

'IT IS SOMEWHAT A CONTRADICTION WE ARE LIVING IN..'

25-6-2010

Bachelor Scriptie Culturele Antropologie
2010

Door JanJaap van Eerten

'IT IS
SOMEWHAT A
CONTRADICTION
WE ARE LIVING
IN.'

Bachelor scriptie 2010
JanJaap van Eerten
3147290
J.C.vanEerten@students.uu.nl

Begeleider: Hans de Kruijf

'IT IS SOMEWHAT A CONTRADICTION WE ARE LIVING IN..'

BACHELOR SCRIPTIE 2010

Inhoudsopgave

WOORD VAN DANK	4
1: INLEIDING.....	5
2: THEORETISCH KADER.....	9
2.1: De 'universitaire cultuur' en het creëren van verbindingen.....	9
2.2: Identiteit	12
2.3: Identificatie.....	13
2.4: Het ontwikkelen van groepsidentificaties.....	13
2.5: Erkenning en de ontwikkeling van de sociale identiteit en sociaal conflict.....	16
2.6: De rol van erkenning binnen de universiteit.....	19
2.7: Theoretische visie.....	21
3: CONTEXT	23
3.1: Joods-Palestijnse relaties in Israël	23
3.2: Educatie In Israël	25
3.3: Welcome to the University of Haifa.....	26
3.4: Methode van onderzoek en Doelgroep	28
4: 'FIRST OF ALL I DON'T REALLY FEEL THAT I BELONG HERE..'	31
4.1: 'It is a dilemma, some kind of a dilemma.'.....	31
4.2: 'I belong to them and their story is my story..'	37
4.3: 'It is something that comes out in all of lives aspects.'	39
4.4: Tot besluit.....	43
5: 'NOT WITHOUT BORDERS..'	44
5.1: 'A real friend?'.....	44
5.2: 'Me and him, we cannot be friends.'	47
5.3: 'When it comes to politics this mask gets removed..'	53
5.4: 'They don't ask: but what does it mean to be an Arab?'	56
5.5: Tot besluit.....	57
6: 'IT'S SOMETHING YOU COME ACROSS WHERE EVER YOU GO'	59
6.1: 'I see it as a biased university'	59
6.2: 'When you want to express yourself, you need enough freedom to do it.'	72

6.3: Tot besluit.....	80
7: CONCLUSIE.....	81
8: BIBLIOGRAFIE.....	84
9: BIJLAGEN.....	87
Bijlage 1: Open Letter to the Board of Governors of Trondheim University.....	87
Bijlage 2: Reflectieverslag.....	90
Bijlage 3: Collage veldwerkfoto's	93
Bijlage 4: Summary	94

WOORD VAN DANK

Deze thesis was niet tot stand gekomen zonder de hulp van veel verschillende mensen. Ik wil hen voorafgaande aan deze thesis dan ook hartelijk bedanken voor al hun vertrouwen, steun, hulp, kennis en hun grote gastvrijheid. Ten eerste al mijn respondenten in het veld. Vanaf het begin waren zij allen zeer hartelijk, gastvrij en daarnaast uiterst vrijgevig met het delen van informatie. In het bijzonder wil ik Dhaiky, Omar, Atif, Abida, Zaid en Ahmid bedanken die naast dat ze me veel informatie hebben gegeven, mij wegwijs hebben gemaakt in de universiteit en mij hebben geïntroduceerd bij Palestijnse medestudenten. Daarnaast kijk ik met heimwee terug op alle gezellige avonden die wij samen hebben gehad.

Zion Gal wil ik in het speciaal bedanken voor het onderkomen dat hij mij, zonder dat hij wist wie en wat hij in huis haalde, aanbood. Ik heb uitzonderlijk genoten van de tijd die wij samen hebben doorgebracht en de gesprekken die wij hebben gevoerd. Altijd stond hij mij bij met raad, reflectie en een ander perspectief.

Met betrekking tot de voorbereidingen wil ik de mensen van de organisatie Baladna, Dr. Amalia Sa'ar, Dr. Kupferschmidt, Dr. Grassiani, Dr. Kisch, Cindy Sterrenburg en Iris Meljes bedanken. Zonder hun hulp was dit hele project niet als zodanig tot stand gekomen.

Mijn ouders, Cees en Martine van Eerten, wil ik bedanken voor hun steun gedurende dit hele proces en voor hun kritische kijk op mijn werk.

Als laatste wil ik een woord van dank uitspreken naar mijn begeleider Dr. Hans de Kruijf. Zijn begeleiding, die gepaard ging met de nodige kritische noten, was zeer waardevol gedurende het hele proces van de totstandkoming van deze thesis. Daarnaast wil ik hem bedanken voor het geduld dat hij ten toon spreidde bij mijn begeleiding gezien het gegeven dat ik mij niet altijd even 'begeleidbaar' heb opgesteld. Ook daagde hij mij telkens weer uit om verder te kijken, om het geheel verder uit te diepen. Hiervoor ben ik hem zeer erkentelijk.

1: INLEIDING

'I am someone who was born in an exceptional situation, which is that I am a Palestinian that is born with an Israeli identity card.' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

De oorlog van 1948 die voorafging aan de oprichting van de staat Israël leidde tot de vlucht van ongeveer zehonderdduizend Palestijnen uit het vroegere Engelse mandaatschap Palestina. Slechts honderdzestigduizend Palestijnen bleven achter in de nieuw gestichte democratische staat Israël. Zij moesten leren omgaan met een nieuwe realiteit, met nieuwe condities van leven. Voorheen waren zij een meerderheid met nationale aspiraties, nu werden zij een gedomineerde minderheid. Vanaf nu stonden zij onder invloed van een Joodse overheid die blijk gaf van haar dominantie door haar controlerende rol over alle aspecten van het leven van de minderheid, zoals economische participatie, geografische planning en educatie. Het is dit laatste aspect waar ik mij in dit onderzoek op wil richten.

Tegenwoordig zijn er zo'n 1.3 miljoen Palestijnen in Israël en zij vormen ongeveer twintig procent van de landelijke bevolking. Hun status als burger is er een die nog steeds wordt gekenmerkt door achtergesteldheid ten opzichte van de Joodse bevolking. Zij worden wel erkend als staatsburgers, maar de rechten en plichten die zij als staatsburgers hebben worden gedefinieerd door een overheid die boven alles in dienst staat van de Joodse meerderheid. Er is sprake van gedifferentieerde inclusie. Verschillende academici en onderzoekers hebben gekeken naar de gevolgen van deze verhouding. Zij merkten op dat de Palestijnse minderheid ondanks hun status als staatsburgers in vele verschillende domeinen van het leven geconfronteerd worden met politieke, sociale en economische discriminatie en uitsluiting. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de toegang tot werk, sociale diensten, landbezit en educatie (Rabinowitz 1997, Rouhana 1997, Elrazik [Et al.] 1993). Het is dit laatste aspect waar ik mij binnen dit onderzoek op wil richten.

Onderzoeken naar het onderwerp 'educatie van Palestijnen in Israel' hebben zich in het verleden met name gericht op discriminatie en sociale segregatie binnen het lager en middelbaar onderwijs. Dit is gedifferentieerd onderwijs, Joodse Israëliërs gaan naar Joodse scholen en Palestijnse Israëliërs gaan naar Palestijnse scholen. Uit vele onderzoeken bleek onder andere dat Palestijnse scholen structureel minder financiële en voorzieningen krijgen toegewezen, er daardoor meer schooluitval is en uiteindelijk minder Palestijnse studenten naar universiteiten gaan. Daarnaast is uit eerder onderzoek naar voren gekomen dat het gesegregeerde lager en middelbaar onderwijssysteem bewust wordt ingezet om de Palestijnse jeugd te pacificeren en een meer gebalanceerd beeld te geven van het Israëlisch-Palestijns conflict. In het curriculum en het programma voor civiele educatie wordt elke verwijzing naar een Palestijnse identiteit bewust ontweken. Uit deze onderzoeken bleek dat het lager en middelbaar onderwijs met zijn organisatie en invulling op deze manier bijdraagt aan het bevestigen, reproduceren

en het versterken van de ongelijke en de buitengesloten positie die de Palestijnen ervaren in de Israëliëse samenleving. Andere, veelal kwantitatieve onderzoeken richtten zich op gevoelens van verbondenheid met de staat en de samenleving. Zoals in de context naar voren zal komen leverden deze onderzoeken twee hoofddiscours op. Een discours dat spreekt van *'Israelization'* en een ander dat spreekt van *'Palestinization'*. Ofwel, de Palestijnen beginnen zich meer als Israëliërs dan wel Palestijnen te beschouwen. Deze onderzoeken worden veelal uitgevoerd aan de hand van labels van identificatie, zoals Palestijnse-Israëli, Israeli-Arab, Israëli etc. Aan deze labels worden bij bevraging door onderzoekers veelal betekenissen toegekend, waar men vervolgens uit concludeert. Zonder te doorgronden welke betekenissen de Palestijnse respondenten hier zelf aan toekennen blijven deze labels echter een huls. Respondenten kunnen hier namelijk compleet andere betekenissen aan toekennen. Kwalitatief onderzoek vormt bij uitstek een geschikt middel om meer inzicht te krijgen in deze betekenissen, of zoals Rouhana (1997, 118) zegt hierover: *'Only an in-depth interview can elicit valid answers to these questions.'*

Mijn onderzoek zal zich richten op een ander domein van het educatieve systeem in Israël, namelijk het universitaire domein. Zoals reeds gesteld zijn er veel onderzoeken die zich richten op educatie van Palestijnen binnen het lager en middelbaar onderwijs, met name op het gebied van discriminatie. Onderzoeken naar het universitaire systeem zijn er echter in veel mindere mate, terwijl dit toch een zeer relevant onderwerp is. Niet het minst omdat vanaf het universitaire niveau het onderwijssysteem niet langer gesegregeerd is en zowel Palestijnen als Joden de mogelijkheid krijgen om in een educatieve omgeving met elkaar in contact te komen, denkbeelden uit te wisselen en sociale relaties aan te gaan.

Het startpunt van mijn onderzoek is de veronderstelling dat educatie in een democratische staat zoals Israël dient bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes en vaardigheden die individuen helpen zichzelf in staat te stellen een volwaardig leven te leiden als burgers van een land en dus dient bij te dragen aan de ontwikkeling van een bredere maatschappelijke identiteit. In het theoretisch kader poneer ik dat de ontwikkeling van wederzijdse solidariteit en vertrouwen van mensen in hun sociale omgeving hiervoor de grondslag is. Hiervoor dienen mensen identificaties te ontwikkelen, identificaties die ons helpen iets te begrijpen van de overtuigingen, handelingen en houdingen van de ander en ons daarnaast helpen onszelf te begrijpen. Het spreekt voor zich dat sociale interactie en sociale relaties hiervoor van groot belang zijn. De universiteit als organisatie vormt een sociaal-culturele en politieke ruimte waar sociale interactie en relaties tot stand kunnen komen. Maar educatie van burgers is bij uitstek een domein dat sterk wordt beïnvloed door de sociaal-politieke cultuur van een land en de cultuur van de educatieve organisaties. Zoals eerder in de inleiding gesteld is bestaan er in de Israëliëse samenleving grote meerderheid/minderheid verschillen tussen de Joodse en de Arabisch-Israëliëse bevolking. Daarnaast bestaat er een wantrouwen tussen de verschillende bevolkingsgroepen. De vraag met betrekking tot dit onderzoek is in hoeverre de universitaire microkosmos, als een sociaal-

culturele en politieke ruimte die idealiter bijdraagt aan de ontwikkeling van een bredere maatschappelijke identiteit, daadwerkelijk bij kan dragen aan het ontwikkelen van bredere identificaties die het mogelijk maken solidariteit en vertrouwen tussen individuen en groepen te ontwikkelen. Worden de ongelijkheden die bestaan in de samenleving er gereproduceerd of biedt het een culturele ruimte waarin de sociale verhoudingen opnieuw verkend en vormgegeven kunnen worden, een plaats waar er door intersubjectieve identificatie een bredere identificatie met de Israëlische samenleving tot stand kan komen. Het bovenstaande leidt mij tot de volgende hoofdvraag:

Op welke wijze draagt de institutionele cultuur van de universiteit van Haifa in de ogen van studenten met een Palestijnse achtergrond bij aan identificaties en disidentificaties met de Israëlische samenleving en welke betekenissen worden hieraan toegekend?

Zoals reeds eerder gesteld is kwalitatief onderzoek een goed middel om dergelijke betekenissen te doorgronden. Het kwalitatieve onderzoek dat moet bijdragen aan de beantwoording van deze vraag is uitgevoerd aan de Universiteit van Haifa, Israël. De stad Haifa ligt aan de kust in het noorden van Israël en wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een grote Palestijnse populatie. Ik was in Israël aanwezig van 2 februari tot 24 april 2010. Vanaf 26 februari ben ik elke mogelijke dag onder mijn respondenten geweest in een verscheidenheid aan contexten. Van feesten tot demonstraties en bij nationale feestdagen zoals Independence Day, die paradoxaal genoeg voor hen herdenkingen vormen. Het grootste gedeelte van de tijd bevond ik me echter op 'the grass', het centrale ontmoetingspunt voor de studenten aan de universiteit. Uit informele gesprekken, vele interviews en observaties heb ik veel empirisch materiaal weten te verkrijgen. Ik zal in mijn empirische hoofdstukken dan ook de studenten zelf veelvuldig aan het woord laten. Het theoretisch hoofdstuk vormt de bril van waarmee ik naar deze narratieven zal gaan kijken.

In het theoretisch kader dat op deze inleiding volgt zal ik ingaan op begrippen die ik hanteer binnen mijn onderzoek. Ik zal theorieën rond de concepten universiteitscultuur, identiteit en identificatie uiteenzetten. Het laatste gedeelte van mijn theoretisch kader zal gewijd zijn aan de erkenningstheorie van Axel Honneth die ingaat op het belang van erkenning in sociale interactie bij de ontwikkeling van sociale identificaties. In de laatste paragraaf van het theoretisch kader zal ik dit belang koppelen aan de context van universiteit. In het hoofdstuk dat hier op volgt zal ik ingaan op de context waarin dit onderzoek plaatsvindt. Daarbij kijkend naar de processen die sociale identificaties tussen Joodse-Israëliërs en Palestijnen in Israël beïnvloeden. Vervolgens zal ik een bredere uiteenzetting geven van eerdere wetenschappelijke bevindingen omtrent de educatie van Palestijnen in Israël. Daarna zal ik nog kort ingaan op de specifieke lokale universitaire context. In hoofdstuk 4 zal ik mijn eerste empirische bevindingen tonen en een theoretische koppeling maken. In dit hoofdstuk wil ik dieper ingaan op de sociale

identificaties die de Palestijnse studenten construeren. Zoals uit hoofdstuk 4 zal blijken hebben de politieke processen van macht en conflict in Israël een sterke invloed op het ontwikkelen van sociale identificaties. In hoofdstuk 5 zal naar voren komen dat deze processen tevens interacteren met de institutionele cultuur van de Universiteit van Haifa en de betekenissen die de Palestijnse studenten aan alle componenten van deze microkosmos toekennen. In dit hoofdstuk zal ik dieper ingaan op een van deze componenten, namelijk op de sociale interactie die plaatsvindt en de sociale identificaties en relaties die worden aangegaan binnen de universiteit, ofwel de sociale netwerken die tot stand komen. In mijn laatste empirische hoofdstuk zal ik poneren hoe de interne dynamiek van identiteit, formele structuur en agency leidt tot een reproductie van de primaire sociale identificatie van de studenten. Daarnaast zal in dit hoofdstuk worden gekeken naar hoe zij met de onvrede die hierover heerst omgaan. Ik zal de thesis besluiten met een conclusie. Tot slot vindt u in de bijlage een reflectieverslag en een korte samenvatting.

2: THEORETISCH KADER

2.1: De 'universitaire cultuur' en het creëren van verbindingen.

Mijn onderzoek richt zich op het 'gedrag van de universiteit', op het gedrag en handelen van mensen binnen deze universiteit en de wijze waarop dit gevoelens van verbondenheid produceert, reproduceert en deconstrueert. Om hier dieper op in te gaan dient eerst duidelijk te worden hoe wij de entiteit universiteit dienen te aanschouwen. Als startpunt beschouwen we de universiteit als een organisatie. Een werkbare definitie voor een organisatie vindt men terug in het psychologische naslagwerk 'Organizational Behavior and Analysis: An Integrated Approach' van Derek Rollinson (2005, 4). Hij geeft de volgende definitie:

'A social entity brought into existence and sustained in an ongoing way by humans to serve some purpose, from which follows that human activities in the entity are normally structured and coordinated to achieving some purpose or goals.'

Deze definitie van een organisatie bevat componenten die herkenbaar zijn binnen de entiteit universiteit. Het geeft ten eerste aan dat het een sociaal construct is. De universiteit is een entiteit die gezamenlijk in een voortdurend proces door mensen wordt gecreëerd en vormgegeven. Daarnaast heeft de universiteit een doel, een nut. Dit betekent echter niet dat dit doel voor iedereen binnen de universiteit hetzelfde hoeft te zijn. Integendeel, de universiteit is als organisatie in zekere mate gestructureerd. Het handelen van mensen wordt gecoördineerd al naar gelang de doelen die voor (en mede door) individuen worden gesteld. Dit hoeft niet te betekenen dat iedereen zich volwaardig bewust is van de doelen die binnen deze organisatie worden gesteld (Rollinson 2005, 4-5). Binnen de universiteit zal de focus van dit onderzoek gericht zijn op studenten. De activiteiten van studenten binnen een universiteit zullen ten eerste gericht zijn op het academisch leren. Idealiter vervult de universiteit echter een grotere rol. Universiteiten hebben een verantwoordelijkheid bij de identiteitsontwikkeling van studenten. Zoals reeds gesteld dient de universiteit als institutie in een democratische staat bij te dragen aan de ontwikkeling van attitudes en vaardigheden die helpen individuen in staat te stellen een volwaardig leven te leiden als burgers van een land. Daarbij dient de academische vorming ertoe bij te dragen dat individuen zo handelen dat de democratische instituties in stand worden gehouden (Battistich [Et al.] 1999, 415). Een belangrijke grondslag hiervoor is dat mensen een zekere solidariteit herkennen en vertrouwen ontwikkelen in hun sociale omgeving. Dit omdat democratie veronderstelt dat mensen in een land genoeg solidariteit met hun omgeving moeten ontwikkelen om enerzijds collectieve beslissingen te accepteren en anderzijds bij te dragen aan het vervullen van collectieve beslissingen. Zonder deze vorm van solidariteit zou de wil bij mensen ontbreken om te participeren in collectieve beslissingen die niet in lijn zijn met hun eigen belang (Bellamy 2008, 70).

Bij de ontwikkeling van solidariteit en vertrouwen spelen sociale identificaties een grote rol. Zoals later in dit theoretisch kader breder uiteengezet zal worden helpen identificaties ons om ons in te leven in

posities van anderen en helpen ze ons onszelf te onderscheiden van anderen. Identificaties helpen ons iets te begrijpen van de overtuigingen, handelingen en houdingen van de ander en helpen ons daarnaast iets van onszelf te begrijpen. Sociale identificaties zijn relaties van verbondenheid die door ons worden gelegd al naar gelang de sociale context en op basis van de karakteristieken van een persoon, zoals zijn etnische identiteit, religie of sociale klasse, maar ook de functies die hij vervult. Voor het ontwikkelen van identificaties is echter contact nodig. Zonder dit contact is het individu niet in staat referentiekaders te vormen voor het handelen en voelen van anderen. (Van Es 2004: 50-51) Dit kan leiden tot wantrouwen tussen en stereotyperingen van individuen en groepen, wat kan uitmonden in de uitsluiting van een bepaalde groep in het democratisch proces en daardoor het leven als volwaardig mens en burger in een maatschappij in de weg kan staan (Bellamy 2008, 70). De universiteit biedt naast een formeel curriculum dat dient bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische solidaire attitudes een omgeving waar dit contact tot stand kan komen. Een omgeving waarin sociale interactie tot stand komt en men in contact kan komen met verschillende referentiekaders en denkbeelden. De vraag die rest is wat precies moet worden verstaan onder het begrip dat in de paragraaf 2.4 wordt vermeld als 'universiteitscultuur'. Onder het begrip 'universiteitscultuur' versta ik het beginsel dat de universiteit als organisatie een cultureel systeem vormt. Cultuur zal ik in deze gesimplificeerd definiëren als een fluïde systeem van door een groep -op identificatie gebaseerde-gedeelde waarden en ideeën die helpen de wereld te begrijpen. Dit systeem heeft een sterk effect op hoe wij ons gedragen en hoe wij handelen. Deze gedragingen hoeven niet zo zeer rationeel te zijn; mensen zijn zich niet altijd bewust van hun gedragingen. Daarnaast hoeft niet iedereen binnen een bepaalde organisatiecultuur dezelfde culturele waarden en denkbeelden te hebben. (Rollinson 2005, 22-26). Dit kan afhankelijk zijn van de rol die we vervullen en de doelen die worden gesteld. Want binnen een organisatie als de universiteit bestaan ook grenzen. Grenzen die aangeven wie iemand is binnen de organisatie, wat zijn functie is en tot welke groep hij behoort. Misschien is het in deze beter te spreken van een systeem van subculturen in plaats van de universiteit als een uniforme culturele gemeenschap. Gedeelde waarden, normen, regels van gedrag en verwachtingen dienen in deze te worden gezien als patronen van relaties tussen sociale groepen en instituties. Daarnaast moet er rekening mee worden gehouden dat er binnen een organisatie verschillen in macht bestaan. De ene persoon heeft bijvoorbeeld een hogere functie dan de andere en daarmee vaak ook meer normatieve macht bij het vormgeven van regels, waarden en denkbeelden. Tot nu toe ging er achter wat ik zie als 'organisatiecultuur' nog altijd een zekere veronderstelling van een gevoel van cohesie schuil. Dit gaat voorbij aan het gegeven dat binnen een organisatiecultuur veelal sprake is van een verscheidenheid aan belangen, dat binnen een organisatie rivaliteit en belang ook een rol spelen. Deze hebben een grote invloed op de wijze waarop sociale interactie en identificaties tot stand komen tussen mensen (Argyle 1975, 119-130). In het werk 'Mens en organisatie' van Dries Berings en Trui Steen (2004, 50) wordt dan ook terecht opgemerkt dat waarden binnen een organisatie vaak worden vertaald in belangen. Binnen de universiteit bestaan dus gedeelde waarden maar ook concurrerende waarden. Naar de vervulling van specifieke waarden ofwel belangen kan individueel worden gestreefd, maar vaker wordt dit gedaan door het aangaan van verbindingen met anderen die soortgelijke belangen hebben. Wanneer mensen trachten invloed uit te oefenen op een dergelijke sociale context, deze tracht te formeren of reformeren

spreekt men van agency. Hiervoor worden bepaalde tactieken ingezet langs zowel de formele als de informele kanalen. Hoewel de structuur van organisatie een zekere richting ofwel kaders biedt voor handelen hoeven mensen deze niet altijd te volgen. Mensen interpreteren en manipuleren de structuur op verschillende wijzen om hun specifieke streven te verwezenlijken. Veel politieke processen van macht en rivaliteit drukken in een wisselwerking sterk hun stempel op de vormgeving van de institutionele cultuur. Dit gebeurt binnen een universiteit op verschillende niveaus en heeft betrekking op verschillende lagen. Bijvoorbeeld in de relaties tussen studenten, het uitvoerend personeel en het management. Het is dus van belang de organisatiecultuur van de universiteit niet slechts als een homogene harmonieuze culturele gemeenschap te zien, het is beter haar te beschouwen als een sociaal-culturele en politieke microkosmos. Dit heeft dus enerzijds betrekking op de structuur en de verschillende waarden die binnen de universitaire cultuur bestaan en anderzijds op de sociale netwerken die er zijn en de politieke micro-processen die spelen waarin agency ten toon wordt gespreid (Berings & Steen 2004, 50-51). De niveaus en lagen staan dus niet op zichzelf, ze hebben een wederzijdse wisselwerking op elkaar. Daarnaast zijn ze niet afgesloten van het breder maatschappelijk leven. Zowel politieke processen van macht als sociale identificaties van buiten de universiteit staan in interactie met, en beïnvloeden de universitaire institutionele cultuur, en de betekenis die hieraan wordt gegeven door degene die hier van deel uitmaken (Rollinson 2005, 22-26). Mensen maken namelijk niet alleen deel uit van een bepaalde organisatie. Ze hebben binnen de samenleving een veelvoud aan sociale identificaties waarbij aan de één meer waarde wordt gehecht dan aan de ander. Ze hebben een meervoudige betrokkenheid. De gevoelens van meervoudige betrokkenheid en verbondenheid kunnen leiden tot spanningen en conflicten binnen een organisatie ten aanzien van bijvoorbeeld rolverwachtingen. Rolverwachtingen die bijvoorbeeld aan de verbeelde normen, waarden en loyaliteiten van een persoon of een groep worden gekoppeld. Zo kunnen gevoelens van verbondenheid die in een samenleving leven, bijvoorbeeld mijn interactie binnen de universitaire institutionele cultuur beïnvloeden. Deze gevoelens kunnen gebaseerd zijn op verschillende sociale identificaties, zoals bijvoorbeeld etnische achtergrond (Berings & Steen 2004, 51-53). Deze hoeft in een organisatie geen rol van betekenis te spelen bij mijn interactie met anderen, maar etnische achtergrond kan zeer bepalend zijn voor de wijze waarop ik mij verhoud tot de ander. Daarmee kan het de betekenis die ik geef aan mijn omgeving beïnvloeden en aanzetten tot bepaald handelen. Op informeel niveau kan er bijvoorbeeld bij de etnische groep waartoe ik behoor een bepaalde negatieve waardering zijn voor een andere etnische groep. Mijn verbondenheid en betrokkenheid met deze groep zou bij mij, binnen mijn rol in een organisatie, ook kunnen leiden tot een negatieve waardering van personen uit die groep. Het zou een negatieve invloed kunnen hebben op mijn betrokkenheid bij de andere groep. Als gevolg hiervan zou ik hen binnen de organisatie kunnen uitsluiten.

Een ander voorbeeld: formeel zou de overheid, door een beperkend beleid ten opzichte van minderheden te voeren, de wijze waarop de organisatiecultuur vorm krijgt en de wijze waarop sociale interactie plaatsvindt negatief kunnen beïnvloeden. Zo kunnen ongelijkheden die er in een samenleving bestaan op grond van maatschappelijke identificaties gereproduceerd worden in een organisatie en daarmee een negatieve impact hebben op de identiteitsontwikkeling en de ontwikkeling van bredere sociale en maatschappelijke identificaties.

2.2: Identiteit

De term persoonlijke identiteit heeft in het wetenschappelijke discours altijd sterk ter discussie gestaan. Het verwijst naar iets wat 'eigen is', iets wat bij jezelf hoort. Maar wat dit 'iets' is blijft altijd reden voor debat. Heel algemeen valt te stellen dat identiteit vertelt over de reflectie op bepaalde karakteristieken en eigenschappen van een persoon, door die persoon. Het verwijst naar de vraag wat het voor een persoon betekent om mens te zijn. Het gaat ten eerste om een intrinsieke waarneming, een beeld van het 'zelf' (Baart 2002, 39-40, Van Es 2004, 48-49). Hoe men zichzelf verbeeldt is bijvoorbeeld afhankelijk van hoe de persoon zich mentaal of fysiek voelt of van het geslacht dat hij/zij heeft. Er bestaat een zekere biologische grondslag die bepalend is voor hoe wij ons 'zelf' in de wereld bezien. Hoe men zichzelf verbeeldt is echter niet alleen afhankelijk van zijn of haar fysieke en mentale gesteldheid. Deze gesteldheid is namelijk in samenhang met de cognitieve representaties van de 'kwaliteiten van het zelf': bijvoorbeeld in de vorm van de sociale achtergrond, etnische afkomst, religieuze oriëntatie, maar ook het handelen (Argyle 1975, 134-138). Dit beeld van het 'zelf' is constant in verandering, identiteit is in die zin een fluïde concept. De cognitieve representatie van het 'zelf' en wat het betekent te 'zijn' verandert gedurende de verschillende stadia van het leven. Om het anders uit te drukken; de perceptie van wie wij zijn en wat onze plek of rol is in onze geleefde omgeving is op jonge leeftijd heel anders dan op een oudere leeftijd (Van Es 2004, 49, Holstein & Gubrium 2000, 29). Toch is kenmerkend dat er een zeker besef bestaat van ons verleden en wijze waarop ons verleden in het heden betekenis krijgt. Er bestaat een vorm van continuïteit. Het verleden wordt verhaalt, en geeft daarnaast richting aan ons handelen. Daarnaast heeft de mens een ideaal, een wil om een bepaald 'iemand' te zijn. Identiteit kan vanuit dit oogpunt worden beschouwd als een narratief, een geconstrueerd verhaal over onze geschiedenis, wie we zijn en wie we wensen te zijn. Hierin wordt naast aan het 'zelf', aan verschillende andere actoren en ervaringen een rol wordt toegeschreven. Dit verhaal is nooit compleet af. Dit verhaal blijft zich vormen en veranderen al naar gelang de nieuwe informatie die we binnen krijgen (Baart 2002, 39-40, Czarniawska 2004, 3-12). Het verhaal is dan ook te bezien als een samenhangende betekenis die wordt toegekend aan alle ervaringen die wij als mens gedurende ons leven doorlopen, een samenhangende betekenis die onder een constant proces van herinterpretatie staat. Nieuwe ervaringen leveren in deze nieuwe mogelijkheden tot interpretatie van de geschiedenis op en bieden ons tevens de mogelijkheid een nieuwe visie op de toekomst te construeren. In de uitleg van de toegekende samenhangende betekenis aan anderen dragen wij bij aan de vormgeving van de identiteit voor ons en onze omgeving. Mensen doen dit aan de hand van verhalen die ze creëren en vertellen. Dit zijn verhalen waarin omstandigheden, motieven en belangen naar voren worden gebracht die in hun samenhang bijdragen aan de constructie van een plot, aan een overkoepelende betekenis. Een betekenis die bezien kan worden als het narratief van onze persoonlijke of collectieve identiteit (Czarniawska 2004, 3-12).

Maar hoe ontstaat deze de samenbundeling verhalen, de constructie van het beeld van onszelf? Kunnen wij reflecteren op iets wat wij als karakteristieke hoedanigheid van onszelf en ons handelen beschouwen zonder dat er iets bestaat waar wij deze identiteit aan kunnen spiegelen? Dit reflexieve duiden is sterk afhankelijk van de sociale relaties die wij aangaan. De sociale interacties die plaatsvinden binnen de verscheidenheid van relaties die wij aangaan houden ons een spiegel voor: het is het verkennen van onszelf

door anderen, langs identificaties die we in interactie met elkaar construeren (Argyle 1975,134-138, Baart 2002, 39-40).

2.3: Identificatie

Zoals Aristoteles meer dan drie eeuwen voor Christus al aangaf is de mens een sociaal dier. Hij is niet gemaakt om alleen te leven. Daarom identificeren en disidentificeren wij ons in ons hele leven met verschillende groepen en individuen in een samenleving, of in meerdere samenlevingen. Identificatie helpt ons in te leven in posities van anderen en helpt ons daarnaast om ons te onderscheiden van anderen. Het helpt ons iets te begrijpen van de overtuigingen, handelingen en houdingen van de ander en biedt daarnaast de handvatten die ons iets van onszelf laten begrijpen. Het geeft tevens richting en betekenis aan ons handelen. Identificatie zegt dus iets over wat mensen met elkaar delen en zegt iets over wat ze niet met elkaar delen, het onderscheid dat bestaat. Het kan in die zin ook beschouwd worden als een proces van categorisering. Met dit proces van categoriseren weten wij hoe wij onszelf naar anderen toe moeten verhouden en hoe wij jegens anderen moeten handelen. Het organiseert onze verhouding met anderen (WRR, 2007, 50-51). De verhouding tussen identiteit en identificatie is dan ook ambigu. In Holstein & Gubrium (2000, 30) wordt in relatie tot dit onderwerp een theorie van George Herbert Mead aangehaald. Mead stelt over deze verhouding het volgende; het 'zelf', ofwel de persoonlijke identiteit, is in essentie een sociale structuur die betekenis krijgt in sociale interactie. Hij definieert de persoonlijke identiteit als iets wat dynamisch en meervoudig is. De enige eenheid die het 'zelf' kent is de eenheid die kan worden herkend in de patronen van ervaringen die het deelt met anderen. Identiteit en identificatie zijn dus zeker niet statisch maar komen tot stand in een proces van voortdurende onderhandeling met onze omgeving in de verschillende relaties die wij aangaan. Simpler gesteld; ik hoef mij niet meer te identificeren met dingen (bv. een groep mensen of de staat) waarmee ik mij eerder identificeerde. Het feit dat ik mij vroeger met iets identificeerde betekent echter wel dat het deel uitmaakt van mijn persoonlijke geschiedenis en daarmee een deel is van mijn identiteit, mijn zelfbewustzijn. Identiteit staat echter nooit stil en de rol die mijn persoonlijke ervaring krijgt bij het aanleggen van nieuwe identificaties is tot op zekere hoogte intrinsiek onderhandelbaar. Dit betekent echter niet dat de identificaties die wij leggen altijd op een vrije keuze gebaseerd zijn. Sociaal filosoof Axel Honneth stelt bijvoorbeeld dat individuen zich na de geboorte al bevinden in vooraf bestaande sociale relaties, ethische verbanden, die als natuurlijk door het individu worden overgenomen. Het individu bevindt zich van het begin af in een sociaal raamwerk van intersubjectiviteit (Hoechst 2009, 1).

2.4: Het ontwikkelen van groepsidentificaties

Zoals eerder gesteld is, geven identificaties met groepen betekenis aan ons handelen en helpen zij ons iets van onszelf te begrijpen. Deze vorm van identificatie wordt wetenschappelijk vaak met de term maatschappelijke of sociale identificatie aangeduid. Identificatie met een groep komt echter niet zomaar tot stand, ook dit gebeurt in 'onderhandeling'. Het WRR-rapport stelt dat er drie dimensies zijn die bijdragen

aan het identificeren met groepen. De mate van aanwezigheid van deze dimensies is van grote invloed op de vorm en de mate van identificatie met een groep. Zo hebben zij bijvoorbeeld invloed op de verwachtingen en plichtsgevoelens die personen binnen het gevoel van verbinding hebben.

De eerste dimensie die wordt genoemd is functionele identificatie. Zoals het bijvoeglijk naamwoord in de naam al aangeeft heeft dit betrekking op de functie die mensen vervullen en de rollen die mensen aannemen om doelen te bereiken. Bij functionele identificatie definieert de mens zichzelf door hetgeen hij doet met de rol die hij op zich neemt in een bepaalde groep en definiëren anderen hem aan de hand van zijn bijdrage aan het behalen van een gedeelde verwachting en een gedeeld doel, ofwel aan zijn bijdrage aan een in een bepaalde context geldend gedeeld belang. De wetenschap dat mensen in het behalen van deze doelen wat voor elkaar kunnen betekenen zou blijk geven van een relatie van wederkerigheid. Wanneer mensen gezamenlijk naar het bereiken van dezelfde doelen toewerken kan er functionele identificatie tot stand komen (WRR 2007, 59-60). Ik zal dit proberen te verduidelijken aan de hand van een simpel voorbeeld dat ik aan mijn eigen ervaring ontleen. Ik moest op de faculteit Taal en Cultuur van het Midden-Oosten voor Koranexegeese samenwerken in een groep met medestudenten die een geheel andere religieuze en etnische achtergrond hadden dan ik. Dit waren studenten die ik in eerste instantie niet binnen mijn eigen groepsgrenzen zou categoriseren. We kregen echter een gezamenlijk doel, we moesten ergens naartoe werken. Hierdoor kwamen we tot dialoog, leerden we elkaar kennen en leerden we van elkaar. Dit had tot gevolg dat de verschillende groepsgrenzen vervaagden en er een vorm van identificatie ontstond. Een toevoeging die ik wil maken omdat het WRR-rapport hier aan voorbij lijkt te gaan is dat deze relatie van wederkerigheid zich evengoed negatief kan uiten. Wanneer specifieke personen en groepen niet voldoen aan bepaalde verwachtingen en belangen en dit door de ander negatief wordt geëvalueerd, kan dit leiden tot wederzijds negatief gedrag en negatieve handelingen van de ander ten opzichte van deze specifieke personen en groepen. Dit kan weer leiden tot een negatieve evaluatie van deze personen en groepen met gelijkwaardige consequenties. Daarnaast kunnen er condities bestaan in een bepaalde gemeenschappelijke context waarbij de mens zichzelf positief kan definiëren en evalueren langs hetgeen hij doet met de rol die hij heeft in de sociale context met betrekking tot een algemeen belang. Hij zou ook daadwerkelijk een goede bijdrage kunnen hebben gegeven. Echter hoeven anderen hem die erkenning niet te geven. Omdat hij bijvoorbeeld in een bepaalde sociale context niet als inclusief wordt beschouwd met betrekking tot het geldend gedeeld belang.

De tweede dimensie is normatieve identificatie, dit heeft betrekking op de normatieve en culturele karakteristieken die heersen binnen een groep en de wijze waarop een persoon zich daarmee vereenzelvigd (WRR 2007, 59-60). Elke groep kent bepaalde gebruiken, normen en waarden die impliciet en expliciet vorm krijgen in de wijze waarop zij handelen. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in de gewoonten en tradities die leven binnen een groep (Argyle 1975: 125). Wanneer personen in een groep deze normatieve en culturele karakteristieken herkennen en erkennen en hier gezamenlijk uitdrukking aan geven in het handelen, laten ze zien wat hun gedeelde identiteit is en wat ze onderscheidt van andere groepen. Wanneer een

persoon in zeker opzicht niet voldoet aan bepaalde waarden en normen of deze niet navolgt, kan dit leiden tot conflict en uitsluiting van de groep.

De derde dimensie is die van emotionele identificatie. Een proces wat maar moeilijk theoretisch te duiden is, omdat het gaat om een gevoel van affectie, betrokkenheid en een gevoel van 'thuis horen' en 'erbij horen' dat door een individu kan worden ervaren. De wijze waarop deze emotionele verbondenheid door individuen wordt ervaren varieert in gradaties en hoe deze ervaring van verbondenheid tot uitdrukking wordt gebracht is zeer afhankelijk van de sociale context. Een voorbeeld van een dergelijk gevoel van verbondenheid is nationale identificatie (WRR2007: 59-61, 167). Ik voel mij bijvoorbeeld Nederlander, ik voel mij verbonden met andere Nederlanders. Dit terwijl ik niet in staat ben alle andere Nederlanders te kennen. Het is in die zin dus een imaginair construct, het is een persoonlijk gevoel deel uit te maken van een nationale commune, een commune die is verbonden met een politieke entiteit, namelijk de staat. Waarop dit sentiment van verbondenheid berust is moeilijk tot uitdrukking te brengen. Belangrijke pijlers voor dit gevoel zouden de ervaring van een gedeelde geschiedenis en een gedeelde taal kunnen zijn of de gedachte dat zekere waarden en normen worden gedeeld. Met dit gevoel van verbondenheid differentiëren wij ons van anderen. Dit omdat het construct van de groepsidentificatie voor ieder zijn grenzen kent. Wat wij gezamenlijk delen, wat ons als groep cultureel definieert, ons specifiek maakt, komt tot uitdrukking in wat onze relatie met anderen is, in wat ons differentieert van anderen (Eriksen 2002, 38, 98-99). De emotionele ervaring van verbondenheid met Nederland en mijn mede Nederlanders komt op verscheidene manieren en binnen verscheidene contexten tot uitdrukking. Het komt bijvoorbeeld naar voren in een collectieve en persoonlijke ervaring van een gevoel van trots en blijdschap als Nederlanders goed presteren op de Olympische spelen, of in een gedeeld gevoel van algemene verontwaardiging en woede na de moord op Theo van Gogh, een gevoel dat wordt versterkt door het idee dat onze gedeelde cultuur, wat deze ook moge zijn, onder vuur ligt.

Naast de processen van identificatie vallen er tevens processen van disidentificatie te onderscheiden. Hier spreekt men van als het binnen een samenleving ontbreekt aan gevoelens van verbondenheid, als in een samenleving condities om bindingen met elkaar aan te gaan door functionele, normatieve of emotionele identificatie ontbreken. Disidentificatie is het gevolg van een proces waarbij er een nadruk komt te liggen op de verschillen tussen groepen en individuen. Dit is het gevolg van een sociale situatie waarin mensen de groep waartoe zij behoren als beter gaan beschouwen dan andere groepen in een samenleving (WRR 2007, 61-62). Het legt de nadruk op wat bepaalde individuen en groepen 'anders' maakt ten opzichte van de eigen groep. Karakteristieken van de andere groep worden hierbij in negatief daglicht gezet ten opzichte van karakteristieken van de eigen dominante groep. Wanneer deze negatieve karakteristieken onderdeel gaan uitmaken van de gedeelde 'culturele kennis' van een groep spreekt men van stereotyperen (Eriksen 2002, 23). In deze waardering van de ander is er weinig ruimte voor individuele karakteristieken, het gaat hierbij om collectief gedeelde imaginaire deugden en ondeugden van groepen. Smooha (2005, 22) stelt overigens terecht dat deze typering niet op lucht hoeven te berusten, er zit een vaak een zekere nucleus van waarheid in, hoewel het een vertekend beeld geeft wanneer deze waarheid als geldend voor een hele groep wordt beschouwd.

De stereotypen helpen mensen orde te scheppen in de zeer complexe en ambigue sociale leefwereld. Voor personen die zich tot de 'betere' groep rekenen kan dit bijdragen aan positieve zelfwaardering en een bevestiging van de groepsgrenzen. Dit in tegenstelling tot personen en groepen die negatief gewaardeerd worden, zij kunnen een gevoel van minderwaardigheid ontwikkelen (Eriksen 2002, 23-30). Dit gevoel van minderwaardigheid wordt bevestigd en versterkt wanneer er in de sociale interactie structureel blijkt wordt gegeven van het gevoel van suprematie dat de ene groep heeft ten opzichte van de andere door discriminatie of uitsluiting, bijvoorbeeld op het werk of in schoolverband. Deze situatie kan verschillende gevolgen hebben voor het handelen en denken van deze individuen en groepen. Enerzijds kan het leiden tot een streven naar acceptatie, kunnen mensen er naar streven om tot de positief gewaardeerde groep te behoren. Dit streven naar acceptatie hoeft echter niet tot uitdrukking te komen in een vorm van assimilatie. Mensen kunnen er ook naar streven een alternatieve orde te ontwikkelen. Dit kan uitmonden in politiek georganiseerde sociale actie zoals bijvoorbeeld valt terug te zien bij de civil rights movements in Amerika, of kan zich uiten in gewelddadig verzet. Anderzijds kan het leiden tot terugtrekking. In dat geval worden de bestaande orde en de regerende waarden en instituties van de dominante groep afgewezen. Een voorbeeld hiervan is dat mensen het vertrouwen verliezen in een democratie en daarom weigeren hier nog langer in te participeren (WRR 2007, 61-62).

2.5: Erkenning en de ontwikkeling van de sociale identiteit en sociaal conflict.

In paragraaf 2.4 haalde ik een beschrijving aan van een theorie van George Herbert Mead uit Holstein & Gubrium (2000: 30) die stelt dat de persoonlijke identiteit gezien kan worden als een sociale structuur. Een sociale structuur die zijn eenheid haalt uit de herkenning van sociale patronen in interactie. Mead stelt dat wie wij zijn, wat onze identiteit is en 'waar wij bij horen' slechts betekenis krijgt in processen van communicatie en sociale interactie. Dit zijn de voortdurende processen waardoor wij, door middel van identificatie of disidentificatie, relaties aangaan en op onszelf kunnen reflecteren (Holstein & Gubrium 2000: 30). Het effect van deze processen op de ontwikkeling van het zelfbeeld en het gevolg daarvan op hernieuwde constructie en reconstructie van relaties die we aangaan, wordt hierbij nog goeddeels in het midden gelaten. Sociaal filosoof Axel Honneth biedt hiervoor een degelijk kijkkader. Zijn model presenteert een kader om te kijken wat de effecten zijn van sociale relaties op de ontwikkeling van onze persoonlijke en gedeelde identiteiten. Hij benadrukt hierbij het belang van processen van erkenning en miskenning in sociale interactie en geeft tevens aan dat de specifieke werking van deze processen kan leiden tot de ontwikkeling van conflict (Van Es 2004, 49-50).

De theorie van Axel Honneth stelt dat er drie universele modi zijn die bijdragen aan de ontwikkeling van een positieve eigen identiteit en een gedeelde maatschappelijke identiteit. Deze classificeert hij als zelfbewustzijn, zelfwaardering en zelfrespect. Deze modi hebben betrekking op de wijze waarop wij op onszelf reflecteren en hoe wij ons naar onszelf toe verhouden. Hij stelt er dat in interactie relaties van wederzijdse erkenning nodig zijn voor de ontwikkeling hiervan (Honneth 1995, xi). Aan deze gedachte gaat

de, in dit theoretisch kader al eerder genoemde, veronderstelling vooraf dat de mens een sociaal dier is en zichzelf niet kan vormen in isolement. Wij verkennen onszelf immers via anderen, via identificaties die wij in interactie met elkaar construeren (Argyle 1975: 134-138, Baart 2002: 39-40). Tegenover de relaties van erkenning staan relaties van miskennen. Dit zijn sociale processen die de identiteit van mensen aantasten, ze hebben negatieve gevolgen voor de persoonlijke identiteitsontwikkeling. Ze kunnen leiden tot een negatief zelfbeeld en krijgen in de maatschappelijke omgang vorm in sociale conflicten. Deze conflicten moeten worden gezien als een reactie op de roep om erkenning als gevolg van het uitblijven hiervan. Axel Honneth stelt dat deze conflicten ethisch van aard zijn. Zij krijgen vorm in het 'juist' omgaan in sociale interactie. Wat 'juist' is moet in deze beschouwd worden als een sociaal construct. Hij stelt daarnaast dat deze conflicten worden geuit in een 'morele grammatica'. Deze 'morele grammatica' moet worden beschouwd als de wijze waarop gevoelens van ontevredenheid, als gevolg van het uitblijven van erkenning, worden geuit. Dit komt bijvoorbeeld inhoudelijk tot uitdrukking in gevoelens van woede en onmacht (Honneth 1995, xii, xvii).

Honneth maakt voor de evaluatie van de processen van erkenning en miskennen een onderscheid tussen drie vormen van sociale relaties. De eerste vorm van sociale relaties die hij onderscheidt is die van intieme relaties en liefdesrelaties. Dit zijn de meest primaire relaties die een mens aangaat. Hij noemt hierbij relaties die na de geboorte tot stand komen in sociale interactie met vrienden en familie. Zij spelen een vervullende rol in omgang met emoties en lichamelijke behoeften en genereren daardoor zelfbewustzijn en een basisvorm van zelfvertrouwen. Een persoon leert hierdoor dat er mensen zijn die om hem geven en dat zijn doelen en wensen in het leven waardevol zijn om na te streven. Deze sociale relaties krijgen vanaf de geboorte vorm in wederzijdse identificatie met de nabije sociale omgeving en kunnen in die zin dus als primaire identificaties worden beschouwd. Een mens komt vanaf het vroegste stadium van zijn leven eerst via liefdesrelaties met zijn nabije sociale omgeving in concreet contact met perspectieven van anderen, deze perspectieven bieden hem de mogelijkheid op zichzelf te reflecteren. Ze vormen de basis voor het ontwikkelen van zelfrespect en zelfwaardering bij het ontwikkelen van nieuwe identificaties (Honneth 1995, 95-107, Wolff 2006, 97, Hoechst 2009, 3-4). Deze 'liefdesrelaties' kunnen in de ogen van Honneth niet zomaar buiten de directe primaire sociale relaties worden ontwikkeld. Het begrip 'liefde' kan in deze niet zomaar uitgerekt worden tot de omvang dat het ook de onbekende ander omvat (Hoechst 2009, 4).

Hij geeft daarom nog twee andere vormen van erkenning. Wanneer personen zich ontwikkelen, ouder worden en zelfbewuster worden, worden ze zich steeds bewuster van de perspectieven van hun bredere sociale omgeving. Het aanleren van eerder genoemde perspectieven van de directe sociale omgeving kan bijdragen aan de ontwikkeling van een normatief kader waarin wij wederzijds de anderen in de samenleving gaan erkennen en waarderen als mensen met eigen rechten als autonoom individu. Door de ontwikkeling van deze erkenning gaan wij ook naar onszelf kijken als een persoon die beroep kan doen op zekere rechten omdat wij een volledig onderdeel zijn van onze gemeenschap. Honneth typeert deze relaties als rechtsrelaties. Deze relaties genereren zelfrespect en geven de persoon een bevestiging van zijn positie als morele 'actor' in een samenleving, waarin naast hem, ook andere personen zich voortbewegen. Deze relaties krijgen ook op staatsniveau vorm, bijvoorbeeld in sociale en civiele rechten. Ze geven mensen het

beseft dat ze in moreel opzicht verantwoordelijk kunnen handelen en oordelen. Daarnaast maakt het hebben van deze rechten het mogelijk om aan sociaal geaccepteerde en vereiste claims te kunnen voldoen. Door hieraan te voldoen kunnen mensen het gevoel krijgen dat ze gerespecteerd worden door anderen binnen de samenleving en kunnen ze respect ontwikkelen voor anderen in de samenleving (Honneth 1995, 107-121). Van belang is dat Honneth stelt dat in een rechtvaardige samenleving deze vorm van erkenning niet afhankelijk kan zijn van normen en waarden binnen één specifieke gemeenschap binnen deze samenleving. *'Mutual recognition of legal rights must instead be ascribed in principle to every human individual as a free being* (Hoechst 2009, 4).'

De derde vorm van relaties die Honneth onderscheidt is die van solidariteitsrelaties. Deze relaties kunnen bijdragen aan de zelfwaardering van het individu. Wederzijdse erkenning voor het specifieke en voor de karakteristieken van personen is nodig om zelfwaardering, of in andere termen, 'eergevoel' of 'status' te ontwikkelen. Deze vorm van wederzijdse erkenning komt altijd tot stand in een bepaalde sociale context. Een context waarin men gezamenlijk op basis van gedeelde waarden streeft naar gedeelde doelen en een 'algemeen belang'. De persoonlijke realisatie van dit streven wordt in intersubjectieve relaties beoordeeld en kan leiden tot erkenning en waardering waardoor relaties en identificaties worden versterkt. In de terminologie van Honneth vereist dit 'solidariteit', omdat een goede samenleving mensen in staat moet stellen zichzelf volledig te realiseren. Dit kan enkel en alleen wanneer de waarden en het algemeen belang in zekere zin overeenkomen met de waarden en belangen van het individu, zodat het individu niet wordt belemmerd in het streven naar een algemeen goed waarvoor hij erkenning en waardering kan krijgen (Honneth 1995, xvii).

De vormen van sociale relaties die een bijdrage leveren aan een positieve identiteitsvorming van het individu kennen echter ook allen een tegenhanger. Er kan in alle gevallen, zoals eerder gesteld is, sprake zijn sociale miskennis, ofwel uitsluiting van wederzijdse erkenning. Het zelfbeeld van elk individu is afhankelijk van de ondersteuning van erkennende perspectieven van anderen. Als er sprake is van miskennende perspectieven dan kan dit een negatieve uitwerking hebben op de identiteitsvorming en de wijze waarop mensen nieuwe relaties aangaan. Miskennis kent net als erkenning verschillende gradaties. Het verschil in deze gradaties moet worden gezocht in de wijze waarop zij een negatieve impact hebben op het zelfbeeld (Honneth 1995, 131-132). De eerste gradatie die hij hierin onderscheidt, is de schending van iemands lichamelijke integriteit. Hij noemt dit een vorm van miskennis waarin de mens gedwongen het recht over zijn eigen lichaam verliest. Wanneer men, tegen de wil van een persoon, poogt om controle over zijn lichaam uit te oefenen veroorzaakt dit een vorm van vernedering die destructief is voor iemands zelfbeeld. Dat iemand anders controle heeft over zijn lichaam veroorzaakt blijvende schade aan het zelfbewustzijn van het individu, een zelfbewustzijn dat hij in de vroegste primaire 'liefdesrelaties' heeft ontwikkeld. Dit heeft ten eerste als gevolg dat iemand het vertrouwen in zichzelf verliest. Daarnaast heeft het impact op het vertrouwen in de sociale omgeving waardoor de dagelijkse omgang met anderen wordt verstoord. Deze gevolgen hebben een wederzijdse werking op elkaar (Honneth 1995, 132-133).

De tweede vorm die hij beschrijft heeft betrekking op rechtsrelaties. Zoals eerder gesteld gaan wij onszelf door wederzijdse erkenning in rechtsrelaties zien als personen die een beroep kunnen doen op zekere rechten omdat wij volwaardig lid zijn van onze gemeenschap. Wordt ons het idee gegeven dat wij in tegenstelling tot anderen geen beroep kunnen doen op zekere rechten dan impliceert dit dat ons niet dezelfde morele verantwoordelijkheid wordt toegeschreven als anderen in een samenleving. Ten eerste forceert een dergelijke vorm van miskennen een beperking van onze persoonlijke autonomie ten opzichte van anderen. Daarnaast geeft dit ons het gevoel dat wij niet als volwaardig individu in sociale interactie worden beschouwd, het geeft ons het idee dat wij in moreel opzicht worden beschouwd als personen die niet verantwoordelijk kunnen handelen en oordelen. Dit kan gepaard gaan met een verlies van zelfrespect wat als gevolg heeft dat een persoon zichzelf niet meer gaat beschouwen als gelijkwaardige partner in interactie met anderen in de samenleving, hij krijgt een gevoel van exclusie (Honneth 1995, 133-134). De derde vorm die hij onderscheidt slaat terug op de solidariteitsrelaties die invloed hebben op de zelfwaardering van individuen. Deze is afhankelijk van de sociale erkenning die een persoon krijgt voor de zelfrealisatie, gespiegeld aan de in een bepaalde sociaal-culturele context aanwezige waarden en normen en de in deze specifieke context aanwezige betekenis van het 'algemeen belang'. Wanneer de gedeelde waarden en het algemeen belang in een samenleving of gemeenschap geen ruimte laten voor de waarden en belangen van het individu, of sterker uitgedrukt, deze waarden en belangen in een samenleving/gemeenschap als inferieur en onbehoorlijk worden beschouwd, dan wordt het individu de kans ontnomen om zinnig bij te dragen aan het 'groter goed'. Dit geeft een gevoel van sociale degradatie omdat het individu het idee krijgt dat zijn levenswijze en handelen geen positieve werking kan of mag hebben op de sociale omgeving. Dit gaat kan gepaard met een verlies van zelfwaardering (Honneth 1995, 134-135).

Samenvattend stelt Honneth dat processen van erkenning de persoonlijke identiteitsvorming en het aangaan van bredere relaties en identificaties in een samenleving positief beïnvloeden en dat processen van miskennen het tegenovergestelde effect hebben. Hiermee lijkt hij voorbij te gaan aan het gegeven dat bij een door een groep gedeeld gevoel van miskennen ook juist andere identificaties en relaties kunnen worden geproduceerd en versterkt, dit is echter niet het geval. Wanneer het voor individuen duidelijk wordt dat de miskennen en de gevolgen hiervan niet enkel het gevolg zijn van hun persoonlijk ongeluk, maar ervaringen zijn die door velen gedeeld worden, ontwikkelen zich op grond van wederzijdse perspectieven identificaties tussen de 'lotgenoten'. Door het ontwikkelen van deze identificaties ontstaat voor deze groep het potentieel om gezamenlijk door middel van collectieve actie te streven naar de verbreding van patronen van erkenning opdat zij in een samenleving als gelijkwaardige mensen worden erkend. Het kan er daarnaast ook toe leiden dat groepen zich juist gaan afsluiten en distantiëren van de samenleving. Dit zorgt voor culturele condities van verzet en opstand die aan de basis liggen van conflicten in samenlevingen (Honneth 1995, xix).

2.6: De rol van erkenning binnen de universiteit

Dat het filosofische model van Honneth niet slechts als een moraal filosofische exercitie beschouwd dient te worden blijkt uit hedendaagse studies naar 'Transformative Academic Knowledge'. James A. Banks, de

directeur van het Centrum voor Multiculturele Educatie aan de Universiteit van Washington, geeft in zijn artikel 'Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age' (2008) een aardige samenvatting van verschillende van deze onderzoeken.

'Transformative Academic Knowledge' verwijst naar educatieve organisatieculturen waarin erkenning is voor de culturele achtergronden, rechten en geschiedenissen van verschillende individuen en groepen in een samenleving. Hedendaagse studies benadrukken het belang van deze erkenning in de educatieve omgeving. Het biedt een milieu waarin dominante machtsrelaties en groepsverhoudingen in de samenleving bevestigd worden. Studenten worden binnen een dergelijk milieu in staat gesteld om reflectief en genuanceerd om te gaan met verschillende identificaties die personen kunnen hebben. In de praktijk spreken ze hierbij zowel over erkenning in sociale interactie als erkenning in het curriculum en het lesmateriaal. Hiertegenover staat 'Mainstream Academic Knowledge'; dit verwijst naar educatieve organisatieculturen waarin maatschappelijke condities van groepen en individuen en breed gedeelde percepties met betrekking tot sociale machtsverhoudingen worden gereproduceerd (Banks 2008, 135).

Wederzijdse erkenning van de persoonlijke achtergronden, geschiedenissen en ervaringen van individuen ongeacht hun sociale, etnische of religieuze achtergrond wordt beschouwd als een basis waarop contact tussen verschillende groepen tot stand kan komen en contact zich positief kan ontwikkelen tot sociale verbindingen. Om de wederzijdse verhoudingen tussen groepen met verschillende achtergronden te verbeteren en identificaties te versterken dient het sociaal contact binnen de educatieve omgeving volgens Banks verschillende karakteristieken te hebben. Banks refereert hierbij overigens naar een al in 1954 beschreven theorie die is opgetekend door de psycholoog Gordon W. Allport, in het academisch werk 'The Nature of Prejudice'. (1.) Ten eerste moeten individuen in de sociale interactie een ervaring hebben van gelijke status. (2.) Ten tweede moeten ze gezamenlijke doelen delen. (3.) Ook dienen de verschillende groepen met elkaar samen te werken. (4.) Daarnaast dient dit contact gesanctioneerd te worden door de autoriteiten. Onder autoriteiten verstaat men hier op microniveau leraren en mensen in administratieve functies of op macro niveau bijvoorbeeld de overheid en daarmee samenhangend het recht. Door de aanwezigheid van deze karakteristieken wordt het studenten mogelijk gemaakt om op basis van gelijke status met elkaar in contact te treden. Dit contact maakt het mogelijk dat individuen inzicht krijgen in het handelen, denken en de achtergronden van andere studenten wat enerzijds leidt tot de ontwikkeling van positieve interetnische, interracial en interreligieuze sentimenten en anderzijds leidt tot de ontwikkeling van sociale kennis en sociale vaardigheden die kunnen bijdragen aan het versterken van zowel intersubjectieve als bredere maatschappelijke identificaties van studenten (Banks 2008, 135).

Zoals eerder gesteld blijkt ook de aanwezigheid van wederzijdse erkenning in het curriculum en lesmateriaal van grote invloed te zijn op de wijze waarop studenten met elkaar in contact treden, de wijze waarop ze democratische oriëntaties ontwikkelen en ze zich identificeren met de samenleving. Implementatie van curricula en lesmateriaal dat gericht is op kennisname en erkenning van verschillende achtergronden blijkt ten eerste bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes onder studenten. Ten tweede blijkt dat studenten hierdoor meer bereid zijn relaties buiten hun eigen groep aan te gaan (Banks 2008, 136).

2.7: Theoretische visie

In dit theoretisch kader ben ik gestart met de veronderstelling dat universitaire educatie in een democratische staat als bijvoorbeeld Israël, in een ideale situatie enerzijds dient bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes en vaardigheden en anderzijds er toe dient bij te dragen dat individuen zo handelen dat de democratische instituties in stand worden gehouden. Fundamenteel hiervoor is dat mensen wederzijdse solidariteit en vertrouwen ontwikkelen in hun sociale omgeving. Op basis van solidariteit en vertrouwen wordt namelijk de wil gecreëerd om buiten het eigen belang te denken, collectieve beslissingen te aanvaarden en bij te dragen aan het algemeen goed. Zoals gesteld vervult de totstandkoming sociale identificaties bij de ontwikkeling van deze solidariteit een grote rol. Sociale identificaties zijn relaties van verbondenheid die door ons worden ontwikkelt naar gelang de sociale context op basis van de karakteristieken van een persoon, zoals zijn etnische identiteit, religie of sociale klasse. Daarnaast heeft het ook betrekking op de functies die een persoon vervult. Zij geven ons een zeker inzicht in de rollen, overtuigingen, handelingen en houdingen van de anderen. Ook geven zij ons inzicht in onszelf. Zij geven ons bijvoorbeeld inzicht in hoe wij ons ten opzichte van anderen verhouden en wat ons 'eigen' maakt.

Het is echter de vraag of de universitaire institutionele cultuur in Israël de ruimte biedt om deze relaties van verbondenheid tot stand te laten komen. In de Israëlische samenleving bestaan namelijk grote meerderheid/minderheid verschillen tussen de Joodse en de Arabisch-Israëlische bevolking. Daarnaast bestaat er wantrouwen tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Zoals gesteld is educatie van burgers bij uitstek een domein dat sterk wordt beïnvloed door de sociaal-politieke cultuur van een land en de cultuur van de educatieve organisaties. Deze staan niet los van elkaar en hebben een wederzijdse invloed. De vraag die in dit onderzoek centraal staat is in hoeverre de universitaire cultuur, gepresenteerd als een microkosmos die idealiter bijdraagt aan de ontwikkeling van bredere sociale identificaties, daadwerkelijk bij kan dragen aan het leggen van identificaties die het mogelijk maken solidariteit en vertrouwen tussen individuen en groepen te ontwikkelen. Op welke wijze draagt de institutionele cultuur daardoor bij aan de ontwikkeling van bredere maatschappelijke identificaties, identificaties met de Israëlische samenleving? Een vraag die ik wil benaderen vanuit het oogpunt van studenten met een Palestijnse achtergrond.

Sociale interactie is van groot belang bij het ontwikkelen van de identificaties. Sociale interactie komt logischerwijs tot stand wanneer mensen met elkaar in contact treden. Zoals gesteld richt mijn onderzoek zich op de universiteit. De universiteit vormt een milieu waarbinnen sociale interactie tot stand komt en waarbinnen sociale relaties tussen individuen en groepen kunnen worden aangegaan. Deze relaties komen echter niet zomaar tot stand. Dit gebeurt in het voortdurende proces van wederzijdse 'onderhandeling', waarbij ik drie dimensies onderscheidde die bijdragen aan de identificatie met groepen en individuen: functionele, normatieve en emotionele identificatie. Zoals gesteld is de mate van aanwezigheid van deze dimensies van grote invloed op de vorm en de mate van identificatie met mensen. Zij hebben invloed op de verwachtingen, plichtsgevoelens en emotionele gevoelens die personen binnen relaties hebben. Naast de processen van identificatie vallen er tevens processen van disidentificatie te onderscheiden. Het ontbreekt dan aan condities om bindingen met elkaar aan te gaan door functionele, normatieve of emotionele identificatie. Disidentificatie

is het gevolg van een proces waarbij er een nadruk komt te liggen op de verschillen tussen groepen en individuen. Het onderscheid wordt op negatieve wijze geconstrueerd en bekrachtigd, het ontbreekt dan aan gevoelens van verbondenheid. De dimensies van identificatie en disidentificatie hebben dus invloed op de betekenissen die mensen aan zichzelf en aan de ander in sociale relaties toekennen en hoe wij ons tot elkander verhouden.

Een belangrijk aspect binnen de dimensies van identificatie en disidentificatie is de aanwezigheid van erkenning of miskenning in sociale interactie. De theorie van Axel Honneth stelt dat er voor mensen een universeel verlangen naar erkenning bestaat. Erkenning draagt bij aan de ontwikkeling van een positieve eigen identiteit en een gedeelde maatschappelijke identiteit. Honneth onderscheidt binnen erkenning drie modi. Deze werden door hem als volgt geclassificeerd: zelfbewustzijn, zelfwaardering en zelfrespect. Deze modi hebben betrekking op de wijze waarop wij op onszelf reflecteren, hoe wij ons tot onszelf verhouden, en hebben daarmee ook invloed op de wijze waarop wij relaties aangaan en bredere maatschappelijke identificaties ontwikkelen. Tegenover de relaties van erkenning staan relaties van miskenning. Dit zijn sociale processen die negatieve gevolgen hebben voor de persoonlijke identiteitsontwikkeling en bredere maatschappelijke identificaties problematiseren. Uitblijvende erkenning zal volgens Honneth leiden tot disidentificatie van individuen en groepen wat kan leiden tot sociaal conflict. Dit conflict wordt door groepen en individuen geuit in een 'moreel grammatica', wat moet worden beschouwd als de wijze waarop gevoelens van ontevredenheid, als gevolg van het uitblijven van erkenning, tot uitdrukking komen.

Binnen het kader van mijn onderzoek ben ik zeer geïnteresseerd hoe, in de ogen van studenten met een Palestijnse achtergrond, identificaties en disidentificaties tot stand komen binnen de universiteit en hoe deze identificaties binnen de Israëlische samenleving beïnvloeden. Mijn focus zal hierbij liggen op de aanwezigheid van de karakteristieken die worden aangeduid binnen de verschillende dimensies van identificatie en disidentificatie. -Daarnaast zal ik kijken of de elementen van erkenning en miskenning hier, in de ogen van de studenten met een Palestijnse achtergrond, een belangrijke rol bij spelen.

3: CONTEXT

3.1: Joods-Palestijnse relaties in Israël

De Joods-Palestijnse relaties binnen Israël zijn complex van aard en zijn geproduceerd en worden gereproduceerd in een voortschrijdende geschiedenis van conflict. Hoewel zij een langere geschiedenis hebben zijn deze relaties sterk beïnvloed door gebeurtenissen rond het jaar 1948, de stichting van de Joodse staat (Smooha 2005, 11). Op 29 november 1947 werd door de VN resolutie 181 aangenomen die instemde met de partitie van wat vroeger het Britse mandaatschap Palestina omvatte. Het aannemen van de resolutie leidde tot een golf van geweld tussen Joodse zionisten en Arabische Palestijnen. Aan deze geschiedenis wordt door beide partijen op verschillende manieren gerefereerd. Voor Joden betekende het de rechtvaardige strijd voor onafhankelijkheid. Palestijnen refereren naar de term 'Al-Nakbah', wat zoiets betekent als: 'de ramp'. Het overgrote deel van de Palestijnen is gedurende deze periode gevlucht uit het voormalige mandaatgebied; aan Palestijnen toegewezen gebieden werden door de zionisten geannexeerd. Deze strijd mondde uiteindelijk uit in de stichting van de democratische staat Israël op 14 mei 1948 (Gerner & Schwedler, 185-189). De stichting van de staat is aanleiding geworden voor een nu nog voortschrijdend conflict tussen Israël, de Palestijnen en de Arabische buurlanden van Israël. De Arabische gemeenschap die in Israël achterbleef werd als gevolg van het conflict in de regio tevens gedefinieerd als een vijand en kwam negentien jaar lang onder militair bewind te staan (Smooha 2005, 11).

De staat die werd gecreëerd werd een 'Joodse staat'; het is een staat die officieel via een etnische terminologie van de Joodse meerderheid is gedefinieerd (Peled & Shafir 2002, Sa'ad & Champagne 2006, 1042-1043), terwijl er binnen deze staat nog een grote minderheid aan Arabische Palestijnen aanwezig is, die heden ten dage ongeveer twintig procent van de bevolking vormt (Sa'ad & Champagne 2006, 1042). De aanwezigheid van Palestijns-Israëlische burgers binnen de staat is aanleiding voor een van de grote morele en politieke dilemma's binnen de Israëlische samenleving. Wat achterbleef was een kleine Palestijnse groep wiens collectieve identiteit niet geheel duidelijk was. Dit leverde voor de staat een veiligheidsprobleem op. Israël voelt vanaf de stichting van de staat een constante dreiging van de Palestijnen en Arabieren in de bezette gebieden en de buurlanden. Dit roept vragen op als: Wat is de positie van Palestijnen binnen de Israëlische staat? Hoe verhouden zij zich tot de Palestijnse vijanden? Hoe moet er met deze minderheid worden omgegaan? En bovenal: hoe is het particularistische karakter van het 'Joodse' van de staat in lijn te brengen met het 'inclusieve karakter' van een volwaardig democratische staat (Peled & Shafir 2002, 1, Sa'di 2000, 26). De staat probeert sinds zijn stichting een beleid vorm te geven op het gebied van de omgang met de Palestijnse minderheid.

In dit beleid is de inspraak van de Palestijnen minimaal en worden zij binnen veel domeinen van het Israëlische maatschappelijk leven als ongelijkwaardige partner in de omgang beschouwd. Een problematisch gegeven, gezien er voor zowel de Joodse bevolking als de Palestijnse bevolking eenzelfde exclusieve claim op het land ligt. De status als ongelijke is er één die Palestijnen in Israël veranderd willen zien. Zij voeren een strijd voor gelijkwaardigheid en erkenning die in de loop der jaren steeds meer vorm is gaan krijgen door de

vorming en ontwikkeling van publieke instanties en politieke partijen. Naast het 'zionistische' karakter van de staat staan er tussen de Joodse en de Arabische bevolking twee andere punten ter discussie. Ten eerste het narratief dat wordt gevoerd over het Arabisch-Israëliësch conflict, een conflict dat zich overigens in de loop der jaren steeds meer is gaan vormen als het Palestijns-Israëliësch conflict. Ten tweede bestaat er grote onenigheid over hoe Israël zich naar het westen en naar zijn Arabische buurlanden moet verhouden (Smooha 2005, 13).

De sociale identificaties van de Palestijnse bevolking in Israël worden in algemene zin als problematisch beschouwd en staan onder constante druk en invloed van de interne politieke dynamiek van de staat en de ontwikkelingen en gebeurtenissen omtrent het conflict in de bezette gebieden. Dit legt druk op de sociale verhoudingen in het land. In veel onderzoek komt dan ook een negatief beeld naar voren van de ontwikkeling van de Palestijns-Joodse relaties in de toekomst. Volgens de radicalisering-thesis die dit ondersteunt maakt de Palestijnse bevolking een proces door van '*Palestinization*'. Palestijnen gaan zich in steeds sterkere mate identificeren met het 'Palestijn zijn' en weigeren hun status als Arabische minderheid in Israël te accepteren. Dit is enerzijds het gevolg van het feit dat zij in het Midden-Oosten een regionale meerderheid vormen en zij zich dus ook niet als minderheid wensen te beschouwen. Anderzijds komt dit voort uit de ervaring dat de staat zich ontwikkelt en moderniseert, terwijl dit geen of weinig verandering voor hun status als burgers heeft gebracht en weinig positief effect heeft gehad op hun ervaring van de sociaaleconomische werkelijkheid. Aan de andere kant wordt gesteld dat de Joodse populatie steeds meer '*right-wing*' wordt. Bovendien zou de staat in zijn beleid zich weer steeds meer exclusief gaan richten op de behoeften van de Joodse bevolking en daarbij de behoeften en noden van de Palestijnse bevolking verwaarlozen (Smooha 2005, 11-14). Als gevolg hiervan kan volgens de radicaliseringstheorie een uitbarsting van conflict in de toekomst niet uitblijven.

Invloedrijk sociaal wetenschapper Sammy Smooha schetst echter een positiever beeld. Hij stelt dat er naast divergerende processen tussen Joden en Palestijnen ook positieve ontwikkelingen in de samenleving te herkennen zijn. In plaats van '*Palestinization*' spreekt hij over politisering en '*Israelization*'. De Palestijnen in Israël zijn volgens hem politiek bewuster geworden van hun achtergestelde positie en hebben een ontwikkeling doorgemaakt waardoor ze deze positie steeds beter kunnen bevragen en politiek aan kunnen vechten. Volgens Smooha zijn ze meer de voordelen gaan inzien van het leven in de Israëlische staat en zijn ze zich steeds beter aan gaan passen aan het leven binnen de Israëlische samenleving. Dit is volgens Smooha enerzijds het gevolg van een proces waarbij de Palestijnen in Israël zich op veel vlakken steeds meer verbonden zijn gaan voelen met de staat en de Joodse bevolking. Anderzijds zou dit het gevolg zijn van een democratiseringsproces dat plaatsvindt binnen de Israëlische staat en samenleving. Dit democratiseringsproces zorgt ervoor dat de Palestijnen steeds meer ruimte krijgen om zich politiek uit te drukken. Al met al zou dit leiden tot een positievere evaluatie van de staat en de Joodse bevolking door de Palestijnen binnen Israël. De Joodse bevolking zou zich volgens Smooha ook steeds bewuster worden van de ongelijkheid die bestaat binnen de Israëlische samenleving en positiever staan tegenover het toekennen van gelijke rechten aan de Palestijnse bevolking. Dit als gevolg van een proces waarbij de Joodse bevolking

steeds beter onderscheid is gaan maken tussen de Palestijnen in Israël en de Palestijnen in de bezette gebieden. Wederzijdse sociale identificaties beginnen zich in een voortdurend proces van onderhandeling dus langzaam te ontwikkelen, hoewel dit niet onproblematisch is (Smooha 2005, 11-14).

3.2: Educatie In Israël

Rouhana (1997, 28-43) stelt dat het overheidsbeleid ten opzichte van de Palestijnse minderheid in algemene zin is gegrondvest op drie pijlers. De eerste pijler is die van 'Israël als een democratische staat' waarin staatsburgers rechten en plichten hebben. In het kader van het onderwijs betekent dit dat alle staatsburgers het recht hebben op onderwijs, en dat de Palestijns-Arabische bevolking tot en met de middelbare school een eigen onderwijssysteem mag hebben. Deze rechten zijn echter niet voor iedereen gelijk, de tweede pijler van het Israëlische beleid, 'Israël als een Joodse staat' beperkt dit. Er wordt door de staat een beleid gevoerd dat blijkt geeft van institutionele voorkeur voor de Joodse bevolking. Dit wordt zichtbaar in een ongelijke allocatie van goederen naar de verschillende educatieve systemen. De budgetten van Arabische scholen zijn lager, het aantal leerlingen per leraar ligt hoger en de kwaliteit van programma's loopt achter. Dit verschil in kwaliteit van onderwijs komt onder andere tot uitdrukking in het gegeven dat er onder Palestijnse leerlingen hogere uitvalcijfers zijn. Palestijnen hebben meer problemen bij het behalen van de benodigde certificaten voor toegang tot wetenschappelijk onderwijs (Gordon 2002, 32, Rouhana 1997, 28-43, Sa'ad & Champagne 2006, 1042-1043). Daarnaast stellen zowel Sa'ad & Champagne (2006, 1042-1043) als Shafir & Peled (2002, 122-125) dat het recht van de Palestijnse minderheid op een eigen onderwijssysteem wordt ingezet als middel voor gecontroleerde segregatie.

Dit heeft volgens Rouhana (1997, 39-43) te maken met de derde pijler van het Israëlisch overheidsbeleid ten opzichte van zijn Palestijnse minderheid: 'Israël als staat met grote zorgen omtrent zijn veiligheid.' Deze zorgen zijn er niet zonder reden. Ten eerste is de staat sinds zijn ontstaan bij minstens zes internationale oorlogen betrokken geweest. Ten tweede is er een collectief geïnternaliseerde herinnering aan de afschuwelijke gebeurtenissen van de Holocaust. Ten derde is de staat Israël gesticht tegen de wil van de Palestijns-Arabische bevolking; wat heeft geleid tot een voortdurend conflict (Rouhana 1997, 39-43, Ichilov [et al.] 2005, 305). Hoewel de Palestijnse minderheid een apart Arabisch onderwijssysteem heeft staat deze onder strakke controle van de Israëlische overheid. De segregatie komt tot uitdrukking in het feit dat er voor het Arabische onderwijs ten opzichte van het Joodse onderwijs door de staat andere eisen worden gesteld aangaande het curriculum met betrekking tot onderwerpen die te maken hebben met etnische en nationale identificatie. Zo wordt er in Joodse scholen minimaal aandacht besteed aan het Arabisch cultureel erfgoed maar moeten leerlingen op Arabische scholen Hebreeuws leren, Hebreeuwse literatuur bestuderen en een op zionistische leest geschoeid narratief van de nationale en Joodse geschiedenis leren. Ook was er in het verleden geen enkele referentie aan Palestijnse identiteit binnen de nationale historie, enkel aan de Arabische, hier zijn tegenwoordig echter kleine veranderingen in gekomen. Het doel van dit Israëlische onderwijsbeleid is enerzijds het onder Joodse leerlingen bewerkstelligen van vereenzelviging en identificatie met het Joods nationalisme. Anderzijds heeft het programma op de Arabische scholen als doel de Joodse

staat zo positief mogelijk te presenteren, vijandigheid jegens de staat te beperken en een meer gebalanceerd beeld te geven van het Israëlisch-Arabisch conflict. Van een Palestijns-Israëliisch conflict wordt binnen het programma geen melding gemaakt (Shafir en Peled 2002, 122-125, Rouhana 1997, 85-90).

In overeenstemming met de democratische principes van de staat is het wetenschappelijk onderwijs toegankelijk voor zowel Joodse als Palestijnse studenten. Maar zoals eerder gesteld loopt de educatieve voorbereiding voor Palestijnen sterk achter. Dit leidt ertoe dat er minder Palestijnen op de universiteiten worden toegelaten. Ook zijn in samenhang met de pijler 'veiligheid' niet alle studies voor Palestijnen toegankelijk, dit is niet wettelijk vastgelegd maar wordt in praktijk meestal wel zo uitgevoerd; bepaalde technische studies zijn bijvoorbeeld niet toegankelijk. Na het volgen van hun studie hebben veel Palestijnen moeite om werk te vinden, vaak kunnen ze alleen terecht binnen de Arabische economische sectoren binnen de staat, sectoren die minder ontwikkeld zijn (Shafir en Peled 2002, 122-125, Rouhana 1997, 85-90). Ondanks de ongelijkheid die er bestaat binnen het onderwijs is het educatieniveau van de Palestijnse populatie van Israël zeer sterk toegenomen. Deze prestatie wordt door zowel de Joodse als Palestijnse bevolking ingezet als politiek middel. De Palestijnse bevolking vergelijkt deze prestatie met de educatieve prestaties van de Joodse meerderheid, die nog veel hoger liggen, om aan te tonen dat ze achter worden gesteld. De staat en Joodse burgers vergelijken de prestaties juist met de prestaties van Arabieren in buurlanden om hun democratie goed neer te zetten (Rouhana 1997, 87). Hoewel het evident is dat er ongelijkheid binnen het academisch onderwijs bestaat, gaat er van het academische onderwijs tevens een emanciperende werking uit. In tegenstelling tot het lager en middelbaar onderwijs -dat voornamelijk gesegregeerd is- participeren Palestijnen en Joden wel gezamenlijk binnen het wetenschappelijk onderwijs. Volgens Rouhana wordt dit wetenschappelijk onderwijs ook door Joden gedomineerd en is dit op Joden gericht. Dit heeft echter niet alleen beperkende effecten. Op universiteiten leren de Palestijnse studenten veel over de politieke cultuur van Israël en de Israëlische maatschappij. Binnen de academische context komen veel studenten in contact met politieke organisaties en ontwikkelen democratische oriëntaties. Dit zorgt ervoor dat veel Palestijnen in staat worden gesteld gedurende en na hun opleiding effectief politiek te participeren in een streven naar emancipatie (Rouhana 1997, 89-90).

De universiteit vormt daarnaast een omgeving waarin Joden en Arabieren actief met elkaar in contact kunnen komen. Zoals reeds gesteld is het universitaire onderwijs in tegenstelling tot het voorbereidende onderwijs niet langer gesegregeerd. Joden (die hun dienstplicht hebben vervuld) en Arabieren komen elkaar binnen de omgeving veelvuldig tegen en hebben de mogelijkheid om met elkaar relaties aan te gaan en denkbeelden uit te wisselen. Dit kan bijdragen aan de ontwikkeling van solidariteitsrelaties en aan de ontwikkeling van bredere maatschappelijke identificaties. Interessant is in dit opzicht eerst te kijken naar de wijze waarop de universiteit zichzelf met betrekking tot dit gegeven presenteert.

3.3: Welcome to the University of Haifa

De Universiteit van Haifa waar ik in mijn veldwerkperiode verkeerde is gelokaliseerd aan de rand van het

Zuid-oosten van de stad Haifa, een stad die bekend staat om zijn pluralistische karakter. De stad staat bekend als een gemengde stad waar mensen van verschillende achtergronden in vergelijking met andere steden in een grotere mate van tolerantie met elkaar samen leven. De Universiteit van Haifa staat net zoals de stad bekend om haar gemengde karakter. Zij kende in het jaar 2008/2009 meer dan zeventienduizend studenten van gevarieerde afkomst en ongeveer twintig procent van deze studenten is van Arabische afkomst. De universiteit tracht in haar projectie naar de buitenwereld een imago voor zichzelf te creëren als pluralistisch instituut waarbinnen wederzijds respect en co-existentie hoog in het vaandel staan.

'The University of Haifa is the most pluralistic institution of higher education in Israel: sons and daughters of both veteran cities and development towns, kibbutzim and moshavim, new immigrants, Jews, Arabs, and Druzes, IDF officers and security personnel—all sitting together on the bench of knowledge in an atmosphere of coexistence, tolerance, and mutual respect. The University considers the link between academic excellence and social responsibility as its flagship, and service to the community as one of its important goals.' (officiële site van de universiteit)¹

Naast deze atmosfeer van tolerantie stelt de universiteit dat zij een sterke sociale verantwoordelijkheid kent. Deze uit zich onder meer in verschillende academische en sociale projecten die de universiteit ondersteunt. Met betrekking tot de Joods-Palestijnse relaties binnen de universiteit en binnen de samenleving zijn er twee projecten die hierbij het meest in het oog springen. Ten eerste het 'Arab-jewish community leadership program'. Een programma dat zich richt op de verbetering van de 'multiculturele dialoog en interactie tussen Joodse en Arabische studenten door middel van gezamenlijke activiteiten in gemengde buurten'. Afgelopen jaar was hierbinnen een programma voor studenten dat zich richtte op wat het betekent om leider in een gemengde gemeenschap te zijn, waarbij een focus lag op de Joods-Arabische relaties. Daarnaast kent de universiteit een multidisciplinair onderzoeksinstituut dat als hoofddoel heeft onderzoeken en activiteiten op te zetten die helpen een meer gelijkwaardige relatie tussen Joden en Arabieren te promoten.

De universiteit kent daarnaast een raad die zich dient in te zetten voor het welzijn van alle studenten. Dit is de 'Agoda', of wel 'The student body'. Het is een door studenten gekozen, veertigkoppige, niet-politieke raad die bestaat uit de vertegenwoordigers van verschillende faculteiten. De raad kent zowel Joodse als Palestijnse vertegenwoordigers, hoewel de verhouding van het aantal Joden en Palestijnen in de raad scheef ligt. Zo telt de Agoda slechts twee Palestijnse vertegenwoordigers. Dit valt te verklaren door het gegeven dat vertegenwoordigers per faculteit gekozen worden. Op de Palestijnse vertegenwoordigers wordt voornamelijk gestemd door de minderheid Palestijnse studenten. De Palestijnse studenten zijn erg geconcentreerd binnen bepaalde faculteiten. De vertegenwoordigers zijn een direct aanspreekpunt voor studenten binnen en buiten de universiteit. Het doel van de Agoda is de studenten te assisteren bij verschillende aspecten van het

---

¹ *About the University of Haifa* (geraadpleegd 15-5-2010), http://www.haifa.ac.il/html/html_eng/welcome.html

studentenleven. Dit omvat zowel het opzetten van culturele activiteiten als het ondersteunen van studenten bij hun studie en bij mogelijke problemen die zij ervaren binnen de universiteit. In de activiteiten die de Agoda voor studenten ontplooit heeft de raad in potentie de kans studenten met verschillende achtergronden in contact te laten treden en bij te dragen aan een 'atmosfeer van co-existentie'

Het is de vraag of deze raad en deze projecten in realiteit daadwerkelijk bijdragen aan een verbetering van relaties en aan de ontwikkeling van identificaties en solidariteit tussen beide bevolkingsgroepen. Daarnaast valt de vraag te stellen in hoeverre deze projecten invloed hebben op de visie van de Palestijnse studenten met betrekking tot de institutionele cultuur van de universiteit en de ontwikkeling van bredere maatschappelijke identificaties.

Dit mede omdat de universiteit, ondanks het imago dat zij tracht neer te zetten als instituut van tolerantie, hevig bekritiseerd werd en wordt met betrekking tot de ongelijkwaardige behandeling van Palestijnen binnen de universiteit. Dit is veelvuldig in de internationale en Israëliëse media naar voren gekomen. Er zijn hiervan verschillende voorbeelden te noemen waarvan ik er slechts enkele zal schetsen. Zo was er in 2005 een conferentie getiteld 'Het demografische probleem en het demografisch beleid'. Binnen deze conferentie zou worden gesproken over de voorspelling dat de Arabieren in enkele decennia de meerderheid in het land zullen vormen. De titel van de conferentie leidde tot een protest van verschillende Arabische en Joodse studenten die het als racistische naamgeving opvatte. Meer recent waren de berichtgevingen omtrent conflicten tussen Joodse en Palestijnse studenten ten tijde van de Gaza oorlog waarbij beide groepen in een demonstratie tegenover elkaar kwamen te staan, de politie gewelddadig ingreep en een tiental studenten werd gearresteerd. Hier zal ik echter later in mijn thesis dieper op ingaan.

Slechts enkele voorbeelden uit de landelijke media maken inzichtelijk dat hoewel de universiteit zich presenteert als pluralistisch instituut met een atmosfeer van tolerantie en wederzijds respect dit in de praktijk misschien genuanceerder ligt en tot op een zekere hoogte zelfs discutabel is. Het is dan ook van belang om te onderzoeken hoe de ervaringen van de Palestijnse studenten zijn met betrekking tot de institutionele cultuur van de universiteit. Wordt de specifieke organisatiecultuur en omgeving gezien als een milieu waarin dominante machtsrelaties en groepsverhoudingen in de samenleving bevraagd worden, als een milieu dat het aangaan van groepslidmaatschap overstijgende relaties kan stimuleren en bij kan dragen aan de vorming van bredere maatschappelijke identificaties of wordt het gezien als een plaats waar juist een reproductie van de veronderstelde ongelijkheid plaatsvindt?

3.4: Methode van onderzoek en Doelgroep

Vanaf midden februari tot eind april heb ik veldwerkonderzoek gedaan binnen de Universiteit van Haifa. In het veld heb ik verschillende methoden toegepast om data met betrekking tot mijn onderwerp te verkrijgen. Deze methoden zijn observatie, participerende observatie, informele gesprekken en kwalitatieve interviews. De interviews waren in algemene zin semigestructureerd van aard. Wanneer respondenten zelf met een onderwerp kwamen heb ik dit losgelaten. Deze interviews waren ongestructureerd van aard. Er moet

rekening worden gehouden met het gegeven dat al mijn interviews in het Engels zijn afgenomen. Hoewel ik trachtte hier zorgvuldig mee om te gaan zou dit ten kostte kunnen zijn gegaan van bepaalde nuances die mijn respondenten mogelijkerwijs hebben willen verwoorden en zou dit tevens van invloed kunnen op mijn interpretatie kader. Voor de zorgvuldigheid heb ik al mijn interviews opgenomen. Daarnaast heb ik er bewust voor gekozen mijn interviews terug te koppelen naar de respondenten en veelvuldig gebruik te maken van herhalende vragen. Voor de verificatie van in interviews genoemde invloedrijke gebeurtenissen heb ik daarnaast gebruik gemaakt van de Israëlische krantenarchieven die online beschikbaar zijn.

Mijn onderzoekspopulatie bestaat uit studenten met een Palestijnse ofwel Arabische achtergrond met een leeftijd van tussen de 19 en 24 jaar. De groep hoofdrespondenten bestaat uit zeventien studenten. Zij studeren aan verschillende faculteiten en de lengte van jaren waarin zij universitair onderwijs hebben genoten variëren. De respondenten kennen verschillende religieuze achtergronden en politieke oriëntaties. Met betrekking tot de religie hebben de meesten van hen een christelijke of een Islamitische opvoeding gekend, anderen waren atheïstisch. Allen zijn seculier in hun opvattingen en religie werd een private en individuele rol toebedeeld. De meeste respondenten zijn zeer politiek betrokken, hebben sterk ontwikkelde politieke oriëntaties. Twaalf van hen waren lid van één van de binnen de universiteit aanwezige studentenbewegingen of partijen. Vijf waren niet politiek actief, hoewel zij desalniettemin sterke politieke meningen hadden. Binnen de Universiteit van Haifa zijn een viertal Palestijns geaffilieerde politieke partijen of bewegingen actief. Dit zijn Tajammua (Balad), Abnaa-ElBalad, Al-Hadash (al-Jabhaa) en Eqraa. De politiek actieve studenten die ik heb gesproken behoorden tot de eerste drie partijen/ bewegingen. In het veld heb ik helaas niet de kans gekregen te spreken met studenten die lid zijn van de islamistische Eqraa beweging. De ideologische veronderstellingen van deze partijen hebben invloed op de belevingswereld van de studenten. Bij het lezen van de thesis dient daarmee rekening gehouden te worden. Ik zal daarom voor aanvang van mijn empirische hoofdstukken kort de achtergronden van deze drie partijen uiteenzetten:

Tajammua (Balad/ National Democratic Alliance) is een Arabisch nationalistische democratische partij. De partij is opgericht in 1996 en verkiesbaar voor de Knesset. Nadruk binnen de ideologie ligt op de transformatie van Israël in een staat voor al zijn burgers. Speerpunt hierbinnen is de erkenning van de Palestijnen in Israël als '*a minority that remained in its homeland after the establishment of Israel*'. Ze willen dat de Palestijnen worden erkend als een officiële minderheid met specifieke autonome rechten die betrekking hebben op de particulariteit van hun identiteit, bijvoorbeeld op het gebied van educatie en media. Tajammua is namelijk van mening dat de staat het zich bewust ten doel stelt de Palestijnen van hun ideologisch, cultureel en linguïstisch erfgoed te beroven. Daarnaast streven ze naar gelijkheid binnen alle andere domeinen van de samenleving. Ze zijn voor een twee staten resolutie met de grenzen van 1967 en voor het 'recht van terugkeer' voor de vluchtelingen. Samenwerken en samenleven met Joodse-Israëliërs is voor hun 'wenselijk' maar alleen als dit samengaat met een 'gelijkwaardig burgerschap' en 'gelijke rechten'. Binnen de universiteit heeft Tajammua een zeer actieve studentenbeweging die een zetel heeft in de Agoda.²

---

² *National Democratic Assembly - NDA* (geraadpleegd 19-6-2010), <http://www.tajamoa.org/?mod=article&ID=860>

Abnaa-ElBalad (Sons of the Land) is een seculiere beweging met een socialistische inslag die eind jaren zestig opkwam uit een studentenbeweging binnen de universiteiten. De beweging bestaat voornamelijk uit Palestijnse-Israëliërs. Joods-Israëliërs die zichzelf definiëren als Palestijnse-Joden maken er echter ook deel van uit. De beweging is sterkt gekant tegen de Joodse etnische staat die hen zou zijn opgelegd. Zij is dan ook tegen participatie in de Knesset maar is wel actief binnen de lagere bestuurslagen in Arabische steden en dorpen. Zij zet zich in voor de creatie van één seculiere staat die zowel Israël als de bezette gebieden omvat. Daarnaast roept zij op tot een einde van de bezetting, is zij voor de terugkeer van de Palestijnse vluchtelingen, en streeft zij naar stop op de discriminatie. Ook wil zij de Palestijnse collectieve identiteit versterken, hiervoor zet zij onder andere *grass-roots organizations* in. Binnen de Universiteit van Haifa is de beweging niet groot meer en kent zij maar een klein aantal leden. De beweging is overigens tevens tegen participatie binnen de Agoda.³

Al-Hadash (Al-Jabhaa/New Democratic Front for Peace and Equality) is een Palestijns-Joods samenwerkingsverband van links-socialistische-, milieu- en anti-zionistische-bewegingen die gezamenlijk verkiesbaar zijn voor de Knesset. Hadash is vanaf haar oprichting eind jaren zeventig altijd sterk verbonden geweest met Maki, een communistische en marxistische beweging. Met betrekking tot de Palestijnse-kwestie staat het front achter een twee-staten oplossing en zijn zij voor het 'recht van terugkeer' voor de vluchtelingen. Daarnaast maakt Hadash zich hard voor de emancipatie van de Palestijnen in Israël en zet zij zich actief in voor de verbetering van sociale rechten, zoals rechten van arbeiders en studenten en gelijkheid van de seksen. In tegenstelling tot Tajammua en Abnaa-ElBalad legt Hadash minder nadruk op de Palestijnse identiteit hoewel zij wel de speciale noden van de Palestijnen erkent. Ze zet zich in voor wat zij Arabisch-Joods partnerschap noemen. '*the Arab-Jewish partnership is especially in the idea of sharing. It is not really like coexistence, it is like a partnership. It is more of sharing the problems, the same issues.*' - (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash). Binnen de universiteit vormt zij één van de grootste politieke studentenbewegingen die geaffilieerd wordt met Palestijnen. Zij heeft een zetel in de Agoda.⁴

---

³ Why Abnaa-ElBalad? (geraadpleegd 19-6-2010), <http://www.abnaa-elbalad.org/harakeh.htm>

⁴ Hadash Platform (geraadpleegd 19-6-2010), <http://hadash.org.il/matzahadash/>

4: 'FIRST OF ALL I DON'T REALLY FEEL THAT I BELONG HERE..'

In mijn theoretisch kader heb ik uitgebreid gesproken over de constructie van sociale identificaties. Deze heb ik geduid als constructies van relaties van verbondenheid die fluïde zijn. Zij staan in constante onderhandeling met de sociale context en omgeving. In dit hoofdstuk wil ik dieper ingaan op de sociale identificaties die de Palestijnse studenten construeren. De identificaties die worden gelegd zijn onder de respondenten in grote mate etnisch van aard; religie en sociale afkomst lijken hierbij weinig tot geen rol te spelen.

De sociale identificaties staan onder constante invloed van de interne politieke dynamiek van staat Israël en de situatie in de bezette gebieden. De positie die zij innemen ten opzichte van de staat, de samenleving, de Joodse bevolking en de Palestijnse bevolking lijkt hierbij in een fluïde proces constant te worden gereproduceerd. Het proces van sociale interactie tussen de Joden en de Palestijnen alsmede de geschiedenis hiervan lijkt hierbij meer bepalend dan, wat door bijvoorbeeld de antropoloog Barth wordt uitgedrukt als; de 'cultural stuff inside'. Hiermee probeerde Barth te zeggen dat de sociale identificaties wordt gedefinieerd in zijn relatie tot de ander. Gedeelde culture betekenisgeving is zoals reeds eerder in mijn theoretisch kader gesteld van invloed op het leggen van wederzijdse identificaties, maar de veronderstelling dat dit het eigene zou uitdrukken van een collectieve verbondenheid zou onterecht impliceren dat groepen cultuur uniek, homogeen en statisch zijn. Eerder zou culturele betekenisgeving volgens Barth gezien moeten worden als de wijze waarop leden uitdrukking geven aan hun toebehoren tot de groep door dit in contrast te zetten met de culturele betekenisgeving van een andere groep (Eriksen 2002, 37-38).

De vraag die in dit hoofdstuk zal worden beantwoord is met wie de studenten zich verbonden voelen, welke labels van sociale identificatie zij zichzelf toekennen en op welke gronden dit gebeurt. Daarna zal worden gekeken naar de betekenissen van deze collectieve labels binnen de universiteit en de wijze waarop deze zich manifesteren. Binnen het wetenschappelijk debat zijn twee belangrijke discours. Het ene discours benadrukt de '*Palestinization*' terwijl het andere discours blijk geeft van een proces van '*Israelization*'. Binnen dit wetenschappelijke discours ligt er een grote focus op de labels waarmee zij hun eigen collectieve identiteit beschrijven. Specifiek staan hierbinnen de labels Israëlï, Palestijn en Arabier centraal. De studenten die ik heb gesproken beschreven identificeerden zich in algemene zin als 'Palestijnen/Palestijnse-Arabieren levend in Israël' of als 'Palestijnse-Israëli'. In het licht van de debat over '*Israelization*' en '*Palestinization*' zal ik in dit hoofdstuk ingaan op de betekenis die zij aan de sociale identificaties 'Palestijn' en 'Israëli' toekennen. Deze geïnternaliseerde collectieve labels zijn opgebouwd uit verschillende lagen en invloeden die affectief, sociaal, cultureel-historisch en (geo-)politiek van aard zijn.

4.1: 'It is a dilemma, some kind of a dilemma.'

In deze paragraaf zal ik ingaan op het begrip Israëlï binnen de sociale identificatie 'Palestijnse-Israëli' of 'Palestijn levend in Israël'. Eerder poneerde ik al dat sociale identificaties gelaagd en fluïde zijn en dat ze verschillende componenten en vormen van uitdrukking kennen. Aan het begrip Israël wordt door de Palestijnse

studenten dan ook verschillende betekenissen toegekend. Ik zal eerst ingaan op de wijze waarop het label Israëli voor deze Palestijnse studenten betekenis krijgt in het delen van bepaalde culturele, normatieve karakteristieken. De nadruk ligt hierbij niet alleen op normatieve identificatie. Functionele en emotionele identificatie en disidentificatie spelen ook een rol.

De overgrote meerderheid van de Palestijnse studenten stelt dat zij hun eigen culturele gebruiken, waarden, normen en opvattingen hebben die hen onderscheiden van de Joodse-Israëliërs. Zij kunnen zich moeilijk of niet identificeren met de opvattingen en waarden die zij als Joods beschouwen. Een gevolg van wat zij bezien als het 'Palestijn-zijn' in een etnische staat, een staat voor de Joden. Ze hebben in algemene zin het gevoel er niet bij horen, er niet bij betrokken te zijn. Mahmoud, een 24 jarige student Hebreeuws weet dit pakkend tot uit te drukken:

'Q: ...But in what sense do you feel Israeli?

A: Listen.. It is a dilemma, some kind of a dilemma. Because I have an Israeli identity.. identity card. But the flag for example, it does not say anything to me. The symbols of the country.. don't say anything to me. The national anthem it does not say anything to me. Because nothing is connected to my believes, to my thoughts, to my culture. Nothing at all. If there was, I would.. I would look at Israel as my only country. But I can't because of this definition as a Jewish country, the country of Jews. This is what makes trouble.'

- (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

Regelmatig wordt dit nog veel sterker tot uitdrukking gebracht. Refererend aan culturele en normatieve opvattingen geeft men in verscheidene gevallen blijk van een sterkere vorm van, wat ik zal duiden als emotionele en cultureel normatieve disidentificatie. Hierbij wordt de nadruk gelegd op wat bepaalde individuen en groepen 'anders' maakt ten opzichte van de eigen groep. Karakteristieken van de andere groep worden hierbij in negatief daglicht gezet ten opzichte van karakteristieken van de eigen groep. Hierbij zetten respondenten zich af tegen wat zij bezien als Israëliëse cultuur. Een cultuur die soms zelfs als bedreiging wordt ervaren voor de culturele eigenheid van de eigen groep. Het gaat hier dus om de collectieve verbeelding van deugden en ondeugden van groepen (Eriksen 2002, 23). Deze worden in algemene zin niet los bezien van het voortgaande conflict Dhaiky, een 21 jarige student wiskunde student en voormalig lid van de Arabische nationalistische partij Tajammua, brengt dit op zeer directe wijze naar voren:

'A: I am someone who is born in an exceptional situation. Which is that I am a Palestinian that was born with an Israeli identity card. So without the establishment of the country of Israel on the land of Palestine in 1948, if in history there weren't these

changes.. I would be a normal citizen of a Palestinian state on the whole land of Palestine...

Q: Living in Israel, are there aspects in which you can relate to Israel and Israeli culture?

A: First of all, Israel is not a country that I went to. I did not come to a country that is called Israel. But Israel came on my land. So in a natural sense, I must be related, I must be true to my rights as a Palestinian Arab. So if I would be influenced by Israeli culture I would lose the feeling inside of me of being a Palestinian Arab. Not mentioning that my personal view of Israeli culture is that it is nothing, it is all bullshit. This may sound like a racist sentence, but what the heck.

Q: Why is this awareness so important?

A: Well, because the policy of this state is to take off of your.. To take away anything that says that you are Palestinian. If they succeeded in this issue there will be no cause anymore. There would be no Palestinian cause anymore.' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Dhaiky's argument kent meerdere lagen. De legitimiteit van de staat Israël wordt ten eerste geproblematiseerd. Het is de Israëlische staat die zich heeft gevestigd op zijn land. Het land dat hij beschouwt als dat van de Palestijnse Arabieren waarmee hij zich identificeert. Dit laatste is een zeer belangrijke observatie. Hoewel de respondenten zich bijna allen niet verbonden voelen met de Israëlische staat, samenleving en zijn burgers, drukken zij allen wel uit als Palestijnen een sterke emotionele verbondenheid met het land te voelen. De staat, die op het land van Dhaiky's volk is gevestigd, tracht in zijn ogen intentioneel zijn identiteit af te pakken. Het verspreiden van Israëlische culturele opvattingen vormt in zijn ogen onderdeel van dit beleid. Het overnemen van Israëlische cultuur wordt door hem dan ook gezien als een bedreiging voor zijn identificatie als Palestijnse-Arabier, en daarmee ook als een bedreiging voor de claim die de groep op het land legt, ofwel een bedreiging voor 'the cause'. In reactie hierop positioneert hij zich stellig tegen de Israëlische cultuur, de Israëlische cultuur is voor hem niks waard.

Taal wordt daarnaast door onder andere Sammy Smooha (1989, 10) naar voren gebracht als een belangrijk culturele indicator voor 'Israelization'. De tweetaligheid van de Palestijnse gemeenschap in Israël zou er blijk van geven dat er onder hen een gevoel bestaat dat zij integraal deel uit maken van de Israëlische samenleving. Ik denk echter dat bij deze aanname een vraag kan worden gesteld. Betekent de internalisering en de beheersing van de Hebreeuwse taal namelijk ook direct een vereenzelviging met deze taal? Mocht dit zo zijn, drukt dit dan ook een dergelijk gevoel van verbinding uit?

Wat ten eerste uit de verhalen van mijn respondenten naar voren komt is dat de Hebreeuwse taal wordt beschouwd als iets wat ze simpelweg nodig hebben als ze zich binnen de Israëlische samenleving voort

willen bewegen. Het beheersen van het Hebreeuws is dan ook functioneel. Het hoeft geen directe uitdrukking en betekenis te geven aan het gevoel Israëli te zijn, aan een gevoel bij deze samenleving te horen. Dhaiky gaat hier in het vervolg van het interview dieper op in. Gedurende zijn gehele interview gaf hij blijk van een sterke disidentificatie met de staat Israël en de Israëlische samenleving. Een samenleving die in zijn ogen slechts de Joodse bevolking dient en waarin hij stelt slechts een 'Class B citizen' te zijn. Zijn Israëlisch burgerschap en zijn leven in de Israëlische samenleving moeten slechts worden gezien als de consequentie van ongelukkige historische omstandigheden. Hij verwoordt eerder in het interview een binding met het land van zijn Palestijnse voorvaders en het Palestijnse volk, niet met de Israëlische staat. Hij ervaart daarnaast de culturele invloed als bedreigend voor zijn Palestijnse identiteit. Aan het beheersen van het Hebreeuws hecht hij daarentegen helemaal geen specifieke waarde. Hij maakt nou eenmaal deel uit van een minderheid in een land waar de meerderheid Hebreeuws spreekt, waar de meerderheid zijn linguïstische stempel heeft gedrukt op de vorm van de samenleving en zijn institutionele orde. Voor Dhaiky en anderen lijkt het gevoel deel uit te maken van en het identificeren met, niet in verbinding te staan met zijn beheersing van de Hebreeuwse taal. Ten tweede komt naar voren dat zij ook het product zijn van een samenleving die linguïstisch is vormgegeven door de Hebreeuws sprekende meerderheid. In hun sociale omgeving hebben zij het Hebreeuws van jongs af aangeleerd, komende uit het Israëlische onderwijs en uit een samenleving waar de meerderheid Hebreeuws spreekt. Volgens mij dien je dan ook de Palestijnse beheersing van het Hebreeuws niet op te vatten als een soort keus die een subjectief gevoel van binding uitdrukt. Dhaiky stelt het volgende:

'Q: But how do you connect to the Hebrew language of the country then, and what does it mean for you to speak it?

A: With the language specifically I don't have any problem because in the big village besides my village, all of them speak Hebrew. And if I wanted to do anything I had to go to that village.. So because of that I became good in Hebrew from a young age. It's like eh.. I probably spend a lot more time of my life in that village than in my own village so.... Another thing.. The teachers in high school that taught me in mathematics and stuff like that, they used the terms in Hebrew, and those books were in Hebrew. And when you come to the university it is also in Hebrew. Besides that, I also worked in Tel Aviv during the summer while in high school and after that I got work with the customer service and this work is in Hebrew all the time. So the language was fine...' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Ulema, een 20 jarige studente die lid is van de Tajammua-partij en zich sociaal identificeerde als Palestijn levend in Israël, geeft gedurende een gesprek met twee andere respondenten over Hebreeuws in de universiteit het volgende aan. Het feit dat ze in een omgeving verkeert waar ze constant wordt omgeven

door de Hebreeuwse taal maakt dat ze zich die taal eigen heeft gemaakt, en dat ze soms zelfs in Hebreeuws denkt. Ze heeft zich in die zin tot op zekere hoogte vereenzelvigd met deze taal. Hier wordt echter niet een subjectief gevoel van verbondenheid met het sociale-identificatie label 'Israëli' in tot uitdrukking gebracht. Ze stelt juist dat het haar eerder in verwarring brengt met betrekking tot haar identiteit als Palestijn, een identiteit waar de Arabische taal integraal aan is. Ze stelt het volgende:

'Ulema: I read Arabic books a lot, it's like.. because you want to hold on to this language so much. You feel that you are losing yourself. It's like your language is part of your identity. If you lose it, you lose part of your identity. It's like you can't express the things you want to say in Arabic properly anymore. Like now.. even now I am saying a lot of Hebrew words because it becomes a way of thinking. The language is also a way of thinking and identifying things. Like, if I can't express myself properly in my own language then there is something wrong with my identity, you understand what I mean? You know.. You want to hold on to this language so much and you want to hear your language so much. And so, because I study from eight o'clock in the morning to eight o'clock in the evening, and all I hear is Hebrew. so it's like, where is 'me'..? Where is my language? how am I expressing myself and how am I thinking? I think in Hebrew sometimes. So it is very very hard and... I don't know.' - (Ulema, 20 jaar, studente psychologie en recht, Tajammua)

In haar ogen doet de internalisering van het Hebreeuws afbreuk aan de Palestijnse sociale identificatie. Als gevolg hiervan ontwikkelt zich een tegenreactie waarbij ze juist bewust terug gaat grijpen naar de Arabische taal, een karakteristiek van die identificatie. De internalisering van het Hebreeuws en de verwarring die dit met zich meebrengt, hebben dus een tegenreactie tot gevolg waarmee ze haar verbondenheid uitdrukt met het label Palestijn. De veronderstelling van Sammy Smooha dat de internalisering van de Hebreeuwse taal door Palestijnen een belangrijke indicator is van hun gevoel echt integraal onderdeel uit te maken van de Israëlische samenleving lijkt met betrekking tot mijn doelgroep te makkelijk gesteld. De internalisering van de Hebreeuwse taal dient mijns inziens beschouwd te worden als enculturatie die tot stand komt omdat binnen de samenleving nou eenmaal het linguïstisch primaat bij de Hebreeuwse taal ligt.

Aan het label Israëli wordt daarnaast, zoals eerder betoogd, evenmin de internalisering van andere culturele & normatieve karakteristieken gekoppeld. De specifieke karakteristieken van wat zij beschouwen als Israëli geven dus eerder uitdrukking aan een gevoel er niet bij te horen, er geen deel van uit te maken. Zij vormen daarnaast voor vele respondenten juist een stimulans om zich ten opzichte van Israëli te positioneren als Palestijn. Zij lijken hierbij juist, door de verschillen en grenzen te benoemen, meer betekenis te geven aan het label Palestijn. De vraag die dit oproept is op welke gronden zij dan wel Israëli of 'levend in Israël'

toevoegen aan hun label van sociale-identificatie. De reden hiervoor lijkt gezocht te moeten worden in het gegeven dat zij net als het Joodse segment van de bevolking het Israëliësch staatsburgerschap hebben. Vaak werd daarbij door respondenten geredeneerd op een soortgelijke manier als Dhaiky dat deed. Er wordt gerefereerd naar het feit dat de Israëliëse staat nou eenmaal op hun land gesticht is en dat zij daardoor een Israëliësch paspoort hebben. Dit is met name herkenbaar bij de mensen die zich omschreven als 'Palestijn levend in Israël'. Ik zal hier in het kort enkele voorbeelden van schetsen. Alle reacties kwamen voort uit vragen over hoe zij zich, met betrekking tot hun sociale-identificatie Palestijn, verhielden tot het leven binnen de Israëliëse staat:

'OK, now this is not my land, I just live here. And until we get are our land back I am an Israeli.. But I am not an Israeli!' – (Farrah, 20 jaar oud, studente in vooropleiding, niet politiek geaffilieerd.)

'So I am a Palestinian Arab but I am born at Israel, you know. I don't identify myself as an Israeli, or an Arab-Israeli. I am an Arab-Palestinian but I have a Israeli I.D. ' – (Ahmid, 21 jaar, student politicologie en filosofie, Tajammua.)

'Eh.. well.. Israel is my occupied land. Well, Israel.. It's only the country where I am in.' - (Aatif, 21 jaar, student muziek en engels, niet politiek geaffilieerd)

'Well... Because I have in my back-pocket an ID-card in which is said that I am an Israeli. In which is said, place of birth Israel, identity Arab. Now this is replaced with only an amount of stars' – (Adala, 24 jaar, studente kunst, Al-Hadash)

Deze sociale identificatie met 'Israël' moet in deze dus worden gezien als iets wat als gevolg van negatief beschouwde historische en politieke ontwikkelingen tot stand is gekomen. Ontwikkelingen die er toe hebben geleid dat zij Israëliësch staatsburgerschap hebben. Dit staatsburgerschap betekent in hun ogen voor hen echter niet hetzelfde als voor het Joodse segment van de bevolking. De referentie naar de etnische staat komt daarbij onmiskenbaar naar voren. Het identiteitscomponent 'burgers in een etnische staat' geeft uitdrukking aan zowel het Israëliëse als het Palestijnse label van sociale identificatie. Het geeft daarbij een specifiek onderscheid weer tussen enerzijds Palestijnen in Israël en Joden in Israël en anderzijds Palestijnen in Israël en Palestijnen in bezet gebied. Het heeft betrekking op hun unieke conditie als Palestijnen in de Israëliëse staat. Daarom zal ik dit component ook aan het eind van dit hoofdstuk in een aparte paragraaf behandelen.

4.2: 'I belong to them and their story is my story..'

Ook het label 'Palestijn' is opgebouwd uit verschillende componenten. De respondenten refereren aan verschillende lagen die zowel sociaal-cultureel, historisch, (geo-)politiek en affectief van aard zijn. Met betrekking tot de sociaal culturele component wordt er door de studenten ten eerste tot uitdrukking gebracht dat ze bepaalde sociaal-culturele karakteristieken, waarden en normen delen. Hiervan zijn verschillende voorbeelden te geven:

'Yes, I live in Israel, I can't deny that. But I am a Palestinian. Because I speak Arabic, listen to Arabic songs, the culture I deal with is Arabic culture. On the one side this is Arabic, but on the other side it is Palestinian. Because Egypt for example, it differs there from here.' - (Abida, 21 jaar, Student Psychologie en Muziek, Abnaa-ElBalaad)

'Well.. These are my people, the culture, the history, everything.' – (Farrah, 20 jaar, Student in vooropleiding, niet politiek geaffilieerd)

'Adala: The Arab Identity is that you speak the language of your parents.'

Maisara: There are traditions that we should keep.

Adala: You have all these traditions that have been done for hundreds and hundreds of years.' - (Adala, 24 jaar, studente kunst, Al-Hadash in gesprek met Maisara, 21 jaar, studente Engels, Al-Hadash)

De respondenten verwoorden dus een gevoel van cultureel normatieve en affectieve collectieve verbondenheid met het label Palestijn aan de hand van bepaalde culturele eigenschappen. De observatie is dat men met betrekking tot 'the cultural stuff inside' echter heel vaag blijft. Wanneer ik doorvraag komt geen duidelijk beeld naar voren wat precies die specifieke culturele eigenschappen zijn die de eigenheid van een collectieve sociale identificatie als Palestijn zouden kunnen uitdrukken. De culturele eigenschappen overstijgen vele malen de grens van de Palestijnse groep. Vaak worden door hen de eigenschappen ook als Arabisch omschreven in plaats van Palestijns. Dit lijkt in lijn te zijn met de positie die Eriksen (2002, 36-40) inneemt. Hij stelt dat gedeelde culturele eigenschappen vaak over de grenzen van groepen heen gaan, ze zijn niet statisch en homogeen en hoeven niet de facto overeen te komen met de geformuleerde etnische identificatie. Ze duiden hiermee echter wel het contrast aan ten opzichte van de Joodse bevolking in de samenleving. Ze identificeren en positioneren zich hiermee als een groep met een bepaalde culturele eigenheid ten opzichte van de 'ander' in de samenleving. Dit lijkt te passen in de al eerder aangehaalde benadering van Barth.

Een ander component dat sterker uitdrukking lijkt te geven aan wat men verstaat onder het label Palestijn is een gedeeld gevoel van emotionele verbondenheid en affectie voor het land dat 62 jaar geleden Palestina heette, ze voelen zich geworteld in dit land. Daarbij spelen de componenten van een gedeelde geschiedenis en ideologie, de hoop en pijn die zij dagelijkse ervaren en de verlangens voor de toekomst ('the cause') een sterke rol. Dit heeft direct betrekking op de conflictueuze relatie tussen de Israëlsche staat en de Palestijnse bevolking. Het voortdurende conflict zorgt voor een constante reproductie van een gevoel van emotionele binding en ideologische identificatie. Het houdt hen als het ware constant een spiegel voor. Als gevolg hiervan positioneren ze zich in hun identificatie als Palestijn recht tegenover Israël. Ze disidentificeren zich op deze gronden van de Israëlsche staat en de samenleving. Dit brachten zowel Mahmoud en Dhaiky in hun reactie op de vraag op welke wijze zij zich verbonden voelden met de Palestijnse identiteit beiden sterk naar voren:

'A: Because of the land.. The occupation.. the history of my people, the Palestinian people. I belong to them and their story is my story. When I say the Israeli killed etc. they killed one of my brothers, one of my people. I can't detach from this fact that I am a Palestinian. It is really my identity. If I would lose my identity, I would lose myself, I would not exist. Furthermore, I can't be totally Israeli and accept all the policies and all the crimes you see, that this country is doing every day.' - (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

'A: We can't be separated, culturally separated from the Palestinians in the West-Bank, the diaspora and the refugee camps. Because there could have been a huge probability that you would be in their place. Because the people that decided who are inside and who are outside. Who are inside Israel and who are outside of Israel are the military officers. So it was like based on chance, a probability to be inside of Israel or outside. So take for example my grandfather, who was at the border of Lebanon at the time of the war. There would have been a huge probability that he would be someone that took off from this country. There were a lot of people with him there at the border and many of them went to Lebanon or to Syria. But he was able to go back. He was able to go back, but not like.. it was undercover you know. There was a chance that he would be in Syria or in Lebanon instead of Israel. But even if I was there I would stay feeling Palestinian or Palestinian Arab because I am a part of this people. We have our culture, our behavior, our accent. These people that were shredded into parts because there came to be another country... If they would deal with 'the cause' like if the one who went to Lebanon is a Lebanese, the one that went to Jordanian is a Jordanian and the one that went to Syria is a Syrian, the one who lives in the West-Bank is a West-Banker, or a Gaza-er. Well, then there would be no cause at all, there

would be no Palestinian people. So the people must stay close to each other everywhere they go.' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Dhaiky sprak over familiale bindingen die over de grenzen gaan. Grenzen die zijn gesloten voor Palestijnen en als gevolg hiervan families uit elkaar houden. Een ander sprekend en heftig voorbeeld hiervan komt naar voren in een gesprek met Maisara. Het verhaal dat ze vertelde als reactie op mijn vraag wat het Palestijn zijn voor haar betekende veranderde op een zeker moment van richting. Met een emotioneel geladen stem vertelt ze me het volgende:

'Well, You know.. some of my family are there, they are in Lebanon, in Jordan I am not sure. But in Lebanon, Germany, Canada even. Look.. It is not easy to be away from your family. Their lives are also not easy. But we speak with them, we call them sometimes. Like I said. Their lives are horrible there, they don't even have houses, schools.. nothing.. no rights at all.... They live on a beach, next to the sea. They go fishing, they sell the fish, and they go and eat. They are not allowed to work there, they are not allowed to go to school there. They have their own school to teach their kids to write and read a little bit and that's it. To come back.. it is not easy.. On the other hand they are not allowed to come back. So what are you going to do? So.. I feel sorry for them.. I really, really do. They were set out of their houses, some of them were killed. For some people the family was killed. A seven year old girl was going with his neighbor to Lebanon, because all of his family: mother, father, brother and sisters. They were killed. The Army killed them, so it is not easy. You cannot feel but sorry for them.' - (Maisara, 21 jaar, studente Engels, Al-Hadash)

De aanwezigheid van supranationale verbanden, banden in de Palestijnse diaspora en in de bezette gebieden, dragen er evenals als de confrontatie met het voortdurende conflict toe bij dat deze emotionele verbondenheid langs een gedeelde geschiedenis en een ervaring van pijn constant gereproduceerd wordt.

4.3: 'It is something that comes out in all of lives aspects.'

Zoals reeds eerder gesteld verkeren de Palestijnen in Israël in een unieke conditie die verschilt van de Palestijnen in de diaspora en de bezette gebieden. De Palestijnse studenten hebben in tegenstelling tot deze Palestijnen het Israëlisch staatsburgerschap. Zoals al eerder naar voren kwam is dit een conflicterend gegeven. Zij maken immers als burgers deel uit van een staat die in conflict is met groep waarmee zij zich op verschillende gronden sterk identificeren. Wat hun situatie ten opzichte van de Joods-Israëlische burgers daarentegen weer uniek maakt is dat in de perceptie van de Palestijnse studenten hun burgerschap een

geheel andere inhoud kent. Zoals reeds eerder gesteld heeft dit te maken met de perceptie van Israël als een etnische staat. Dit krijgt voor mijn respondenten als volgt betekenis. Zij delen ten eerste de ervaring dat de Israëlische staat slechts ingericht is naar de visies en belangen van het Joodse gedeelte van de bevolking. De institutionele orde staat alleen of voornamelijk in dienst van het Joodse segment. De Palestijnen binnen Israël hebben in hun ogen minder rechten en minder kansen. Ze ervaren dat zij in Israël slechts als tweederangs burgers worden beschouwd en vaak worden gediscrimineerd of politiek tegen worden gewerkt. Dit is een collectieve ervaring, een ervaring waarbij zij zich in elkaar herkennen. Het is een uniek component van hun collectieve sociale identificaties als 'Palestijnse-Israëliër' of 'Palestijn levend in Israël'. Er werden door alle respondenten vele voorbeelden genoemd. Ik heb om dit te illustreren gekozen voor een enkel fragment dat het uitgebreid samenvat. Uit mijn interview met de zeer politiek actieve Ahmid:

'It is somewhat a contradiction we are living in. On the one hand, we are Arab. We are part of the Arab sphere, the Arab world, the Arab culture. We are Palestinians eh.. this is our people, our nationality. On the other hand.. we are living in Israel. Hebrew is kind of a second language of ours, we mix Hebrew words in our talk, every day we read the Israeli media, we work in Israeli factories and workplaces, we study at a Israeli University etcetera, etcetera. So it is kind of in two systems your life in, in a paradox. And when there is like a rise in the conflict, like the Gaza-war (2008-2009) all of the contradictions come out. And the state wants you to be loyal to it, but it is not loyal to you. It is a Jewish state and it defines itself as a democratic state, a Jewish democratic state. So go figure, we are 20% of the population of the state of Israel. Not including the Palestinians in the West-Bank and Gaza but.. so every fifth person of Israel is a Palestinian. And there is another 5% of the population that is not Jewish, it is not Palestinian. Like Russian population that came during the '90 with the emigration, or that are Christian, but have some Jewish relatives or foreign workers et cetera et cetera. But anyhow you are thinking about a state that is for a big population not Jewish, although it defines itself as Jewish. And this Jewishness of the state is not only on a symbolic level. It is not only the flag and the anthem, but it is something that comes out in all of lives aspects. So the whole system is built on the fact that if you are Jewish you get well.. everything. But if you are Palestinian you will face discrimination and troubles. This start with budget allocations, where the investments will go. In regards to the education system, which money will go where, in the case of education, educational content. But it also counts for other aspects, infrastructure, healthcare. On and on..' If you go to an Arab village you will directly see it, because the infrastructure is very different, if you go to Arab schools you will see that the buildings are very different, the facilities are very different, learning content is different.. And I think this is a contradiction. Because I believe that a state cannot be called really democratic

when it excludes a part of the population from its definition. If you want me to be loyal.. I want to be loyal to a state that preserves human right, that would have equality for everybody, that everybody can mobilize itself to have a job.. To have a live with dignity.. this does not happen here, and it is not a brutal occupation as it is happening in the West-Bank and Gaza. You do not see it in a very clear way, but there is discrimination in a very systematic way, it comes from the state agency, it comes from companies. For example if we go to a company and ask for a job, and we send our c.v, we will have less possibility because for example a name is Ahmed and not Moshe, and this comes also from the local municipality for example, the Haifa municipality that invests like millions and millions in the cultural life of the Jewish people eh.. in the city. But when it comes to our needs, our cultural life, for example, it is not proportionate with our percentage of the population. Soo... again... it goes everywhere, you see it everywhere, so this is the main contradiction, the main problem also.' - (Ahmid, 21 jaar, student politicologie en filosofie, Tajammua)

De wijze waarop Ahmid de negatieve gedeelde ervaring van de Joodse staat uitdrukt, kan goed worden gekoppeld aan Honneth's theorie van miskenning. Een gevoel van miskenning dat met betrekking tot dit specifieke fragment voornamelijk is gebaseerd op de ervaring dat zij ten aanzien van de Joodse meerderheid geen gelijkwaardige rechten hebben. Hij geeft er in zijn uiteenzetting blijk van dat er in de etnische staat niet zoiets bestaat als een gedeeld normatief kader waarin er sprake is wederzijdse erkenning van alle mensen met gelijke rechten als autonoom individu. Ze ervaren exclusie binnen de staat en samenleving. Zo geeft hij er blijk van dat de staat aan de Palestijnse bevolking in Israël niet dezelfde mensenrechten en civiele en culturele rechten toekent. De genoemde voorbeelden hebben ook betrekking op miskenning in solidariteitsrelaties. Honneth veronderstelde dat 'solidariteit' nodig is in een samenleving, als deze mensen in staat wil stellen zichzelf volledig te realiseren. Dit kan enkel en alleen wanneer de waarden en het algemeen belang binnen de samenleving in zekere zin overeenkomen met de waarden en belangen van het individu. De waarden en belangen van het Palestijnse individu worden echter in de ogen van Ahmid en andere respondenten niet erkent. In plaats daarvan wordt er naar hen gekeken als onderdeel uitmakend van een minderheid wiens belang is achtergesteld t.o.v. het Joods-Israëliësch belang. Dit komt tot uitdrukking in de ervaringen dat zij niet de gelijke mogelijkheden krijgen tot zelfrealisatie. In de samenleving hebben zij bijvoorbeeld de ervaring dat zij geen gelijke kans krijgen op banen en dat hun leefomgeving er minder toe doet. Ahmid spreekt hier over een beperking die wordt gelegd op een leven met 'dignity', wat kan worden vertaald als waardigheid of zelfrespect. Honneth gaf er in zijn theorie blijk van dat mensen dergelijke gevoelens ontwikkelen bij een structurele ervaring van miskenning en gaf aan dat dit negatieve implicaties zou hebben voor de ontwikkeling van een gedeelde maatschappelijke identiteit. Andere sociale identificaties zouden juist kunnen worden versterkt. Zo stelde Honneth dat wanneer het voor individuen duidelijk wordt dat de miskenning en de gevolgen hiervan niet enkel het gevolg zijn van persoonlijk ongeluk, maar ervaringen

zijn die door velen gedeeld worden, zich op grond van wederzijdse perspectieven identificaties ontwikkelen. Voor Palestijnen leidt de positie die zij bekleden tot een disidentificatie met de Israëlsche samenleving maar verstevigt het de onderlinge Palestijnse verbondenheid. Door het ontwikkelen van deze sociale identificaties ontstaat voor deze groep het potentieel om zich gezamenlijk door middel van collectieve actie in te zetten voor de verbreding van patronen van erkenning. In het vervolg van mijn thesis zal dieper op deze mogelijke ontwikkeling worden ingegaan.

Een tweede aspect van deze etnische staat dat met name voren wordt gebracht door politiek actieve studenten van zowel Abnaa-ElBalad, Tajammua en Al-Hadash is dat deze geen ruimte biedt voor hun identiteit, hun historie, hun specifieke eigenheid en hun verbondenheid met de Palestijnen in de diaspora en de bezette gebieden. Sterker nog, er wordt gesteld dat de staat zich actief inzet deze 'Palestijnse Identiteit' te onderdrukken en probeert de Palestijnse bevolking in Israël te 'verlammen', hen 'the cause' tracht te laten doen vergeten. Dit uit zich in verschillende aspecten. Bijvoorbeeld in haar behandeling van de Palestijnse minderheid langs religieuze lijnen. Er wordt met ze omgegaan als religieuze groepen, als bijvoorbeeld christenen, druzen of islamieten. Dit laat zich volgens hen alleen al zien in het gegeven dat er zo naar hen in het paspoort gerefereerd wordt. Ook komt de onderdrukking van de 'Palestijnse identiteit' tot uitdrukking in het beleid wat zij bijvoorbeeld voeren ten opzichte van de historische narratieven omtrent de gebeurtenissen rond 1948. Raja, een van de actieveren leden van Al-Hadash verwoordde het als volgt:

'But the politics are trying to make the country into a 'just live, just live with each other'. You know, the 'you are a citizen' thing. To make you think that you have all your rights, pay taxes and that's it. That actually, we don't have a problem. But this already is a problem. It is a big problem when you don't know your own history, your peoples history. Even in the school curriculum, what you study for history, what languages you study in the school. Everything is connected to the politics of the country of Israel. They want you to know this and this, but not this. They choose what they want. This is a problem.' – (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash)

Zo zou er zou binnen het onderwijs geen ruimte zijn voor het Palestijnse narratief, alleen het Israëlsche narratief. Daarnaast speelde omtrent mijn veldwerkperiode nog steeds de discussie om de Nakbat-wet. Een wet die oorspronkelijk stelde dat elke Nakbat herdenking zou worden gezien als een criminele overtreding die strafbaar is bij wet. Inmiddels is deze wet afgezwakt. Zodra er wordt geobserveerd dat organisaties die overheidssteun krijgen geld besteden aan een Nakbat-herdenking wordt meer dan tien keer het bestede bedrag van hun budget afgehaald.⁵

---

5 Izenberg, D (02-24-2010), Naqba bill approved for first reading (geraadpleegd 25-02-2010), *Jeruzalem Post*, <http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=169505>,

Een laatste toevoeging die in het kader van tekstbegrip dient te worden gemaakt is dat de studenten in hun gesprekken vaak refereren naar, en zich positioneren tegenover een verscheidenheid van elementen die blijk geven van een 'zionistische karakteristiek'. Dit is een negatieve overkoepelende term en heeft geen directe betrekking op de wetenschappelijke historische of religieuze uitleg. Met zionisme wordt gerefereerd naar door Palestijnse studenten negatief ervaren opstellingen en handelingen van de Israëlsche staat ten opzichte van de Palestijnen. Deze karakteristieken continueren zich in hun ogen op zowel macro, meso als micro niveau. Het heeft enerzijds betrekking op de door hen ervaren interne situatie van de etnische staat en anderzijds op de houding van de etnische staat ten opzichte van de bezette gebieden.

4.4: Tot besluit

Concluderend kan worden gesteld dat de identiteit van de Palestijnse studenten uit Israël is opgebouwd uit een veelvoud van componenten. In het theoretisch kader bracht ik reeds George Herbert Mead naar voren die stelt dat de persoonlijke identiteit, in essentie een sociale structuur is die betekenis krijgt in sociale interactie. Hij definieert de persoonlijke identiteit als iets wat dynamisch en meervoudig is. De eenheid die het 'zelf' kent is de eenheid die kan worden herkend in de patronen van ervaringen die het deelt met anderen. Ofwel de overkoepelende betekenis die kan worden gegeven aan de narratieve ervaringen van Palestijnen in Israël. Zoals in dit hoofdstuk naar voren kwam staat deze overkoepelende betekenis in een proces van onderhandeling met de sociale omgeving. In onderhandeling met aan de ene kant de Joodse samenleving en aan de andere kant de Palestijnen in de bezette gebieden. De overkoepelende betekenis die vervolgens aan alle ervaringen, alle narratieven wordt gegeven wordt niet alleen gedestilleerd uit het heden, maar komt tot uitdrukking in referenties naar een gedeeld verleden, heden en een droom voor de toekomst.

De sociale identificatie die de Palestijnse studenten op grond hiervan construeren is die van 'Palestijnse-Israëli' of 'Palestijn levend in Israël'. De Palestijnse identiteit wordt hierbij geïnternaliseerd als de primaire identificatie die berust op een sterk gevoel van emotionele en normatieve verbondenheid. Met betrekking tot het label Israëli kan men zeggen dat ze slechts hun burgerschap in overweging nemen. Dit kan mijns inziens echter niet gezien worden als een geïnternaliseerde collectieve sociale identificatie die een binding uitdrukt met het label Israëli. Het geeft in tegenstelling juist uitdrukking aan het Palestijn zijn, omdat zij elkaar in hun achtergestelde positie herkennen. De studenten zijn zichzelf als gevolg daarvan processueel gaan categoriseren in reflectie tot 'de Joodse ander' in de samenleving. Dit heeft zijn invloed op de wijze waarop zij zich gaan verhouden tot 'de ander' in de samenleving en is bepalend voor hun handelen. In het volgende hoofdstuk zal ik dit 'verhouden tot' binnen het kader van de Universiteit plaatsen. Ik zal ingaan op wat dit betekent voor de sociale relaties tussen de Palestijnse en de Joodse studenten.

5: 'NOT WITHOUT BORDERS..'

In mijn theoretisch kader zette ik reeds uiteen dat het van belang is dat de institutionele cultuur van een universiteit moet worden beschouwd als een sociaal-culturele en politieke microkosmos. Deze microkosmos is geenszins afgesloten van het breder maatschappelijk leven. De politieke processen van macht en conflict in Israël en de sociale identificaties die in de Israëliëse samenleving aanwezig zijn interacteren met, en beïnvloeden de institutionele cultuur van de Universiteit van Haifa en de betekenissen die de Palestijnse studenten aan alle componenten van deze microkosmos toekennen. In dit hoofdstuk zal ik dieper ingaan op een van deze componenten. Ik zal ingaan op de sociale interactie die plaatsvindt en de sociale identificaties en relaties die tot stand komen binnen de universiteit, ofwel de sociale netwerken die zich ontwikkelen.

De Universiteit van Haifa is een gemengde universiteit waarbinnen groepen en individuen van verschillende achtergronden met elkaar in contact kunnen komen in de rol van student aan deze universiteit. Ze maken in de rol van student allen deel uit van de organisatie en in die zin zouden ze zich rudimentair als 'studenten aan de Universiteit van Haifa' met elkaar moeten kunnen identificeren. De studenten hebben een veelvoud aan sociale identificaties waarbij aan de één meer waarde wordt gehecht dan aan de ander, de eerder genoemde meervoudige betrokkenheid. Voor de Palestijnse studenten is de primaire sociale identificatie die van de 'Palestijnse Israëli' of de 'Palestijn levend in Israël'. De vraag die in deze paragraaf zal worden beantwoord is of de componenten van deze sociale identificatie de totstandkoming van sociale interactie en het aangaan van sociale relaties met Joodse studenten beïnvloeden en op welke wijze. Daarnaast poog ik weer te geven hoe dat zijn weerslag heeft op de sociale identificatie an sich. In mijn theoretisch kader stel ik immers dat sociale interactie tussen verschillende groepen bij kan dragen aan de ontwikkeling van solidariteit en erkenning, twee aspecten die zeer belangrijk zijn voor de ontwikkeling van bredere sociale identificaties. Vanuit dit oogpunt zou de interactie tussen Palestijnse en Joodse studenten dan ook invloed kunnen hebben op het primaire label van sociale identificatie van de Palestijnse student.

5.1: 'A real friend?'

Ik heb in het veld veelvuldig met de Palestijnse respondenten gesproken over de sociale interactie die plaatsvindt tussen Palestijnse en Joodse studenten. Zeer specifiek heb ik binnen dit kader gesproken over de aanwezigheid van sociale relaties tussen Palestijnse en Joodse studenten binnen de universiteit. Interessant voor mij was om enerzijds te ontdekken op welke gronden sociale interactie mogelijk tot stand komt en welke betekenis er hieraan wordt gegeven en anderzijds te ontdekken welke factoren de ontwikkeling van dergelijke sociale relaties in de weg staan. Dit lijkt sterk afhankelijk van hoe de Joodse student door de Palestijnse student subjectief wordt verbeeld.

Van al de respondenten krijg ik te horen dat zij in algemene zin helemaal niet negatief tegenover interactie en sociale relaties met de Joodse studenten staan, hoewel sommigen hier de vereiste aan koppelen

dat ze niet zionistisch zijn. Verschillende studenten geven ook aan dat zij Joodse vrienden hebben en logischerwijs wordt er gesteld dat er sociale interactie plaatsvindt tussen beide groepen binnen de universiteit. In algemene zin wordt er echter ook tot uitdrukking gebracht dat er een constant spanningsveld bestaat. Dit spanningsveld wordt sterk beïnvloed door de politieke situatie. Zolang er zich op politiek gebied geen opzienbarende conflicten voordoen verloopt de sociale interactie rustig, hoewel veelal gesegregeerd.

'Stress.. stress in the university, stress in the campus. I can feel it, it is in how they look. Since the war there is some stress between each other. I really feel that there is stress between each other... ..I don't see groups of Arab and Jewish sitting together. Perhaps only in the communist party because it is an Arab-Jewish party. But like today on Wednesday, it's like.. they do a concert. I don't see any Jews.. Not even like one circle, of Arabs and Jews sitting together right now.' - (Ziad, 22, jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

Wanneer er echter uitbraken zijn van politieke confrontatie of conflict in de regio sluiten de groepsgrenzen zich en ervaren de Palestijnse studenten dat ze lijnrecht tegenover de Joodse studenten komen te staan. Dit heeft een sterke invloed op de verbeelding van de ander. Het zet positieve sociale interactie en de productie en reproductie van sociale relaties buiten de eigen groepsgrenzen onder grote druk.

In bijna alle interviews wordt aangegeven dat er tussen Joodse en Palestijnse studenten in algemene zin maar weinig hechte vriendschappen bestaan die zich bijvoorbeeld ook buiten de universiteit voortzetten, dat op het gebied van de ontwikkeling van daadwerkelijke hechte vriendschappelijke relaties de Joodse studenten en Palestijnse studenten gesegregeerd zijn. De relaties zijn meer functioneel van aard. Ze ontmoeten elkaar in colleges of in werkgroepen, maken een praatje met elkaar en maken soms huiswerk samen. In het geval van de studenten die lid zijn van Al-Hadash kennen ze elkaar vaak van de partij.

'I have some sort of a social relations with Jews because I study in psychology, and in a group within psychology. Well it's like. It is not a supporting group exactly, but it is a group. We talk and share problems and eh.. Well it's not that close. We don't go out together outside of the university and in the university we just say hi.. chat a bit here and there but not more than that.' – (Abla, 21 jaar, studente psychologie, niet politiek geaffilieerd')

'But when I hang out it is with the party or Aatif or Dhaiky. It is more inside the classes. There are students with mixed relations but I don't know, why not with me.. I go with people that I know from high-school or people from the party. But there are some

students that have Jewish friends. I know a few examples of that. There are not that many but I know a few. But I know some Jewish friends from classes and from the party. But it is not like I have a close relationship with them. Of course for some people it counts if someone is an Arab or not or if he is a Jew or not. Also for the Jewish students this counts. But not for every student.' (Omar, 22 jaar, student psychologie en muziek, Al-Hadash

'From courses and from lectures I go to. But they are few. For example I don't go to Jewish friends. We don't go and meet.' – (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

Vriendschappen die meer betekenis worden toebedeeld en zich ook buiten de universitaire omgeving voortzetten lijken zich in algemene zin maar weinig te ontwikkelen, ze bestaan echter wel. Zo stelden drie van mijn respondenten Ziad, Aatif en Kazim dat zij buiten de universiteit ook vriendschappelijke relaties onderhouden met Joodse medestudenten. Van al mijn respondenten was Ziad echter de enige die een betekenis van hechte vriendschap geeft aan zijn sociale relatie met een Jood. Hij was ook de enige die stelde dat het voor hen niet uitmaakte dat ze andere politieke ideeën hadden. Aatif stelde dat hij tevens Joodse vrienden had waar hij ook buiten universiteit mee omging, maar benadrukte dat deze vrienden dezelfde linkse ideeën hebben, en dezelfde positie innemen ten opzichte van de staatspolitiek. Vriendschappelijk contact met Joodse studenten van een andere politieke kleur heeft hij niet. Zowel Ziad als Kazim verwoordden dat ze in hun vriendschappen in algemene zin hun eigen politieke ideeën moeten neutraliseren en hier geen uitdrukking aan geven. Ziad verwoordt daarnaast dat hij zelf veel stappen heeft moeten zetten om deze vriendschappen te ontwikkelen, zijn Palestijnse medestudenten zouden deze niet maken, of durven maken:

'Q: How do the Jewish and Arab students mix?

A: They mix in the classes for sure and with homework for sure but in the social life..? not in the social life.. not without borders.. not like you see with the meetings of the communists, how they sit together on the grass.

Q: So it is mostly in the class..?

A: Well if you take for example the archeology department, I am probably the student that is the most.. Well I mean, the Jewish students in the second year and in the third year love me a lot. I am popular in this department. But other Arabian students are not popular like me. I don't like to talk about it but I am quite popular with the Jews. They are friends with me and like to sit with me during class, we go to the movies, we eat lunch together... ...But I figured out that that is just me. This is not the case with all the

Arabs in the department. But the Arabs draw borders for themselves to. It's not just the Jewish that draw borders for the Arabs. They enter the class, they don't have any relationships with the students. They go to the digs, and they do homework together but that's it. And they say hi, hello and good morning like normal. But don't have like this relation that you.. you know.. they don't have a click. I went to their places, their homes, I slept there. But my Arab friends from the colleges don't do this.

Q: So how do you explain this difference between you and the other students when it comes to the..

A: *social relationships with Jewish students? Well, I did it... I did it. I build it.*

Q: *how?*

A: *First we did lunch together, we did homework together and they invited me to sleep at their places. During the summer dig (archeological dig) we drew closer to each other. Then we started to talk about personal things together. This is how it goes. I did so many steps. But my Arab friends don't do this. Maybe because they are scared, maybe because they feel that they are not accepted by them. But I am trying to act very normal.'*

- (Ziad, 22 jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

De vraag die dit oproept is wat voor de specifieke groep Palestijnse respondenten dan de barrières zijn die positieve sociale interactie en de ontwikkeling van goede sociale relaties met Joodse studenten in de weg staan. De twee redenen die Ziad noemt lijken hierop inderdaad van invloed te zijn. Ik zal hier in de volgende paragraaf dieper op ingaan.

5.2: 'Me and him, we cannot be friends.'

De ervaren barrières zijn sociaal-cultureel en politiek van aard en hebben voornamelijk van doen met de verbeelding van de 'Joodse ander'. Ten eerste wordt de component van de sociaal-culturele achtergrond met enige regelmaat naar voren gebracht.

'Q: *You have any Jewish friends?*

A: *Actually, a real friend? I have one or two. But I am quite neutral. But I think in general Arab students don't want to mix with Jewish students and Jewish students don't want to mix with Arab students.*

Q: *Why is that?*

A: *'Different backgrounds. Most Arabs don't want to do the things the Jewish students do or like. They don't want to go to discotheques, drink beers and that kind of thing. Another main factor I think is the language obstacle the Arabs have after high-school. Most of them don't control the Hebrew good. And you know, the background. Jewish students enter the university at a different point in their life, they have had a different experience. Because the Jewish.. they go to the army, They Jewish students are way older, they come after the army, they are like 25 or something, we are younger. We haven't had that experience. And there is also the political reason, this is also an important factor. But I am like, I can be friends, I can neutralize the politics. For my (jew) friends, I know their opinions, also during the Gaza war, but I can neutralize this. I think a lot of Arab students can't neutralize this, they have stereotypes and also the other way around.'* - (Kazim, 22 jaar, student communicatie-wetenschappen, niet politiek geaffilieerd)

Kazim haalt met betrekking tot de socio-culturele component drie karakteristieken aan waarvan er twee verwijzen naar de 'cultural stuff'. Zo bestaat er een obstakel met betrekking tot de taal, het is makkelijker met mede-studenten te communiceren die ook Arabisch spreken. Hier valt echter tegenover te stellen dat zij allen wel Hebreeuws spreken. Studenten geven aan dat er flinke niveaoverschillen bestaan als het gaat om Hebreeuwse taalbeheersing. Het door de studenten verwoordde verschil in niveau heeft echter betrekking op het Hebreeuws academisch taalgebruik dat in de leeromgeving wordt gebezigd en zou in definitie niet direct zijn weerslag hoeven hebben op de sociale interactie tussen Joodse en Palestijnse studenten waarin een dergelijk taalgebruik niet gepraktiseerd hoeft te worden. De precieze weerslag hiervan heb ik echter niet kunnen achterhalen en vereist nader onderzoek. Daarnaast vindt geen cultuur-normatieve identificatie plaats, ze vereenzelvigen zich niet met de normatieve en culturele karakteristieken van de Joodse studenten. Ze hebben andere normen, andere waarden, andere interesses en andere denkbeelden. De derde socio-culturele component heeft te maken met het gegeven dat het in algemeen zin voor alle Joden is voorgeschreven dat zij op hun zeventiende of achttiende het leger ingaan. De Joodse studenten zitten daardoor in een ander stadium van hun leven en zijn vaak ouder. Dit maakt het voor de Palestijnse studenten moeilijker om relaties aan te gaan.

Ten tweede noemt hij politieke factoren en de stereotypen die hier aan verbonden zijn. Politieke factoren in relatie tot enerzijds Israël en de Palestijnen in Israël en anderzijds tot Israël en de Palestijnen in de bezette gebieden drukken sterk hun stempel op de verbeelding van de ander. De verbeelding van de Joodse student door de Palestijnse studenten is zeer bepalend voor de natuur van de sociale interactie en de sociale relaties binnen de universiteit. Vanzelfsprekend wordt dit vormgegeven vanuit beide kanten. De negatieve verbeelding van de ander, zeker wanneer deze berust op een stereotype waarbij bepaalde ondeugden als intrinsiek aan een hele groep worden beschouwd, staan de ontwikkeling van positieve sociale interactie en sociale relaties in de weg (Smooha 2004, 21). De stereotypen die naar voren komen en voornamelijk

refereren aan wantrouwen, hebben betrekking op zionistische karakteristieken die zij tevens met de Joodse staat verbinden. Deze karakteristieken continueren zich in de verbeelding van de Joodse student. Zo word ik bijvoorbeeld gewezen op het haatdragende karakter dat veel Joodse studenten ten toon spreiden ten overstaan van Palestijnse studenten. Daarnaast wordt er blijk gegeven van vervreemding van de Joodse studenten die de etnische staat met zijn beleid, en het Israëli Defense Force in zijn acties steunen. Met betrekking tot het stereotype dat Joodse studenten met regelmaat hun haatdragende karakter ten toon zouden spreiden ten aanzien van Palestijnen, brachten Mahmoud en Farrah het volgende naar voren:

'Q: How do you perceive the interaction between people of different backgrounds in the university in general?'

A: Here..? there is some kind of.. eh.. Jews.. The hate Jews have for Arab's, they don't show it in front of you. But if you go to a blog, to internet or on 'Facebook'. There you can sense the racism. There you can feel the racism and the hate towards Palestinians and Muslims. There they can say whatever they want because they can be anonymous. There they can say whatever they want without someone there to judge them. We talked about this today at a lecture, about a blog that said death to the Arab's, death to Muslims, death to America also. But they can't say it here. Here I can sit with a someone, a Jewish racist. He will be friendly but inside he will hate me.'

- (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

'Q: So do you have Jewish friends within the university?'

A: No, I don't. They don't like us obviously. They like hate Arabs. They say it openly that they hate Palestinians, that there is no Palestine and that we should all die. I hear this a lot.

Q: Also within the university?'

A: Yes of course. Where else should I hear it?'

Q: Can you explain me a little bit more?'

A: Like we were sitting here and some Jewish guy comes to us and is saying: 'You Arab guys should all be death'.

Q: You experienced this?'

Yes.. oh yes. And on 'Facebook ' with all kinds of sentences and groups. They make groups that are against you and they invite you to join them. '

- (Farrah, 20 jaar, Student in vooropleiding, niet politiek geaffilieerd)

Er bestaat een stereotype dat de meeste Joodse studenten negatieve denkbeelden zouden hebben ten opzichte van Arabieren, dan wel Palestijnen. In 'The Index of Jewish-Arab Relations in Israel 2004' (Smooha, 2005: 22) komt tevens naar voren dat er sterke negatieve stereotyperingen bestaan en deze in de samenleving wijdverspreid zijn. De eerder genoemde nucleus van waarheid die er in stereotypen zouden zitten lijkt dus in dit opzicht aanwezig. Het geeft echter een vertekend beeld wanneer deze waarheid als geldend voor een hele groep wordt beschouwd. De Index van Smooha (2005, 22-23) geeft bijvoorbeeld aan dat, hoewel er sterke negatieve stereotypen van Palestijnen in Israël bestaan onder een aanzienlijk deel van de Joodse bevolking, deze geenszins de opvattingen van alle Joden in Israël omvatten. In dat opzicht kan men zich afvragen of het aannemelijk is dat de overgrote meerderheid van de Joodse studenten wel deze negatieve stereotypen ten opzichte van Palestijnen in Israël hebben. Desalniettemin hebben ervaringen van racisme een stevige impact, deze ervaringen reproduceren de disidentificatie met de Israëlische samenleving. Daarnaast draagt dit op zichzelf weer bij aan categorisering van de andere Joodse groep naar gelang zijn ondeugden. Wat leidt tot productie of reproductie van stereotypen.

Behalve dat deze twee fragmenten blijk geven van verbeelding van de Joodse student als haatdragend is het interessant op te merken dat beide studenten hierbij refereren aan de invloed van 'Facebook'. Zij stonden niet op zichzelf. Maar liefst zes respondenten refereren in interviews en informele gesprekken naar 'Facebook' als een plaats waar voor hen de haat van de Joodse studenten voor Palestijnen sterk tot uitdrukking komt. Andere vormen van nieuwe media, zoals 'comments' bij krantenberichten, werden in gesprekken ook naar voren gebracht. Nieuwe media lijken daarmee van invloed te zijn op de verbeelding van de Joodse student als racistisch. Ik vond geen eerdere onderzoeken die betrekking hebben op de rol die nieuwe media spelen bij de verbeelding van de ander in de context van Israël. Het zou dan ook wellicht interessant zijn hier nader onderzoek naar te doen.

Zoals eerder aangegeven bestaat er daarnaast, als gevolg van het conflict en de politieke situatie in Israël, onder de Palestijnse studenten, een sterk gevoel van vervreemding ten opzichte van de Joodse studenten. De 'Joodse ander' wordt in veel gevallen vereenzelvigd met het beleid en het handelen van de staat. Dit wordt veelal gekoppeld aan het gegeven dat Joodse studenten in het leger hebben gediend en zich daarmee actief hebben ingezet tegen het volk waarmee zij zich sterk verbonden voelen. Dit leidt regelmatig tot negatieve stereotypen van de Joodse student. Dat hoeft bij sommigen echter geenszins te leiden tot een negatieve evaluatie of dehumanisatie van de Joodse student als individu. Driemaal werd er door politiek actieve studenten geformuleerd dat de meerderheid van Joodse studenten slachtoffers zouden zijn van de normatieve orde die dominant is in de Israëlische samenleving, ofwel het zionistische gedachtegoed zoals reeds eerder uiteengezet. Het is de mogelijkheid ontnomen nog kritisch na te denken. Ze zouden slachtoffers zijn van een denken dat zowel op micro en macro niveau, vanuit het gezin, de media, de staat en het leger aan hen wordt opgedrongen. In een gesprek met Dhaiky dat betrekking had op de demonstratie ten tijde van de Gaza-oorlog, komt dit naar voren:

'Even when they are all from different backgrounds they are united under one ideology not only to stop me from standing with my people, but also trying to stop me from saying no to a massacre that is happening in the Gaza strip. This thing is inhumane. I won't say these people are fascist or not human. They are victims, just as the other Jewish students. They are victims to a Zionist idea and a Zionist establishment. Their thinking is shaped only to think about one side of the issue. They don't know how the people live behind the wall. Besides that, for example there are Jewish people in Al-Jabha. These guys are trying to open their mind on what is happening and they question Arabs on how they act and how they think. You can see that they are completely! [emphasis] the opposite of the mainstream Jew. This group is still a small group. But the relations in a party like Al-Jabha indicate that they were deceived by the education that they took from the parents, from the school, from the media. I don't think that they neglected their human feelings. They were just victims of Zionism in general....

...There is a huge hostility between the Arabs and the Jews in this state in general, in this political circumstance. For example, if I see something that a soldier did, and I don't like it and I say something about it. It might insult them or something.. Or it might insult the soldiers or the state in general. Even sometimes when it gets really bad... When I really lose my temper I could revere to the whole Jewish people. Well.. And the person sitting beside me in the class. First of all, probably he was a soldier. He belongs to this people, he agrees with the policies of this state. Me and him we cannot be friends. Because he agrees with the government's policy or Zionism in general. I cannot sit with him because what he agrees with is so inhumane. I cannot sit with him, so, we cannot be friends. And even you, J.J... if you agree with the Zionist views.. well.. then let's stop the interview.' – (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

De categorisering van de Joodse student als zionistisch helpt Dhaiky orde te scheppen in zijn sociale wereld. Het helpt hem de sociale omgeving te begrijpen en het geeft betekenis aan hoe hij zich moet verhouden tot de ander. Het geeft daarmee tegelijkertijd betekenis aan zijn eigen positie ten opzichte van de 'mainstream' ander. Het reproduceert de identificatie met de groep waarvan hij deel uitmaakt. Hij produceert een dichotomie van wij en zij op basis van die typering die uitdrukking geeft aan de ervaren positie van exclusie in de samenleving. Het draagt daardoor bij aan de identificatie van 'Palestijn in Israël' en 'Palestijn levend in Israël' met de eerder uiteengezette componenten. Interessant is dat hij weergeeft dat deze sociale map nog gecompliceerder is. Hij geeft aan dat er ook een kleine groep Joodse studenten is die wel 'open minded' zijn. Een kleine groep waarnaar hij zich op andere wijze verhoudt. Het systeem van classificatie kent dus niet altijd duidelijke grenzen. Er kunnen verschillende categorieën worden gemaakt op basis van een perceptie van overeenkomsten en verschillen. Er wordt door Dhaiky een categorie opgebouwd op de

gronden dat deze studenten, ten opzichte van de 'normale' Joodse student, in denkbeelden meer op hem lijken. Een ambigue categorisering die gebaseerd is op overeenkomstige principes wordt door Eriksen ook wel een *analoge* categorisering genoemd. Hiertegenover staat een *digitale* categorisering, waarbij alle mensen met een andere sociale identificatie als min of meer hetzelfde worden beschouwd (Eriksen 2002, 66-67). De overeenkomsten zijn hier veelal ideologisch van aard, en hebben betrekking op erkenning. Het zijn Joodse studenten die erkennen welke specifieke sociaal-politieke positie de Palestijnen innemen binnen de samenleving. Dit krijgt vorm in het 'juist' omgaan in sociale interactie. Wat hier 'juist' is, moet zoals in het theoretisch kader gesteld, worden gezien als een sociaal construct (Honneth 1995, xii, xvii). Een sociaal construct dat wederom wordt gerelateerd aan de identificatie van Palestijnen in Israël met zijn voornamelijk sociaal-politieke componenten.

Een andere component die door enkele politiek actieve studenten naar voren wordt gebracht is angst. Een angst die direct samenhangt met het gegeven dat zij politiek actieve sociale actoren zijn. Adiva verwoordt deze angst als volgt:

Q: But why do you prefer not to hang around with Jewish students?

A: 'Because I know what the university can do. They can kick me out of the university. A student might accuse me that I.. I don't know how to explain but they can. But speaking for them, they could say of me that I am not accepting the country, you're not accepting that the country is Jewish, you are saying that it is not democratic. For us it is not okay to say that I can't accept that the country is a Jewish country.'

Q: So if I correctly understand you, you prefer not to hang around with a Jewish students because you are afraid that if they won't like what you say they will go to the board and you might get in trouble?

A: That is exactly what I mean.' – (Adiva, 21 jaar, studente verpleegkunde, Tajammua)

Vanuit het gegeven dat zij politiek actief is, en zij als lid van de Tajammua partij een geluid ten gehore brengt wat zeer gevoelig ligt in de samenleving, worden de Joodse medestudenten als een potentieel gevaar beschouwd. In de sociale interactie met Joodse medestudenten schuilt het gevaar dat ze iets wat politiek zeer gevoelig ligt tot uitdrukking zal brengen. In dit geval is dat een gevaar voor haar academische carrière. De politieke activiteiten van de studenten vormen een zelf opgelegde barrière die sociale interactie in de weg staat.

5.3: 'When it comes to politics this mask gets removed..'

'Hundreds of Haifa University students took part in hot tempered demonstrations in the middle of the campus on Monday. On the one hand, Jewish and Arab students belonging to a leftist movement called for an end of the IDF's Operation Cast Lead in Gaza, and under the slogan "Diplomatic Terror" yelled out nationalistic chants and "Barak is a murderer". On the other hand, Jewish students gathered to support the Israeli operation and called out "Death to terrorists" and "Ismail (Haniyeh) is next". Large police and university security forces separated the two groups, which occasionally got into heated arguments with each other, and objects were even thrown from one side to another..' (Fragment uit nieuwsbericht: 'Students protest Gaza operation.'⁶

Zoals reeds verwoord verloopt de sociale interactie, hoewel mijn respondenten verwoorden dat er een sterke sociale tweedeling is en er veel barrières zijn, betrekkelijk gemoedelijk zolang er zich op politiek toneel geen opzienbarende conflicten voordoen. De gewone dagelijkse interactie wordt echter gepresenteerd als een masker. Een masker dat de onderliggende spanningen doet verhullen, en disidentificaties en politiek haakse positioneringen naar de achtergrond brengt. Dit masker valt echter niet langer te dragen wanneer er een conflict is. Dan komt tot uitdrukking hoe de kaarten werkelijk geschud zijn en waar de loyaliteiten liggen, hoe de twee groepen zich ten opzichte van elkaar verhouden. Onder de Palestijnse studenten worden zowel de sociale identificaties met de Palestijnen in de bezette gebieden, als de disidentificaties met de Israëlische staat en samenleving versterkt en uitvergroot. Dit geldt in tegengestelde richting ook voor de identificaties en disidentificaties van de Joodse studenten.

'There is some kind of relationship. But when it comes to politics this mask gets removed. The mask gets removed from both sides..' – (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

'We do interact with them. We are not denying them being here, this is not the point. But it's like, when we do face the conflict. Every Palestinian Arab-Israeli living here has this conflict. Like, these Jews that are actually killing my people in Palestine, but we interact with them every day. It is very complicated but still. But for example like with Gaza-demonstration, when it comes to the main point.. the red line.. We become

---

⁶ Raved. A (12-29-2008), *Students protest Gaza operation* (geraadpleegd 15-03-2010), Ynet news, <http://www.ynet.co.il/english/articles/0,7340,L-3646597,00.html>

enemy's. If you cross like this red line, you are there enemy. Whatever you do, everything reminds you of that history, of that past.' - (Ulema, 20 jaar, studente psychologie en recht, Toujama)

Als gevolg van uitbraken van een conflict sluiten de groepsgrenzen. Voorheen vond er nog interactie plaats maar nu trekken beiden naar twee tegenovergestelde kanten. Ten tijde van de Gaza-oorlog kwam aan de Palestijnse kant een breed gedragen protest tegen de oorlog op gang, terwijl de Joodse studenten hun steun uitspraken voor het IDF. Ze kwamen letterlijk lijnrecht tegenover elkaar te staan. Spanningen kwamen hierbij op harde wijze tot expressie zoals blijkt uit het volgende fragment:

'During the Gaza war we had the demonstration down there [At the grass]. From where we are standing right now the Zionists started throwing stones to us and garbage to make us feel stupid. While we were just holding flags.. And dolls with blood on them to show them that these are our children. They are some persons kids. So they started to throw garbage and that made us feel like we are worth nothing. So if they would accept our political ideas, as a part of this world, as a part of this university and they would let us have this demonstration without having fear of being hit, or getting expelled, or getting.. anything else.. But they are making us feel stupid, making us feel unworthy humans like that. So I don't think they respect us as Arabs.' - (Adala, 24 jaar, studente kunst, Al-Hadash)

Deze houding van de Joodse studenten getuigt in hun ogen van een sterk disrespect voor de Palestijnse studenten. Zij worden niet gezien als respectabele actoren met een moreel waardevol discours. Maar worden gezien als de tegenstander binnen de universiteit en in de samenleving. De impact van dergelijke conflicten op de verbeelding heeft effect op de lange termijn, dit blijkt al uit het gegeven dat er een jaar later nog steeds aan wordt gerefereerd als het moment waarop de ware verhoudingen tot uitdrukking kwamen. Amirah, een 22-jarige net afgestudeerde studente geschiedenis, stelt het als volgt: *'afterwards it's not like you can go back and act like everything is oke.'*

Daarnaast kwamen de sociale relaties die enkele respondenten met Joodse studenten hebben door het conflict onder druk te staan. Zelfs Ziad die eerder nog uitdrukking gaf van zijn goede relaties met Joodse studenten geeft hier blijk van:

'Some of them when there is a conflict like the Gaza war or an intifada, some of them.. they, like attack me with so many stupid questions and their political opinions.. and eh.. well.. they, you know, they put down some kind of a border between me and them. But

after the conflict, they, they get back, like.. like normal friends. So this is annoying to me, this whole part. But before I went to the university I thought that I would be accepted. You know.. coming from my background. But right now, no, I don't feel that accepted. I don't think you are accepted within the university because you have another idea. You are on the left side so they see you as a terrorist.. This is how I feel it. I saw it in the Gaza war. The Gaza war changed my view about the university. I thought I could express my feelings more within the university, that they don't care if you are on the left side or the right side. Or if you are against the war or if you support the war. But if we do a demonstration for some political issue, they try to say that we are vandals.'
(Ziad, 22, jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

Wat Ziad hier tot uitdrukking brengt is het volgende. De positieve sociale relaties die hij heeft met Joodse studenten worden gedurende conflict geproblematiseerd. Er vormt zich ineens een scheidingslijn tussen hem en zijn Joodse vrienden, hij wordt in relatie tot hen gecategoriseerd als behorende tot de groep Palestijnen, een groep die een contrasterende ideologische en affectieve voorkeur voorstaat. Vanwege het gegeven dat hij dichterbij Joodse studenten staat wordt hij vervolgens het aanspreekpunt voor alle politieke spanningen. Waarin voor hem de positionering van de Joodse student, als tegenover hem staande, sterk tot uitdrukking komt. Na het conflict merkt hij op dat de verhoudingen in sociale interactie tussen hem en zijn Joodse medestudenten ineens weer normaal zijn. Toch is er voor hem wel degelijk wat veranderd, hij voelt zich niet langer geaccepteerd, waar hij voorheen hoopte wel geaccepteerd te kunnen worden ondanks de politieke tegenstellingen. De gebeurtenissen rondom de 'Flotilla' van afgelopen maand, leidden binnen de universiteit wederom tot grote protesten. Hierbij verschoof Ziad zijn positionering ten opzichte van de Joodse studenten nog sterker. Iets waar ik eerlijk gezegd zelf hevig verbaasd over was, gezien de grote tolerantie en hartelijkheid die hij in onze gesprekken altijd ten toon spreidde. Daarnaast gaf hij er altijd blijk van dat men in sociale interactie altijd langs politieke standpunten moest kunnen kijken. Afgelopen maand gaf hij in een gesprek echter aan dat hij nu zelf ook een barrière begon op te trekken. Iets wat al sterk bleek uit de opmerking waarmee hij onze conversatie startte:

'The Jewish are fuckers man. I mean the Jewish students, they don't care and they act like everything is normal and they laugh about it. They are all stupid, it's the same thing as when they killed Rabin when he planned to make a peace.' (Ziad, 22 jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

Samenvattend valt te stellen dat binnen de sociale interactie de politieke dimensie niet valt weg te cijferen. Dit hoeft niet altijd een duidelijke invloed te hebben op de wijze waarop sociale interactie tot stand komt, maar blijft altijd op de achtergrond meespelen. De politieke dimensie zorgt voor de grootste barrières,

maakt de groepen het moeilijkst verenigbaar. Op mijn veel gestelde vraag of bij de ontwikkeling van groepsoverstijgende relaties geen weg om deze politieke dimensie heen te vinden is kreeg ik van Mahmoud een veelzeggend antwoord: *'Politics is the air we breath, Politics is the water we drink... Politics is even in the water we drink. For example they cut the water from the Arab villages more the Jewish villages because they don't pay for the water.'*

5.4: 'They don't ask: but what does it mean to be an Arab?'

Zoals reeds in de context gesteld ondersteunt de universiteit verschillende sociale en academische projecten die zich richten op de verbetering van de multiculturele dialoog en interactie tussen Joodse en Palestijnse studenten. Daarnaast vormt de Agoda een raad die in potentie bij kan dragen aan de verbetering van multiculturele dialoog en groepsoverstijgende sociale relaties. Maar komt dit overeen met de ervaren werkelijkheid? Met betrekking tot de verschillende projecten die de universiteit opzet kan ik kort zijn. Enerzijds geven de meeste Palestijnse respondenten aan deze niet te kennen. Anderzijds geven enkele politiek actieve respondenten aan dat zij deze wel kennen maar zich er verre van houden. Deze zijn slechts opgezet om een positief beeld van de universiteit voor de buitenwereld te schetsen.

'I don't deal with these things. Because it is a lie. It is how the university wants to show that there is an equal thing happening when it is not.' – (Ahmid, 21 jaar, student politicologie en filosofie, Tajammua)

Het negatieve beeld dat zij van veel aspecten van de universiteit hebben leidt ertoe, zoals in het volgende hoofdstuk zal blijken, dat de eerder uiteengezette sociale identificatie van Palestijn in Israël en de disidentificatie met Israël wordt gereproduceerd. De initiatieven die de universiteit neemt worden niet meer losgekoppeld van deze identificatie en disidentificatie, zij worden binnen ditzelfde cognitief raster geplaatst. Met betrekking tot de Agoda en haar activiteiten komen de volgende geluiden naar voren. De Agoda wordt vrij positief beschouwd als het gaat om haar ondersteuning van studenten bij een academische vorming. Wanneer ik vraag of de Agoda met haar activiteiten ook bijdraagt aan de totstandkoming van een multiculturele ontmoeting is men vrij negatief. Beide voorgaande punten worden prachtig uiteengezet in mijn interview met Raja:

'Some people think that coexistence is just living together, that it's just... not even accepting each other. Not only in the university, but in whole the country. When they don't accept you with your identity.. that what you feel that is your identity.. where you come from, the language that you speak. They ignore you. But they want coexistence just because I am an Arab? They don't ask 'but what does it mean to be an Arab?'

What does it mean to be an Arab? Well, I have my language, I have my Palestinian ideology, I have my culture, I have many things. When they don't do this meeting between the students within the university.. in the right way.. to accept, not only to show you are. To accept that I am a Palestinian.. I have my culture. In the university they don't even do this in the cultural activities that they do. The Agoda never even brought an Arab singer for this active Wednesday.. until last year when we forced them to do this. We tried to do this change, we brought an Arab singer to this activity. But then.. The activities that the Agoda and the university do. They don't do it in a fair way for the entire community in the university. Not only for Arabs, oh no.. we also have Russians and Ethiopians. And I also want to meet, learn their culture, learn about them. I also want to hear their music. I also want to know what they think, what are their problems. Yes, I think that the university and the Agoda don't do enough for this meeting. Because to not do such an activity also is a barrier, it also is a limit.' – (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash)

Raja spreekt hier over de condities van het samenleven. Hij heeft het gevoel dat er weinig betrokkenheid en solidariteit is, een tekort wat zich uit in het ontbreken van de wil om iets te begrijpen van de overtuigingen, handelingen en houdingen van de ander. Ze zitten wel samen in dezelfde samenleving, maar leven niet samen. Dit komt volgens hem ook tot uitdrukking binnen de universitaire context. Zo zou de Agoda in haar activiteiten geen rekening houden met de (culturele) eigenheid van de Palestijnse studenten. Daardoor scheidt zij in de ogen van deze studenten niet de condities waarin een dergelijke ontmoeting plaats kan vinden. Er heerst het gevoel dat de Agoda hen er niet bij wil betrekken, ofwel de aanwezigheid van de Palestijnse studenten niet echt wil erkennen in haar activiteiten.

5.5: Tot besluit

Met betrekking tot dit hoofdstuk valt naar voren te brengen dat er een wisselwerking bestaat tussen identiteit, structuur en agency. Structuur verwijst zoals eerder gesteld naar de patronen die in relaties tussen sociale groepen/instituten binnen een bepaalde sociale context bestaan. Agency refereert aan individuen en groepen die als sociale actoren capaciteiten hebben om naar gelang geformuleerde doelen acties te ondernemen om een bepaalde invloed uit te oefenen in een sociale context. Binnen de universitaire microkosmos is naar voren gekomen dat er een constante wisselwerking bestaat tussen deze drie componenten. Zij creëren in wisselwerking met elkaar een constant spanningsveld, een constante onderhandeling. In dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat de ontwikkeling van sociale interactie en sociale relaties afhankelijk is van de eigen positionering en percepties ten opzichte van de ander (Moser & McIlwaine 2006, 99). Het handelen van sociale actoren in interactie wordt in de universitaire microkosmos sterk beïnvloed door de sociale identificaties en disidentificaties die al dominant zijn, de eigen identiteit. Deze sociale identificaties kregen veelal eerder betekenis in een bredere context. Zij worden beïnvloed door

breder politieke, sociale en economische machtsstructuren in een samenleving. Er bestaat al zekere vervreemding op basis van sociale identificatie en de verschillende componenten die hieraan gekoppeld worden, er bestaan zekere negatieve stereotypen. De universitaire microkosmos kan echter wel een invloed hebben op de deconstructie, productie en reproductie van deze sociale identificaties en kan daarmee mede bepalend zijn voor het handelen en verhouden ten opzichte van anderen. Zo kunnen de projecten van de universiteit daar een positieve invloed op uit oefenen. Maar dit gebeurt bij dit voorbeeld niet omdat sommigen het idee hebben dat de universiteit dergelijke projecten alleen uit eigen belang opstart, 'ze doen het alleen voor zichzelf'. Zoals zal blijken uit het volgende hoofdstuk heeft dit waarschijnlijk te maken met de veelal negatieve associaties die aan de structuur van de universiteit worden gekoppeld. Eigen initiatief binnen sociaal verkeer, het handelen als actor om positieve interactie tot stand te brengen kan zoals uit het voorbeeld van Ziad naar voren komt leiden tot de ontwikkeling van betere sociale relaties. Het verschil in achtergrond en de stereotypen blijven dit echter bemoeilijken. Wanneer in sociaal verkeer, al is het incidenteel, bevestiging wordt gegeven van de negatieve stereotypen of van de sterke politieke scheidingslijnen die bestaan worden sociale identificaties en disidentificaties gereproduceerd. De stereotypen en politieke vereenzelving vormen evenals bepaalde culturele verschillen voor de Palestijnse studenten een barrière voor interactie met Joodse studenten en staan de ontwikkeling van groepsoverstijgende identificaties in de weg, daartegenover versterken zij juist de bestaande sociale identificatie en dragen zij bij aan de reproductie van structuur, de patronen van de relatie tussen hen.

6: 'IT'S SOMETHING YOU COME ACROSS WHERE EVER YOU GO'

Ik zette in mijn theoretisch kader uiteen dat bepaalde waarden van individuen en groepen binnen een organisatorische context vaak worden vertaald in belangen. In dit hoofdstuk zal ik poneren hoe de interne dynamiek van identiteit, formele structuur en agency leidt tot een reproductie van de primaire sociale identificatie van de studenten. Verschillende ervaringen van miskennen binnen deze microkosmos laten zich door de studenten vertalen in narratieven waaraan een overkoepelende betekenis wordt gegeven die uitdrukking geeft van hun identiteit. Buiten de universiteit zijn al bepaalde sociale identificaties en disidentificaties tot stand gebracht, zij hebben al een cognitief raster geschapen waarvan uit nieuwe ervaringen, nieuwe narratieven worden geïnterpreteerd. Metaforisch valt te stellen dat de ervaringen van de studenten in deze microkosmos slechts leidt tot verdere uitwerkingen van de hoofdstukken in het boek dat sociale identificatie heet. Het leidt niet tot een wending in het verhaal, tot een nieuw hoofdstuk in het verhaal waarbij de vorige hoofdstukken ineens in een ander daglicht komen te staan. Dit komt doordat de miskennen die zij in brede context ervaren zich binnen de universitaire microkosmos continueert.

'It is not something that I discovered when I came to the university, it is something that you live. It's something you come across where ever you go.' – (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash)

De miskennen doet zich op zeer verschillende wijzen voor binnen de interne dynamiek van universitaire microkosmos. Ik zal uiteenzetten hoe mijn respondenten een overkoepelende betekenis geven aan de dynamiek van de relaties die zij hebben met bijvoorbeeld de Agoda en het management en hoe dit leidt tot politiek activisme. Dan zal blijken dat de universitaire microkosmos een zeer ambigu karakter heeft. Zijn structuren beperken niet alleen maar bieden tevens mogelijkheden.

6.1: 'I see it as a biased university'

Zoals reeds eerder naar voren gebracht moet miskennen volgens Honneth worden verstaan als het geheel van sociale processen die negatieve gevolgen hebben voor de persoonlijke identiteitsontwikkeling en voor de ontwikkeling van bredere sociale identificaties. Uitblijvende erkenning zal volgens hem leiden tot disidentificatie van individuen en groepen en kan leiden tot sociaal conflict. Dit wordt door groepen geuit in een 'moreel grammatica', wat moet worden beschouwd als de wijze waarop collectief gevoelens van ontevredenheid, als gevolg van het uitblijven van erkenning, worden geuit (Honneth 1995, xix).

Binnen de universiteit doet zich een verscheidenheid van dergelijke processen voor. Studenten herkennen deze processen in de structuren van hun relatie met de professoren, het management en de Agoda. Het collectieve beeld is dat er binnen deze structuren constant blijkt wordt gegeven van een machtsverschil dat

bestaat. Een machtsverschil waarin de dominantie van de Joodse meerderheid over de Palestijnse minderheid zich volgens hen laat gelden. Een machtsverschil dat niet alleen in de universiteit wordt ervaren maar in heel de samenleving, in heel de etnische staat. Dit zou met betrekking tot de universiteit blijken uit de ervaring dat zij op Joodse leest is ingericht, in een gevoel van 'we mogen hier wel komen, maar we horen er niet echt bij'. Als gevolg van het 'Palestijn-zijn' worden hun mogelijkheden en invloed beperkt. De capaciteit van het individu om zich persoonlijk te realiseren en zich in de omgeving uit te drukken wordt in hun ogen in veel gevallen aan banden gelegd. In andere woorden: 'agency' van de Palestijnse studenten wordt beperkt door, structuren waarin het 'Joods-zijn' een dominante factor is. Voorbeelden hiervan hebben betrekking op componenten zoals rechten, taal, cultuur en ideologie. Deze voorbeelden vormen samen een overkoepelende narratief, krijgen een omvattende betekenis toegekend.

De eerste voorbeelden hebben betrekking op wat Honneth aanduidt met miskenning in rechtsrelaties. Zoals gesteld refereerden rechten hierbij aan de individuele sociale claims die een persoon *legitiem* kan maken omdat hij volwaardig lid is van een gemeenschap in een institutionele context. Op grond hiervan zou een persoon zich op bepaalde rechten kunnen beroepen die andere volwaardige leden binnen deze context ook hebben. Wanneer de persoon ervaart dat hij niet wordt gezien als gelijkwaardig partner in de relatie binnen een bepaalde sociale context, leidt dit tot een schending van de verwachting van sociale erkenning die alle mensen eigen is. De persoon ziet zijn positie als morele 'actor' in een samenleving ontkracht. Het gevoel 'ik doe ertoe' wordt hem ontnomen (Honneth 1995, 133-134). Ik acht het nodig om Honneth hierbij voor de volledigheid aan te vullen. Het moet duidelijk zijn dat het hierbij niet alleen gaat om een claim die is gebaseerd op legaliteit. Ik refereer met legaliteit aan hetgeen dat wettelijk is vastgelegd en waar de universiteit zich aan dient te houden. Er bestaat echter een spanningsveld tussen legaliteit en legitimiteit. Met legitimiteit refereer ik aan datgene dat door de studenten als rechtvaardig wordt gezien. Er ontstaat een gevoel van rechtelijke miskenning omdat de studenten de legitimiteit ontkennen van hetgeen de universiteit en de etnische staat als legaal en legitiem beschouwen. Wat door hen als legaal wordt beschouwd duidt volgens de studenten op exclusie. Het management van de universiteit vormt dan ook een continuüm op het beleid van de staat. Zowel het management als de Agoda hebben daarnaast geen oog voor hun eigenheid en hun specifieke behoeften. Onder de Palestijnse respondenten heerst het idee dat het welzijn van de Joodse studenten voor het management van de universiteit en de Agoda hoger in het vaandel staat dan hun welzijn, ofwel dat zij niet integraal zijn aan het algemeen welzijn, dat ze hiervan worden uitgesloten. Algemeen welzijn wordt door veel van de respondenten dan ook beschouwd als 'Joods welzijn'. Respondenten refereren aan een verscheidenheid aan voorbeelden. Een veelvoud hiervan heeft betrekking op het gegeven dat studenten die in het leger hebben gediend speciale voordelen hebben. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op de woonruimte, de toekenning van beurzen, toegang tot programma's en cursussen en zelfs kortingen in winkels binnen de universiteit. Kazim en Abla gaven twee dergelijke voorbeelden:

'Well, when it comes to the army.. The army is so respected in this country. You can't touch it. When it's about the army.. Everything is different for people that served in the

army. Also in the university.. Same with the dorms, they get extra points you know.. You need certain points when you apply for a dorm, like a student that has an ill father gets extra points, so he can apply more easily. The same with people who have served in the army, they get extra points as well, this is like some discrimination, because this excludes us. They had a lawsuit about it, and it was stopped for some time, but this was overruled by the high court. So now it is the same.' – (Kazim, student communicatiewetenschappen, 22, niet politiek geaffilieerd)

'I just want you to go to an Arab village and go to an Israeli village just to see the difference. Just only to look at the difference of the condition and the shape. So then I want you to imagine, what about the shape? Now then just generalize that to the 'what about the curriculum and the educational system'. Well, for one example. In the psychology department there was a program for Palestinian students to do clinical psychology. This program was set up because there is a lack in clinical psychologists in the Arab schools and so on. I mean, I don't know the statistics exactly. But there is a big need for them. So when there was a budget shortage they shut down this project while on the other hand other programs that helped Jews after the army were started.. It's funny because three years ago we had a big struggle not to close down this project because there is this need and it is very hard to get into any kind of program within psychology for the second degree.. how do you say it.. M.A. But well, they closed it. This is one example. Another example is the social working program. You can only enter this when you are older than 21. They say you can only enter this program after 21 because you need to be more aware and you need to have more knowledge. While on the other hand they study that as a program, they study first and after this they do the army, they can enter at the age of eighteen or nineteen, twenty, so this is another example.' - (Abla, 21 jaar, psychologie, niet politiek geaffilieerd')

De Joodse studenten die hebben gediend (allen zijn in de basis verplicht) krijgen bepaalde privileges vanwege hun toewijding aan het algemeen belang. Dit algemene belang is echter vormgegeven door de dominante groep binnen de samenleving en de Joodse bevolkingsgroep is in algemene zin de enige die er in de praktijk naar moet, wil en kan handelen. De affectieve verbondenheid van de Palestijnse studenten met de Palestijnen in de bezette gebieden vormt voor de meesten een groot moreel bezwaar om in het leger te dienen. Sterker nog, bijna alle respondenten gaven blijk van een grote afkeer voor het Israëli Defense Force, een macht die illegitiem en buitensporig geweld gebruikt tegen de mensen waar zij zich mee verbonden voelen. Als gevolg van deze positionering wordt het voor hen onmogelijk om te delen in deze privileges. Zij ervaren dit als een vorm van exclusie en ongelijke behandeling door het management. Interessant is dat in beide voorbeelden de universitaire context ook weer wordt gekoppeld aan de voor hen karakteristieke

elementen van de etnische staat. Het maakt er deel van uit, het staat er in het verlengde van. Het geeft er alleen weer op zijn eigen specifieke wijze uitdrukking aan.

De wijze waarop de universiteit linguïstisch is ingericht vormt een ander voorbeeld. De een spreekt hierbij van miskennen in rechtsrelaties. Anderen spreken hier van miskennen in solidariteitsrelaties. Er zou geen positieve sociale waardering of erkenning zijn voor de Arabische taal van de Palestijnse studenten wat als gevolg heeft dat zij ervaren dat hun capaciteiten worden beperkt. Met betrekking tot rechtsrelaties stellen studenten dat zij niet dezelfde rechten hebben als de meerderheid, zij hebben geen recht op Arabisch onderwijs binnen de specifieke universitaire context als gevolg van de dominante etnische structuren in de samenleving. Ze ervaren het als oneerlijk dat de universiteit volledig in Hebreeuws is ingericht, en dat zij niet de kans hebben om in het Arabisch te studeren. Dit geeft een gevoel van uitsluiting dat Ulema als volgt verwoordt:

'Let's start out with saying that I can't study here in Arabic. Why not? It is my right to study in the university in Arabic. I study here in Hebrew because the politics in this country are not for me. So like.. everything around you here reminds you that you don't belong here. This is what I mean when I say nothing is yours. Nothing is pointed out to you as a minority. Everything is pointed towards them, directed towards them.' – (Ulema, 20 jaar, studente psychologie en recht, Tajammua)

De taal die in colleges wordt gebezigd, de boeken die ze moeten lezen, de toetsen die worden afgenomen, alles is in het Hebreeuws en soms in het Engels. Hoewel zij allen het Hebreeuws goed beheersen en velen het Engels redelijk beheersen, wordt naar voren gebracht dat de beheersing veelal niet van het academisch niveau is dat binnen de universitaire context wordt gepraktiseerd. Dit levert voor veel studenten problemen op met betrekking tot de academische prestaties. Zij brengen tot uitdrukking dat ze vaak de colleges niet kunnen volgen, en dat ze toetsen structureel slechter maken. Met betrekking tot de toetsen moet wel gesteld worden dat ze hiervoor een kwartier langer de tijd krijgen omdat het Hebreeuws de tweede taal is. Dit wordt positief gewaardeerd maar is volgens hen geen oplossing. Antwoorden op een toets worden namelijk ook beoordeeld op grammaticale juistheid en formulering. Zij ervaren dat zij hier ten opzichte van Joodse studenten structureel slechter op blijven presteren vanwege hun taalniveau. Capaciteiten van de studenten worden daarmee in hun ogen beperkt als gevolg van het ontbreken van een solidaire sociale samenhang. Twee van deze veelvuldig genoemde voorbeelden kwamen naar voren in gesprekken met Ra'id en Farrah:

'Well, I was sitting in class this morning and I did not understand anything you know. It is all in Hebrew you know. I have been taught Hebrew in high-school. But not in a way that prepares me for anything in here. They don't treat us equal.' - (Farrah, 20 jaar, Student in vooropleiding, niet politiek geaffilieerd)

'Not forgetting that Arabs have Hebrew as their second language, and they have write long essay's and stuff in Hebrew. It's like.. still in a way. I don't know if you can call it discrimination but in a way it is. I mean most people, we have eighty percent of the people that have to write in essay's in their first language and twenty percent that have to write in their second language. They obviously make a little bit more mistakes and they will use less complex words, stuff like that.' – (Ra'id, 23 jaar, student Sociologie, Abnaa-ElBalaad)

Op linguïstisch gebied wordt daarnaast naar voren gebracht dat zij ervaren dat er een negatieve waardering is voor de Arabische taal. Hun moedertaal zou op verschillende wijzen binnen de universitaire context worden gedegradeerd. Er heerst een gevoel dat de Hebreeuwse taal wordt verheven boven de Arabische taal. Door sommigen, zoals Ulema en Raja wordt dit zelfs ervaren als een middel om hun identiteit als Palestijn af te nemen, een beleid dat in lijn zou staan met het beleid van de staat. In algemene zin geeft het voor de studenten wederom uitdrukking aan een scheve sociale samenhang, een gebrek aan solidariteit. Daarnaast versterkt dit het gevoel dat hoewel ze in de universiteit aanwezig mogen zijn, ze er eigenlijk niet volledig bij horen. Enkele voorbeelden: het studenten magazine van de Agoda wordt alleen in het Hebreeuws uitgegeven, er zijn ervaringen waarbij zelfs Arabische leraren alleen in het Hebreeuws willen communiceren en de paar borden in de universiteit waarop dingen nog wel in het Arabisch worden aangeduid zijn directe vertalingen uit het Hebreeuws. Deze voorbeelden kwamen ook naar voren in interviews met Mahmoud, Raja en Adala:

'There is a magazine that comes from the student union at the university. No single word in Arabic! Not one article. Or from an Arabic student or about an Arab topic. Everything is connected to Jews. Everything.. everything.. I can get you one of the magazines and you will be surprised. I am here for two and a half years. In two and a half year not one single article that concerns Arab's. Not at all. What do you call it, I can't call it racism. But it means that they don't want us here. We are not welcome.' – (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

'Let's start with the signs. When you get to the university there is a sign written in English that says.. I think 'the square of the university', in Hebrew and in Arabic letters They just wrote the Hebrew word in Arabic. They just used the Hebrew word, and wrote it in the Arabic letters! [Emphasis] The dorms! also the sign of the dorms I think. Once we didn't have the Arabic letters on the keyboards of the computers. But we did a struggle and now we have the Arabic language on the keyboards. For an example of

the continuation of the university policies and the country's politics. These signs are really similar to a new suggestion of the Knesset. They want to make all the signs in all the streets of the country like this. Like the idea of this sign. They want to write for the Arabic sign of Nazareth the Hebrew word in the Arabic writings. So it is part of the national politics to delete your identity, your language, your culture.' - (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash)

'When you get to a class and you want to ask a teacher something in Arabic, a teacher of which you know she is an Arab. At the beginning she said, I will not speak Arabic, I will speak Hebrew. So she will start speaking to you in Hebrew. So.. then you feel you are an Arab.. Some students feel like their mother language is taken from them because they live in this land. By studying in this university our mother language has been taken, because what they speak here is 24-hours Hebrew'. - (Adala, 24 jaar, studente kunst, Al-Hadash)

Ook op symbolisch vlak is er sprake van een sterk gevoel van disidentificatie met de omgeving. Ten eerste verwoorden Palestijnse studenten dat er haast niks is waarmee zij zich binnen de universitaire omgeving kunnen identificeren. Dit heeft onder andere te maken met de inrichting. Binnen de universiteit vind je overal symboliek die verwijst naar het bij uitstek Joodse of zionistische karakter van de universiteit. Voorbeelden die worden gegeven zijn de mezoeza's bij de deuren van de collegezalen of bij de 'dorms', de grote hoeveelheid Joodse vlaggen of de soldaten die je in uniform door de campus ziet lopen, et cetera. Dit wordt door enkele respondenten van deze exclusieve betekenis voorzien. Anderen geven echter aan dat dit hen veelal niet raakt. Ze zijn er aan gewend en dit behoort, met uitzondering van de aanwezige soldaten, tot een van de bijzaken van de problemen die zij ervaren. De ervaring van exclusie bij culturele activiteiten wordt daarentegen als problematisch beschouwd en zou tekort doen aan hun behoeften en rechten.

Zo wordt er door een groot aantal respondenten verwoord dat de Agoda zelden iets organiseert dat aansluit bij hun culturele behoeften. Elke woensdag is er bijvoorbeeld een feest op 'the grass' waarbij bands komen spelen. Daar wordt echter nooit Arabische muziek gespeeld, alleen Joods-Israëlische of internationale muziek. Iets wat voor velen van hen niet aansluit bij hun behoeften. Wanneer zij zoiets zouden willen moeten ze het voor henzelf organiseren, het geeft voor hen blijk van sociale degradatie. Dit zou in hun ogen niet iets moeten zijn wat door henzelf georganiseerd dient te worden. De betekenis die hieraan wordt toegekend is dat zij klaarblijkelijk niet volwaardig lid uitmaken van deze sociale context. Sociale degradatie kwam voor hen helemaal tot uitdrukking toen er door één van de actieve Arabische partijen iets voor hen werd georganiseerd en daar door Joodse studenten negatief op werd gereageerd.

'And like on Wednesday, I never heard any Arabic songs. Not even ones. Last year they, al-Jabha.. They ones had the guts to bring an Arab singer to the university. I was watching there, looking from afar. There was a group of students there saying: 'Hey, they are singing in Arabic. Now they have passed all the lines.'. Come on! [emphasis] , we are 25% of the student population of this university we have the right to hear this music at least ones a year, ones a month actually! [emphasis]' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Een andere culturele behoefte die als genegeerd wordt ervaren heeft betrekking op de religieuze feestdagen. Veel studenten ervaren dat binnen de universiteit de levenspatronen en overtuigingen van Arabische studenten worden gedevalueerd ten opzichte van die van de Joodse studenten. Het roept bij hen bijvoorbeeld de vraag op waarom iedereen vrij heeft als het een Joodse feestdag is maar zij geen vrij kunnen krijgen wanneer er christelijke of islamitische feestdagen zijn. Zij kunnen er wel voor kiezen die dagen niet naar de universiteit te gaan, maar de meeste leraren zullen gewoon verder gaan met de lesstof. Daarnaast wordt naar voren gebracht dat de Agoda wel vieringen organiseert voor de Joodse feestdagen, maar er niks wordt gedaan voor feestdagen waaraan zij belang hechten. De waarden van de Joodse meerderheid worden als dominante normatieve structuur ervaren. Het alleen vieren van de Joodse feestdagen zorgt voor sommigen voor een gevoel van vervreemding, zij kunnen zich er niet normatief mee identificeren, krijgen het idee er niet bij te horen. Al deze elementen kwamen goed naar voren in mijn gesprek met Maisara en Adala:

'Maisara: Like if we have a holiday we can't skip school, we can't. We have a plight of attendance, we must come here. But when they have a holiday we sit at home for seventeen days (referring to the Pesach break). You feel that you are different. There is a difference here. When they have a holiday they celebrate.. They bring .. I don't know, what did they do last semester?

Adala: With Purim?

Maisara: Yeah

Adala: well they brought the Jewish students costumes, beers and drinks and they had a party..

Maisara: ..And music and eh..

Adala: And they even brought a rabbi here, who read from the Torah. And in the end they blew on this thing.. But can you understand? Do you understand that when in the middle of the semester we have a rabbi here.. In the university.. Reading the Torah..

And blowing this thing of which you have no idea [emphasis] what it is. Do you understand that this makes you feel that you..

Maisara: ..Don't belong here.

Adala: Yes, that you don't belong here.

Maisara: Right. But when we want to do something we are not allowed. Because they are the majority they can do whatever they want. They can take days off for a holiday when we are not allowed. We have to skip classes.

Adala: We bring papers from doctors saying that we were sick. Also there are some teachers we talk to before a celebration and they don't write it down.

Maisara: These are the teachers, not the university itself. When it comes to them.. They don't care. If you have a lesson you have to come, if you have a lecture you have to attend. You can sometimes feel unequal. Their rules sometimes just don't fit you, they only fit them. The Jewish religion is the rule in here. The Jewish religion is the rule in Israel.' - (Adala, 24 jaar, studente kunst, Al-Hadash in gesprek met Maisara, 21 jaar, studente Engels, Al-Hadash)

De meest breed gedeelde gevoelens van miskenning en disidentificatie van met name de politiek actieve studenten hebben echter betrekking op de ervaren dominante ideologische structuren die de studenten herkennen binnen de universitaire microkosmos. Structuren die er in hun ogen sterk blijken van te geven dat het management, de Agoda en sommige leraren de door hen negatief ervaren ideologische kleur van de staat Israël hebben geïnternaliseerd. Zij geven blijken van een meervoudige betrokkenheid die compleet haaks staat op de meervoudige betrokkenheid die de studenten kenmerkt. Ten eerste wordt naar voren gebracht dat zij het idee hebben dat negatieve sentimenten ten overstaan van de staat op academisch vlak niet zonder negatieve gevolgen binnen de universiteit kunnen worden verwoord, maar er wel ruimte wordt gemaakt voor geluiden die in lijn zijn met het staatsbeleid. Ten tweede wordt ervaren dat het management en de Agoda directe steun bieden aan het overheidsbeleid en dat zij daarbij geen enkele rekening houden met de negatieve sentimenten en gevoelens die ten opzichte van dit beleid heersen onder Palestijnse studenten. Ten derde stellen ze dat wanneer ze het beleid van zowel de staat als de universiteit onder de aandacht willen brengen door middel van sociale actie, zij daarin worden beperkt of zelfs worden tegengewerkt. De mogelijkheden om hier als agent invloed op uit te oefenen, hier ten opzichte van te handelen, worden in hun ogen beperkt. Ik zal de eerste twee punten hier kort uiteenzetten. Het laatste punt zal ik voornamelijk in de volgende paragraaf behandelen wel zal ik met betrekking tot de Gaza-demonstratie hier kort aan refereren.

Met betrekking tot het eerste punt refereren de studenten aan de perceptie dat er binnen de universiteit geen ruimte is voor academici die blijken van een geluid dat kritisch is ten opzichte van het

staatsbeleid. Hoewel er wel ruimte is voor een geluid dat dit beleid ondersteunt, er in hun ogen zelfs ruimte is voor het uitdragen van racistische ideeën waarin culturele waarden en normen van Palestijnen in het algemeen als inferieur en onbehoorlijk naar voren worden gebracht. De meest voorkomende verhalen hier omtrent hebben te maken met het aftreden van Ilan Pappé als professor aan de universiteit van Haifa. Hij was een uitgesproken tegenstander van het beleid van de staat en riep op tot een academische boycot van Israël. De president van de Universiteit van Haifa, Aharon Ben-Ze'ev riep daarom Ilan Pappé op vrijwillig ontslag te nemen.⁷ Een gedwongen ontslag zou in de ogen van Ben-Ze'ev blijk geven van het ondermijnen van de academische vrijheid, daarom moest Ilan Pappé vrijwillig vertrekken. Dit contrasteert in de ogen van de Palestijnse studenten met de positie die het management inneemt ten opzichte van professoren die zich racistisch hebben uitgelaten ten opzichte van Palestijnen. Bijvoorbeeld Professor David Bukay, die werd verweten zich racistisch te hebben uitgelaten tijdens zijn colleges en in zijn schrijven evident blijk geeft negatieve stereotypen te hebben ten opzichte van Arabieren. Hoewel hij zich hiervoor bij het management moest verantwoorden, werden er geen sancties tegen hem ondernomen en doceert hij nog steeds aan de universiteit ⁸. Daarnaast wordt de rol van de Agoda hierin niet onbesproken gelaten. Hoewel zij pretendeert niet politiek te zijn heeft zij in de agenda die zij jaarlijks uitdeelt een door Professor Steven Plaut gefinancierde advertentie geplaatst met de titel: '*Warning! Academic fifth column! Meet the anti-Israeli lecturers in Israël!*' ⁹, waarin werd gerefereerd naar vermeende anti-Israëlische professoren aan onder andere de Universiteit van Haifa, die studenten met anti-zionistische geluiden zouden willen hersenspoelen en openlijk steun zouden betuigen aan terroristische aanvallen tegen Joden. De reactie van het hoofd van de Agoda was dat zij het artikel alleen maar had gepubliceerd, desalniettemin verwoordde hij geen enkel probleem te hebben met het publiceren van pro-Israëlische en pro-zionistische content. Daarnaast duiden volgens de politiek actieve studenten uitnodigingen van politiek controversiële figuren zoals bijvoorbeeld de uitgesproken anti-Palestijnse Avigdor Lieberman en de organisatie van een al eerder genoemde controversiële conferentie die in het verleden werd gehouden met de titel: "The Demographic Problem and Israel's Demographic Policies", welke betrekking had op de demografische groei van de Palestijnse bevolking in Israël, op politieke stellingname van de universiteit in lijn met het beleid van de staat. Enkele reacties van respondenten die hieraan relateerden waren als volgt:

'Well.. because I saw that the university is just trying to shut down everything that is against the governments decisions, like for example the Gaza war. To shut down everything that is pro-Palestinian. Every demonstration they try to shut it. But they even

---

7 Traubman. T (26-04-05), Haifa University president calls on dissident academic to resign (geraadpleegd 15-05-2010), *Haaretz*, <http://www.haaretz.com/news/haifa-university-president-calls-on-dissident-academic-to-resign-1.156977>

8 Rapoport. M (28-04-05), ADL slams Haifa U. Professor for Racist remarks about Arabs (geraadpleegd 15-05-1010), *Haaretz*, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/adl-slams-haifa-u-professor-for-racist-remarks-about-arabs-1.157142>

9 Kashti. O (27-10-09), Ad in Haifa University planner warns of anti-israeli-lecturers (geraadpleegd 15-05-1010), *Haaretz*, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/ad-in-haifa-university-planner-warns-of-anti-israeli-lecturers-1.5366>

brought Lieberman to the university [emphasis].' - (Ziad, 22, jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

'The university is completely connected to the policies of the country. That is why lecturers are taken out of the university, because they could create awareness for such issues. Ilan Pappé for example. Best example I think. For example the right wing lecturers. Even when they sometimes have racist statements they don't give a shit. They don't do anything about it. But a left-wing lecturer is always afraid of his career. He should always be afraid of his career. – (Omar, 22 jaar, student psychologie en muziek, Al-Hadash)

'Once in the beginning of the year the Agoda gave all the members of the Agoda a diary that the Agoda made. And one paper of this diary, it was written like an advertisement. Like 'take care of meeting leftist teachers or professors in the university.'. There are like, not many, but a few leftist professors in the university. But the mainstream somehow doesn't like it. Like when they talk about the occupation, the Arab situation, the Arab communities situation at the country, when they talk about the Israeli-Palestinian conflict. The mainstream doesn't like it here in the university. And even some teachers here at the university have a racist ideology. They are teaching in the universities. Like in the beginning of the year a professor.. I forgot his name. One professor at the beginning of the year had a lecture he had really... He talked about his racist opinions of Arabs and no body stopped him. But for example Ilan Pappé was a lecturer here and he was a leftist and they send him out of the university. So racist is OK, but someone talking about eh.. that's a problem?' - (Raja, 24 jaar, Wiskunde & Accountancy, Al-Hadash)

Het bovenstaande argument valt wel enigszins te nuanceren, gezien in het verleden de controversiële Raeh Salah (leider Noordelijke Branche van de Islamitische Beweging in Israel) ook de gelegenheid heeft gekregen om op uitnodiging van Eqraa binnen de universiteit te spreken. Dit leidde tot protest onder Joodse studenten. Ook geven het geplaatste artikel en Raja bijvoorbeeld al aan dat er zeker wel linkse professoren binnen de universiteit aanwezig zijn die kritische opvattingen hebben ten opzichte van het beleid van de staat. Wel stellen Raja en anderen dat zij het gevoel hebben dat de meerderheid van de studenten en academici deze opvattingen niet kan waarderen.

Het tweede punt komt volgens studenten structureel tot uitdrukking in het samenwerkingsverband dat de universiteit kent met het Israeli Defense Force, het 'Havatzalot Academic Reserve Program'. Dit betekent concreet dat zij een bijdrage levert aan de opleiding van militairen en dat er een speciaal afgesloten plaats

is voor de militairen binnen de 'dormitory'. Incidenteel blijkt dit ook uit het gegeven dat het management en de Agoda tijdens het oplaaien van conflict zich openlijk positioneren achter de staat. In de ogen van de Palestijnse studenten geven ze openlijk te kennen dat zij gewelddadig optreden van het Israëli Defense Force in de bezette gebieden steunt. Een academisch instituut hoort zich vanuit hun perspectief hierin juist neutraal op te stellen en gewelddadige optredens altijd kritisch te bekijken. Dit was voor hen het duidelijkst tijdens de Gaza-oorlog in 2008 en 2009. Zij zouden op verschillende manieren blijf geven van steun. Ten eerste zou dit simpelweg blijken uit de ervaren symbolische ondersteuning die het management en de Agoda aan het leger hebben gegeven ten tijde van de Gaza-Oorlog, zonder daarbij rekening te houden met de sentimenten en waarden van de Palestijnse studenten, zonder rekening te houden met de affectieve culturele en ideologische verbondenheid van hen met de Palestijnen in de bezette gebieden. Naast Dhaiky's reactie in paragraaf 5.3 zijn er andere reacties die tevens uitdrukking geven aan dit gevoel.

'Well, we talked about it. I don't see this as a university with academic values, as a university with universal academic values. I see it as a biased university, like.. they got Zionist project goals. And a union that is part of this university can't represent me. I mean, I am against the Zionist idea.. So how can it represent me? I would love to be part of a university that is universal and a union that is not biased and really wants to help the students.. all students. But it is not like that...

...For example, last year during the Gaza war the university lighted a flag on Eshkol tower, the Israeli flag, encouraging soldiers and so on.. While the Palestinian students wanted to do a protest. And they not only stopped us from doing this protest but they also called in a special unit of soldiers to enter the university. So anyway, they let them in and they hit the students and arrested like ten students. On the other hand there are all these protests of the Agoda, the Student Union. Which is supposed to be a union that represents everybody, but it represents only the Jewish and the Zionist ideology.' - (Abida, 21 jaar, Student Psychologie en Muziek, Abnaa-al-Balad)

'During Gaza war to. The Union put very big flags there and wrote we support the war on Gaza. They said that they supported the war. They gave student stickers of the Israeli flag. Things like that...They all the time put down signs that they support the Israeli army...

...Well, that's actually a funny thing... They don't call themselves political but they do these parties for soldiers, and not just any soldiers. This unit that worked in Gaza..' - (Ziad, 22, jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

In het fragment van Abida wordt al kort de verwijzing gemaakt naar de keuzes die het management nam bij de demonstratie van voornamelijk Palestijnse studenten tegen deze oorlog. Daaruit spreekt voor hen wederom dat het management niet alleen symbolische steun geeft aan het IDF en de staat. Studenten verwoorden met betrekking tot de demonstratie verhalen die tevens kunnen worden gerelateerd aan het derde punt dat ik naar voren bracht. Dat wanneer ze het beleid van zowel de staat als de universiteit onder de aandacht willen brengen door middel van sociale actie, zij daarin worden beperkt of zelfs worden tegengewerkt. In hun ogen gaf het management in zijn handelswijze omtrent het protest dat ontstond tijdens de Gaza-oorlog evident steun aan de overheid. De handelswijze bij de demonstratie gaf voor de studenten bij uitstek blijk van zowel miskenning in solidariteitsrelaties, rechtsrelaties en zelfs miskenning met betrekking tot de persoonlijke fysieke integriteit. Tegen hun positionering als morele actor werd namelijk als gevolg van wat wordt gezien als een bewuste keuze van het management, repressief gereageerd. Hoewel de studenten permissie hadden voor een demonstratie werd de speciale politie door het management en de beveiliging op het terrein geroepen om de orde te bewaren tussen Palestijnse en Joodse studenten. De speciale politie richtte zich, in de ogen van mijn respondenten, alleen tegen de Palestijnse demonstranten en niet tegen de Joodse, die overigens naar hun weten geen permissie hadden. Het optreden van de politie leidde tot geweld tegen en arrestaties van, een tiental Palestijnse studenten:

'A: I mean, well the other day.. The Palestinian students we're having a demonstration against the war in Gaza. Well and the university allows.. well.. police units, to come inside, to beat the students up, to arrest the students inside the campus, they were not outside the campus, they were inside the campus, to get them, to arrest them and to jail them.

Q: And what was the argument for the university to react in such a way? They disturbed order in some manner?

A: It was not like they were doing violent actions. You have don't to bring in the police. But.. they were standing peacefully while having signs with writings against the policy of the Israeli state and with pictures of people being killed in Gaza. They were not doing a.... You must understand: they were not doing violence against the university or harming or breaking things or whatever. But they ask the police for control. I mean, this was a group of students in an extraordinary situation, a situation in which people were being killed and they wanted to protest.. In a peaceful way... I don't see any reason why police should... And even.. if you want them to stop a demonstration, you can do it also in a peaceful way, like: 'oke, say what you have to say for half an hour and then finish it'. Or you know, to find a solution. But don't ask police special units to.. you know.

Besides the Arab protest there was a Jewish protest. The Jewish protest continued and the Arab protest was finished violently. You understand?

Q: Did they do anything to instigate the special forces to..

A: No! [emphasis]. And listen, listen [emphasis]. there is security in the university. What is the need of special forces with guns, with sticks.. And the police.. What is the need of special forces and the police in the university? In the university for God sakes!' - (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

Dit heeft zoals uit mijn interviews bleek een niet te onderschatten groot effect gehad op de perceptie van de universiteit als, op zijn zachtst uitgedrukt, 'pro-government'. Daarnaast geeft het er in hun ogen blijk van dat het management zich negatief positioneert ten overstaan van de Palestijnse studenten. De studenten geven hieraan de betekenis dat het management tegen hun gekant is, zelfs zo ver wil gaan hun rechten met harde actie te ontnemen.

'A: I think that they are one-sided, this is what I feel.

Q: Considering this, why did you say you did not had this feeling before the Gaza demonstration?

A: Because the big demonstration showed me very clearly [emphasis] how the situation is. I don't know why I had this feeling after the demonstration. But I feel all the time that the university is pro-government, all the time. When I walk on the university ground I have the feeling that it is pro-government in all kinds of situations..' - (Ziad, 22, jaar, student archeologie en muziek, Al-Hadash)

De Palestijnse studenten zijn individueel zeer wel in staat om te verwoorden op welke gronden gevoelens van ontevredenheid, als gevolg van miskenning en het uitblijven van erkenning berusten. De verschillende verhalen overlappen elkaar ook vaak, er zitten meestal gemeenschappelijke elementen in. De gemeenschappelijkheid van deze elementen van miskenning binnen de structuur, de patronen die in relaties tussen sociale groepen/instituties binnen een bepaalde sociale context bestaan, worden collectief herkend. Kenmerkend voor deze structuur is dat deze wordt ervaren als in een continuüm staande met de staatspolitiek van dominantie en exclusie. Dit zou enerzijds blijken uit de ervaren universitaire institutionele voorkeur voor de groep Joodse studenten en de ervaringen van exclusie onder Palestijnse studenten. Anderzijds uit een beperking van kritisch geluid ten overstaan van de staatspolitiek en ervaringen van directe steunbetuigingen aan deze politiek. Als gevolg hiervan zijn Palestijnse studenten zich collectief gaan organiseren, ondernemen ze gezamenlijk actie tegen deze vormen van miskenning. Hoe dit tot uitdrukking komt zal naar voren komen in de volgende paragraaf.

6.2: 'When you want to express yourself, you need enough freedom to do it.'

Zoals beschreven biedt de universiteit een plek waarbinnen de Palestijnse studenten sociale relaties opbouwen. Hierbinnen bouwen zij voornamelijk sociale netwerken op met andere Palestijnse studenten. Ze treden met elkaar in contact, wisselen ervaringen uit. Zo ook de breed gedeelde ervaringen van miskenning binnen de patronen van hun relaties met enerzijds de Joodse medestudenten en anderzijds de Agoda en het universitair management. Zoals reeds gesteld ontwikkelt zich een sociale identificatie tussen de 'lotgenoten' wanneer blijkt dat miskenning niet enkel het gevolg is van persoonlijk ongeluk, maar ervaringen zijn die door velen gedeeld worden. (Honneth 1995, xix). Als gevolg van het delen van dergelijke ervaringen, misschien wel bij uitstek binnen de universiteit, ontwikkelt zich een moreel grammatica, een gedeeld referentiekader. Ze herkennen elkaar in de conditie van Palestijn in de Israëlische universiteit en van Palestijn in de etnische staat Israël. Door de productie en reproductie van deze identificaties heeft zich onder een groot gedeelte van mijn respondenten een collectieve actiebereidheid ontwikkeld. Een bereidheid om gezamenlijk door middel van collectieve actie te streven naar structuren waarbinnen meer ruimte is voor erkenning, zowel binnen als buiten de universiteit. De dominante structuren binnen de universitaire microkosmos blijken hierbij echter een zeer ambigue rol te spelen. Enerzijds beperken ze de studenten als sociale actoren die streven naar verandering wat leidt tot meer gevoelens van miskenning. Anderzijds stellen deze structuren haar juist in staat en bieden zij nieuwe mogelijkheden om naar verandering te streven.

De collectieve actiebereidheid van studenten komt structureel tot uitdrukking in de activiteiten die zij organiseren met bewegingen en partijen. Slechts een minderheid participeert hierbinnen. Dit hoeft echter niet te betekenen dat deze ervaringen van miskenning slechts een klein gedeelte van de respondenten zijn toebedeeld. Ook de niet politiek actieve studenten gaven zoals eerder naar voren komt blijk van ervaringen van miskenning, van exclusie. De redenen om niet politiek actief te zijn verschillenden onder deze studenten. Binnen mijn kleine onderzoekspopulatie gaf een drietal er blijk van dat het van zijn ouders niet politiek actief mag zijn uit angst voor mogelijke negatieve consequenties met betrekking tot hun opleiding of hun toekomstige carrière, of dat het hier zelf ook angstig voor is:

'Or I would express it in another way or outside the university. Here in the university I prefer not to get involved into politics or political views, this is for me. I can participate in a protest here in the university but only in the protests that are allowed, a protest with a license. With a protest without a license I would endanger myself, my degree and also my life. Not in the sense that I would die but I might get into prison. One of my friends was also in prison last year.' – (Mahmoud, 24 jaar, student Hebreeuws, niet politiek geaffilieerd)

Hoewel het in dit fragment lijkt alsof politieke activiteiten direct leiden tot negatieve consequenties voor het individu is dit misschien wat te grof gepresenteerd. Amirah (22 jaar, afgestudeerd, studente geschiedenis, Tajammua) stelt dat veel studenten bang zijn om politiek actief te zijn. Het zou in hun ogen kunnen leiden tot intimidatie, arrestatie en ondervraging van het individu met gevolgen voor de toekomstige carrière. Ze stelt echter dat dit niet geheel terecht is, weliswaar kan je gearresteerd worden maar dit gebeurt over het algemeen niet. Ik zelf ben echter niet in de positie om vast te stellen of deze angsten gegrond zijn. Enkele andere studenten gaven aan dat ze het idee hadden dat de partijen maar weinig voor hen konden betekenen. Overigens valt er bij uitbraken van conflict, zoals de Gaza-oorlog en meer recent de Israëlische inval op de Flotilla, te observeren dat er wel breder gedragen protesten opgang komen.

De sociale actie staat zoals al aangegeven niet los van het landelijke politieke domein. Het zijn bewegingen en partijen die op landelijk niveau actief zijn. Studenten hebben zich langs deze partijen binnen de universiteit georganiseerd. In hun moreel vocabulaire en handelen richten zij zich zowel op de specifieke situaties van de Palestijnse studenten binnen de universiteit als op de algemene conditie waarin Palestijnen zich binnen de staat Israël bevinden. Het specifieke handelen van de partijen binnen de universitaire context wordt uitstekend samengevat door Raja:

'Let's begin with caring for Arab students with their special needs. Because there is a gap between how you studied before and when you come here. There is a gap in how you deal with your teachers and the school. When you come here the entire atmosphere is different. Starting from the language you study in, starting from the lifestyle, the politics, the different backgrounds. You know, most of the Arab students come from different socio-economic situation. Well, Starting from this place, moving to a place from which you are trying to change the situation of how people think. We must try to put the conflict, the Israeli-Palestinian conflict in the highlight of the political discussion in the country. We believe that everything is connected to each other. We can connect between the social-economic situation, for example the money that you have to pay for the university and other social problems, the occupation problems, and the problems that students perceive in this university. Al-Jabha has the view that all these problems are connected with each other. That's why the university is a good stage for that. As I said, even the violence problems in the society can somehow be connected.' - (Raja, 24 jaar, student wiskunde & accountancy, Al-Hadash)

Hoewel Raja hier specifiek spreekt over al-Jabha (Al-Hadash), zijn de componenten van morele actie die hij naar voren brengt tevens terug te zien binnen de Tajammua partij en de Abnaa-ElBalad beweging. Hoewel, zoals reeds in de context naar voren komt, er wel ideologische verschillen zijn en Abnaa-ElBalad bijvoorbeeld weigert te participeren binnen de aanwezige organisatorische structuren zoals de Agoda.

Ten eerste bieden ze hulp bij praktische zaken op studiegebied binnen de universiteit. Ten tweede positioneren de twee partijen en de beweging zich als een sociaal vangnet. Nieuwe Palestijnse studenten ervaren in het eerste jaar veelal problemen. Zij hebben bijvoorbeeld moeite te wennen aan de nieuwe omgeving, hebben problemen met het ritme en met de verhoudingen tussen Joodse en Palestijnse studenten. De partijen hebben ze een plaats te bieden waarbinnen zij zich positief gewaardeerd voelen, ze bieden een sociaal netwerk aan waarin studenten kunnen aarden. Vijf studenten gaven hier blijk van. Adiva een 21-jarige studente verpleegkunde drukt het als volgt uit:

'Q: How did you experience the change of environment coming from an all Arab city and school.

A: I had to be independent and I was not. I depended a lot on my family. On my mother especially. I live with my mother. My mother and father are divorced. Almost for eight years. I was very connected to my mother. I did not imagine that I would face these things. The first month I was crying all the time.

Q: Why so?

A: As I told you the environment is very new. Basically it was that I had to be independent myself. Like I used to be depended on her. She told me all the common knowledge but now I had to be independent. I was not used to that. It was difficult for me the first year. And I did not have self-esteem, I did not appreciate myself, I did not... [long silence] It was difficult for me personally. But now I got used to it.

Q: So what helped you to get used to it?

A: The Tajammua.

Q: Could you explain that?

A: They are my friends, they were the first people I got to know in the university after that I got more. So... They helped me a lot.

Q: Was this also a reason why your aunt suggested them?

A: Yes.. As I told you they helped me a lot. They help me to understand the situation in the university. They helped me to get to know people from my party. They helped me a lot. I love them. I love them personally.

Q: They are a good group of friends?

A: Yes, you feel that when you talk to them that they want to help the students from their party. And not because they want to show that like Tajammua is helping students so you have to join.

Q: So how did your relation with Tajammua develop.

A: *When I turned 21 I thought I needed to be politically active. Especially this case with the apartheid. But it's like all the different things, the things came together. First the change of environment, the political situation in the university that you have to face. And I did not know people that could teach me how to face. And the first people that taught me were from Tajammua.'*

- (Adiva, 21 jaar, studente verpleegkunde, Tajammua)

Anderzijds streven de partijen naar wat zij duiden als 'bewustwording'. Ze streven ernaar Palestijnse studenten bewust te laten worden van wat zij duiden als hun achtergestelde positie binnen de staat en binnen de universiteit. Dit is een interessant gegeven omdat de partijen daarmee zelf lijken bij te dragen aan de productie en reproductie van een sociale identificatie als achtergestelde minderheid binnen de universiteit en de staat. Terwijl dit voor sommigen misschien in eerste instantie misschien wel minder evident was. Dhaiky en Adiva geven hier uitdrukking aan:

'We are a minority in this whole country so we also are a minority in the university. So the political situation affects the students, is really close to the students, especially in Haifa university. Because a lot of demonstrations and situations happen. The existence of the different party's like Eqraa and Tajammua makes the student more aware that he is a minority. As a result of the frustration of the Arab student, as a minority.. within this university, he will become closer to politics. It is really hard to find anyone who isn't related to some kind of group or something.'

- (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

'Q: You said you see a system of inequality, where do you perceive this system of inequality?

A: *Especially in the university. I began to see this picture in the university. The treatment of the lecturers, this is a simple thing but it differs with Arab and Jewish students. You see it in the marks. In the lecture they are treated differently. It is fake. It's fake.*

Q: You say you especially see it in this university?

A: *I began to see it obviously in the university.*

Q: How did you experience this in the university then?

A: I began.. I was not so aware of these things before the university. Before the university I did not have so much time. But when I got aware of the Tajammua, and got active in it. I began to get aware of what type of country we have, what kind of government and apartheid.'

- (Adiva, 21 jaar, studente verpleegkunde, Tajammua)

Daarnaast blijkt hieruit dat de universitaire structuren nieuwe mogelijkheden bieden. Later in deze paragraaf zal blijken dat studenten de wijze waarop het management met politiek activisme omgaat beperkend vinden. Toch biedt de universitaire omgeving, door de aanwezigheid van politieke partijen toe te staan, nieuwe mogelijkheden om bestaande netwerken van politiek activisme uit te breiden. De partijen grijpen deze ruimte aan om te streven naar 'bewustwording'. Enerzijds valt te observeren dat zij elke week pamfletten uitdelen die betrekking hebben op conflictueuze situaties in het land of in de bezette gebieden. Pamfletten die bijvoorbeeld betrekking hebben op de tienduizend politieke gevangenen in het land of de situatie in Oost-Jeruzalem. Daarnaast organiseren ze verschillende bijeenkomsten, zoals praatgroepen en filmavonden. Ook nodigen ze sprekers die actief zijn in de landelijke politiek uit om de studenten te informeren over de situatie van Palestijnen in Israël en de bezette gebieden.

De activiteiten stoppen hier echter niet. Ze organiseren tevens protesten, zijn aanwezig bij de landelijke en lokale demonstraties en herdenkingen. Dit doen de partijen zowel individueel als in een samenwerkingsverband. Binnen deze protesten richten ze zich wederom zowel op de positie van Palestijnen binnen de universiteit als binnen de staat. Deze twee dienen, zoals uit het eerder aangehaalde fragment van Raja naar voren kwam, geenszins van elkaar te worden losgekoppeld. Dat deze twee voor hen niet los te koppelen zijn blijkt voor hen ook uit de wijze waarop de universiteit met hun politieke activiteiten omgaat.

De dominante structuur binnen de universiteit geeft voor de politiek actieve studenten bij uitstek blijk van miskenning. Deze dominante structuur wordt volgens hen gekenmerkt door wat Omar aanduidt als 'repressieve tolerantie'. Wat verwijst naar het gegeven dat de Palestijnse studenten wel politieke activiteiten mogen ontplooiën maar dat de macht, ofwel de controle over wat er specifiek gebeurt bij de dominante partij, het management ligt, 'For instance they give you the opportunity to have parties but at the same time they ban many things'. Een management dat bovendien niet als onafhankelijk en neutraal wordt gezien, maar zoals Raja het verwoordt: 'the university is, or the managers and the administration of the university are hacked by the country's politics.'. Dit management probeert in hun ogen sterk hun 'democratische rechten' te beperken. Het zou zich naar de buitenwereld willen voordoen als democratisch instituut maar is dit geenszins. Er wordt een vergelijking gemaakt met de politieke rechten die zij hebben binnen de staat.

'They allow politics, but on their terms. It would make it really difficult. If anything goes against the benefits of the university or goes against the university they won't allow it.'

So in conclusion, it is like faking that it is democratic, inside the university and in the whole state in general.' (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Verskillende voorbeelden worden hierbij naar voren gebracht, ik zal dit aan de hand van twee fragmenten uitzetten die gezamenlijk grotendeels uitdrukking geven aan alle beperkingen die zij ervaren binnen de dominante structuur:

'When you want to express yourself, you need enough freedom to do it. But they limit this. Limiting the freedom of speech is also a barrier, limiting the political activity is also a barrier. When you want to give a flyer to students here you have to go through this bureaucratic procedure to get a permission to do this. They don't change it though, but sometimes they don't accept the whole flyer. When they put security camera's up for you at the center place of the university they want to see what you are doing. And when they limit you doing a demonstration, a leftist demonstration for peace, to put your voice for peace in a demonstration. They don't want to see this kind of demonstration, they don't want to show this conflict. They want to play down, they want to make you silent. They don't want you to show a different voice inside the university. Last year when the police came into the campus and hit some students and arrested others, that also showed that the campus is not really independent and that the state wants to have his order. Because a campus is supposed to be an independent place you know and a.. they don't need to take any force from the outside to make order. When the university makes it okay to take the police inside and makes it okay for them to make order for the university. It is a really big sign that the university doesn't have this independent opinions or politics or things you know.' - (Raja, 24 jaar, student wiskunde & accountancy, Al-Hadash)

'The policy of the state and the policy of the university. It is like one big circle. It is all the same, they have the same attitude... They will give you the room, because they are 'democratic' [cynical], they will give you. But only to some sort of level that you cannot pass. To some kind of border. There were several demonstrations last year, and some of the students that were active.. They send them to some kind of small court, some kind disciplinary committee. they asked some of the students to come and sit with them to talk about their behavior. So they had to go through a lot of meetings, even when they knew it would not lead to any point. For making 'chaos' [cynical] in the university, not being committed towards the university. They university took a stance that they would not allow demonstrations and they want you to know. It's like for going against the

university, stuff like this. Yeah.. it's like for going against the university's orders. But they did this just in order to make the student feel uncomfortable towards being active in politics. And every time they come and bring in the security. And most of the time they are the most racist ones of the whole country. Every time they tape what you do, and look at what you do. They are watching you with every activity and you will feel uncomfortable at every activity... ...Because I went to Israeli university, they do give me a little bit of room for politics, and this is a good thing. But should I be thankful for this!? It is my right to have politics in the university. But all the negative things in the university when it comes to this are so huge... ...And until last year there were tables at the entrance in order to make the student feel closer to the parties. But this year they, the university banned these tables. This also could be seen as a racial statement from the university.' - (Dhaiky, 21 jaar oud, student wiskunde, ex Tajammua)

Beperkingen van de politieke activiteiten worden als breed van aard beschouwt. Ten eerste worden ze in hun ogen beperkt in de activiteiten die ze willen organiseren. Daarnaast heeft het betrekking op het uitdelen van alle vormen van gedrukte tekst, zoals posters en pamfletten. Voor alles wat ze willen uitdelen dient eerst permissie te worden aangevraagd. Wordt de inhoud goedgekeurd dan mogen ze het uitdelen. De specifieke gronden voor weigering waren bij geïnterviewde studenten niet bekend. Tevens kan wanneer ze al permissie hebben deze nog steeds worden ingetrokken. Insubordinatie met betrekking tot deze permissie zou kunnen leiden tot sancties tegen hen van het disciplinair comité binnen de universiteit. Dit weerhoudt ze er overigens niet van om van tijd tot tijd niet buiten deze permissie om bepaalde pamfletten uit te delen. Demonstraties mogen daarnaast binnen de universiteit alleen worden gehouden op grond van permissie. Na de uit de hand gelopen Gaza-demonstratie zijn dergelijke permissies echter niet meer verstrekt. Hierbij geldt ook dat insubordinatie kan leiden tot sancties en schorsingen van studenten. Beide worden gezien als beperkingen van de vrijheid van politieke activiteit en beperking van de vrijheid van meningsuiting. Daarnaast hebben ze het gevoel dat ze constant in de gaten worden gehouden bij alle activiteiten die ze ondernemen. Een gevoel waar ik terdege in kan komen gezien het gegeven dat wanneer er activiteiten van politieke partijen plaatsvinden er ook altijd iemand van de beveiliging met fotocamera aanwezig lijkt te zijn. Voorbeeld: bij een hevige politieke discussie over de situatie in Oost-Jeruzalem die uitliep in een scheldpartij tussen Joodse 'right-wingers' en politiek actieve Palestijnse studenten van de verschillende partijen kon ik zelf observeren dat de beveiliging niet direct ingreep maar eerst uitgebreid de tijd nam de betrokkenen te fotograferen en met videocamera op te nemen. Het geeft hun een gevoel van wantrouwen en levert voor sommigen gevoelens van angst op. Adala probeerde Omar bijvoorbeeld bij dit kleine conflict weg te houden uit angst dat hij zou worden gefotografeerd en dat daar negatieve consequenties aan zouden zijn verbonden. De wijze waarop ze in algemene zin met de ruimte die wel wordt gegeven voor activisme omgaan wordt pakkend verwoord in mijn gesprek met Ahmid:

'If they give us little room, we take this room and a little more. If they give us more room, we do the same thing. If they did not give us room, we would take all.' - (Ahmid, 21 jaar, student politicologie en filosofie, Tajammua)

Er valt dus te stellen dat er het gevoel heerst dat het recht om in hun ogen 'correcte sociale claims' naar voren te brengen, wordt beperkt of wordt tegengehouden. Daardoor leeft het idee dat hun de autonome rechtelijke vrijheden als leden van zowel de universitaire als statelijke context worden ontnomen. De universitaire microkosmos viel immers niet los te zien van de staat en samenleving, zij vormen in hun ogen een continuüm. Hun mogelijkheid tot handelen en hun mogelijkheid om invloed uit te oefenen op zowel de structuur van de universiteit als die van de samenleving of de staat, wordt beperkt. Ofwel de structuur heeft een beperkende werking op agency. Daarnaast wordt hen het gevoel gegeven dat hen als actoren niet dezelfde morele verantwoordelijkheden worden toegekend, dat hun moreel besef als individu en groep geen werkelijke waarde mag worden toebedeeld. Sterker nog, ze ervaren dat deze waarden als bedreigend worden ervaren en daarom sterk worden gecontroleerd. Beide veronderstellingen dragen weer bij aan sociale identificatie langs de negatieve componenten die worden gekoppeld aan het Palestijn zijn in Israël.

De studenten gaan er echter veelal aan voorbij dat de structuren binnen de universitaire microkosmos ook nieuwe mogelijkheden bieden met betrekking tot de morele strijd die zij voeren omdat hierbinnen politieke activiteit, zij het met eerder genoemde beperkingen, wel is toegestaan. Zij bieden naast 'beperkende regelgeving' een soort medium waarvan zij gebruik kunnen maken. Daarin is zij dus zeer paradoxaal. Ten eerste noem ik hier het al eerder aangehaalde voorbeeld van de versterking van lokale politieke netwerken. Daarnaast biedt het 'student-zijn' ook toegang tot andere zeer context specifieke netwerken. Deze zijn in het geval van de universiteit niet alleen lokaal of nationaal, maar ook internationaal zoals andere academische instituten. Ten tweede biedt het studenten kennis over hoe zij met de beperkingen om kunnen gaan, waardoor zij zich effectiever kunnen bewegen binnen de microkosmos en in de samenleving:

The change starts with the students here. I believe that the students must take on a role in the current political situation in the country. Because the students will be the people of the future, the leaders of the future. Not only the political leaders, but also the social leaders. Even in the jobs that they are supposed to get after they finished their study's. So I believe that students with knowledge, knowledge from their studies at the university and from political activity here are giving us a chance for a better future.' - (Raja, 24 jaar, student wiskunde & accountancy, Al-Hadash)

Het werkt dus tevens als een medium waarbinnen kennis wordt aangereikt aan de Palestijnse studenten, kennis die zij internaliseren, kennis die zij zich eigen maken. Het is interessant verschillende van

deze factoren terug te zien in de brief die zij het afgelopen jaar stuurden naar de Universiteit van Trondheim (Bijlage 1.) waarin zij oproepen de universiteiten in Israël te boycotten. De brief getuigt van kennis en netwerken die zij zowel bij de formulering van hun moreel discours als bij hun handelen effectief hebben weten in te zetten. Deze kennis komt zowel van de universiteit als educatieve omgeving als van de actieve politieke organisaties binnen de universiteit.

6.3: Tot besluit

Er bestaat een zekere dialectiek tussen structuren en agency. Met structuur verwijs ik hierbij naar de dominante patronen van relaties die in een proces van constante onderhandeling tussen alle groepen binnen de universitaire microkosmos tot stand komen. Agency refereert hier aan individuen en groepen die als sociale actoren capaciteiten hebben om naar gelang de geformuleerde doelen van morele strijd voor erkenning en inclusie, acties te ondernemen om een bepaalde invloed uit te oefenen op de sociale context. Het is in mijn ogen enerzijds logisch dat bijvoorbeeld de dagelijkse politieke handelingen van Palestijnse studenten met betrekking tot de 'morele strijd' die zij voeren binnen de universitaire microkosmos, bijdragen aan de reproductie van de perceptie van een bepaalde structuur. De sociale interactie die bijvoorbeeld tussen hen en het management plaatsvindt geeft voor hen steeds weer blijk van negatieve patronen van dominantie en repressie als gevolg van de opstelling van het management. Dit management wordt vereenzelvigd met de staat en de samenleving waarin zij eenzelfde structuur herkennen. Deze structuur zegt voor hen daarmee wat over de positie die ze innemen binnen de samenleving en worden verenigd in de sociale identificatie. Zoals gesteld is dit in mijn ogen niet vreemd en sommige ervaringen van miskennis bieden hier naar mijns inziens een terechte motivatie voor. Maar anderzijds kent deze universitaire microkosmos tevens structuren die de capaciteiten van de Palestijnse studenten om een morele strijd te voeren vergroot. Een morele strijd die opgang komt als reactie op de miskennende structuren en handelingen die zij onder andere binnen deze microkosmos ervaren. Deze capaciteit vergrotende structuren zijn zeer context specifieke karakteristieken van deze microkosmos. De structuren binnen de universitaire microkosmos bieden naast beperking dus een medium waarvan zij effectief gebruik kunnen maken. De universiteit van Haifa lijkt daarmee enerzijds bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes, vaardigheden en mogelijkheden. Anderzijds ontbreekt het binnen deze attitudes aan wederzijdse solidariteit en vertrouwen wat ertoe leidt dat met name de politiek actieve studenten deze mogelijkheden en vaardigheden inzetten om de instituties te transformeren.

7: CONCLUSIE

Binnen mijn onderzoek heb ik gekeken naar de wijze waarop de institutionele cultuur van de Universiteit van Haifa in de ogen van studenten met een Palestijnse achtergrond bijdraagt aan de ontwikkeling van identificaties en disidentificaties binnen de Israëliëse samenleving. In het theoretisch kader wordt verondersteld dat, uitgaande van een ideale situatie, de academische vorming in een democratische staat dient bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes en vaardigheden enerzijds en anderzijds er toe dient bij te dragen dat individuen zo handelen dat de democratische instituties in stand worden gehouden. Zoals geponeerd zou het hiervoor van belang zijn dat mensen wederzijdse solidariteit en vertrouwen ontwikkelen in hun sociale omgeving. Beiden hangen sterk samen met de ontwikkeling van sociale identificaties. Identificaties die tot stand zouden kunnen komen in de sociale omgeving die de universiteit vormt. De vraag die dit opleverde is in hoeverre de universitaire institutionele cultuur van de Universiteit van Haifa een bijdrage levert aan dit vertrouwen en deze solidariteit vanuit het perspectief van de Palestijnse respondentengroep. Hierbij rekening houdend met het gegeven dat de Israëliëse staat en samenleving in het wetenschappelijk debat wordt gekoppeld aan de woorden 'etnisch' en Joods, ofwel dat er een institutionele voorkeur zou bestaan voor de dominante groep in de samenleving, de Joodse-Israëli.

Zoals naar voren gebracht dient de institutionele cultuur te worden beschouwd als een microkosmos waarbinnen identiteit, structuur en agency een wederzijdse invloed op elkaar hebben. Binnen deze microkosmos zijn er verschillende groepen aanwezig die allen specifieke waarden en belangen hebben. Dit zijn groepen die niet geïsoleerd staan binnen de universitaire microkosmos, maar die zelf meervoudige bindingen kennen en aan andere groepen meervoudige bindingen toekennen en projecteren.

Met betrekking tot meervoudige bindingen bleek dat de Palestijnse studenten aan de Universiteit van Haifa zich primair sociaal identificeren als 'Palestijn in Israël' of 'Palestijn levend in Israël'. Ze voelen zich enerzijds emotioneel en cultureel-normatief verbonden met de Palestijnen in de bezette gebieden, en anderzijds specifiek verbonden met de Palestijnen in Israël. Hoewel deze verbondenheid een cultureel inhoudelijk component kent, lijkt deze voornamelijk te berusten op wat hen differentieert van de ander, daarbij voornamelijk refererend naar de affectieve en ideologische geschillen en overeenkomsten met betrekking tot het Palestijns-Israëliësch conflict en de positie zij innemen als een achtergesteld collectief binnen de etnische staat en samenleving. Een staat waarbinnen de dominante structuren in hun ogen inderdaad blijken te geven van exclusie voor Palestijnen en een voorkeur voor de Joodse-Israëli. Het Israëliëse label dat in deze sociale identificatie tot uitdrukking wordt gebracht moet dan ook slechts worden gezien als iets formeels, ze hebben nu eenmaal een Israëliësch paspoort.

De studenten zijn zichzelf als gevolg daarvan gaan categoriseren in reflectie tot 'de Joodse ander' in de samenleving, zo ook binnen de universiteit. Dit heeft zijn invloed op de wijze waarop zij zich gaan verhouden tot de Joodse ander binnen de universiteit en is bepalend voor hun handelen als sociaal actor. Met betrekking tot de 'Joodse ander' in de vorm van de Joodse medestudent valt vast te stellen dat de patronen in de relatie tussen hen worden gekenmerkt door segregatie. Hoewel er wel degelijk sprake is

van sociale interactie tussen beide groepen geven slechts enkele respondenten te kennen dat dit voor hen heeft geleid tot de ontwikkeling van betekenisvolle sociale relaties. De verwoorde ervaring van segregatie berust op componenten die specifiek samenhangen met hun primaire sociale identificatie. Enerzijds zijn er culturele verschillen, deze staan niet zozeer het contact in de weg, maar maken het voor de respondenten 'natuurlijker' om voornamelijk met Palestijnen om te gaan. Componenten die een daadwerkelijke barrière vormen berusten voornamelijk op de sociaal-politieke machtsprocessen die zowel binnen de structuren van de Israëlische samenleving, als binnen de verhouding van de Israëlische staat ten opzichte van de Palestijnen in bezet gebied spelen. Als gevolg hiervan zijn er onder de Palestijnse respondenten wantrouwende typeringen van de Joodse studenten tot stand gekomen. Typeringen waarbij de Joodse student wordt verbeeld als vereenzelvigd met de politiek van de staat, als haatdragend ten opzichte van Arabieren en voor sommigen zelfs als potentieel gevaar. De stereotypen die bestaan vormen een belemmering voor de ontwikkeling van groepsoverstijgende sociale identificaties met de Joodse studenten. Individuele, maar met name collectieve ervaringen als bijvoorbeeld de Gaza-demonstratie, waarin aspecten van deze stereotypen worden bevestigd dragen bij aan een reproductie van hun collectieve identificatie als achtergestelde groep binnen de samenleving en aan processen van disidentificatie, zowel binnen de universiteit als binnen de samenleving. Ze reproduceren de gesegregeerde structuren en de patronen van handelen binnen de relatie tussen de twee groepen. Universitaire initiatieven om deze sociale verhoudingen te verbeteren lijken geen grote reikwijdte te hebben onder mijn respondenten groep of worden met wantrouwen gezien.

Dit omdat de patronen van de meer formele relatie tussen de Palestijnen en het management en de Agoda tevens bijdragen aan processen van disidentificatie en reproductie van hun sociale identificatie. Zowel de patronen als het handelen wat hieraan relateert, geven in hun ogen blijk van een machtsverschil waarin de dominantie van de Joodse meerderheid over de Palestijnse minderheid tot uitdrukking komt. Een dominantie die zij ook herkennen in etnische staat en veelal wordt beschouwd als in een continuüm staande. Deze dominantie uit zich voor hen enerzijds in een institutionele voorkeur voor de Joodse student en miskening van de Palestijnse student op verschillende vlakken zoals toegang tot sociaal-culturele voorzieningen en toegankelijkheid van de educatie. Anderzijds komt dit tot uitdrukking in de perceptie dat zowel het management, de Agoda en verschillende professoren blijk zouden geven van een ideologische voorkeur. Vanuit het oogpunt van de Palestijnse studenten scharen zij zich achter de etnische politiek van staat, zij bieden zowel symbolische steun als beleidsmatige steun.

Voor de politiek actieve studenten komt dit speciaal tot uitdrukking in de beperkingen die hen worden opgelegd ten opzichte van hun politieke activiteiten. In de activiteiten die zij ontplooiën streven zij als sociale actoren, zowel binnen de samenleving als in de universiteit, naar de transformatie van de dominante etnische structuren in meer '*accommodating structures*'. Als gevolg van wederzijdse herkenning op grond van de verschillende negatieve ervaringen heeft zich namelijk onder deze studenten een moreel grammatica, ofwel een gedeeld referentie kader ontwikkelt wat de basis vormt voor collectieve actiebereidheid. Gezamenlijk streven zij naar de vervulling van sociale claims wat tot uitdrukking komt in activiteiten die zij ontplooiën binnen politieke partijen in de universiteit. Het management staat hier echter

negatief tegenover. Ze tolereert deze activiteiten tot op zekere hoogte maar doet dit onder scherpe controle en treedt in de ogen van de studenten hier soms zelfs repressief tegen op, ofwel is er sprake van repressieve tolerantie. Dit geeft voor de politieke studenten nogmaals de bevestiging dat het management zich schaaft achter de staat en zijn beleid. Dit heeft geleid tot een scherpe positionering en actieve stellingname van deze studenten tegen dit management, waarbij zij zelfs hebben opgeroepen tot een boycot van de universiteit.

Hoewel de universitaire microkosmos met zijn structuren door de studenten veelal in negatief daglicht wordt gezet dient gesteld te worden dat hierbinnen ook vele 'enabling structures' voor hun zijn. Structuren die een zeer specifieke bijdrage geven aan de morele strijd die zij voeren. Zo bieden deze structuren educatieve vorming wat hun capaciteiten voor zelfrealisatie vergroot en tevens hun capaciteiten vergroot om als sociale actoren het morele discours vorm te geven in woord en daad. Daarnaast biedt zij (zoals uit de brief bleek) toegang tot zeer specifieke netwerken, zoals academische netwerken, waarlangs de studenten paradoxaal genoeg meer invloed kunnen uitoefenen op de negatief ervaren structuren. Omdat de universiteit de politieke activiteiten niet verbiedt biedt het tevens een podium waarlangs bestaande Palestijnse netwerken van morele actie kunnen worden vergroot.

Concluderend valt in dit opzicht te stellen dat de sociale, educatieve, culturele en politieke omgeving die de universiteit biedt door de Palestijnse respondenten met wantrouwen wordt gezien. Binnen de universitaire microkosmos zouden de negatief geduide aspecten van de structuren binnen de etnische staat zich namelijk voortzetten. Ze zien structuren die hen als morele actoren beperken, die zelfrealisatie in de weg staan en die tevens een barrière vormen voor de ontwikkeling van wederzijds vertrouwen en solidariteit. De universitaire microkosmos problematiseert daarmee op zijn eigen wijze de ontwikkeling van een groepsoverstijgende sociale identificaties, wat leidt tot een reproductie van hun sociale identificatie als Palestijn in Israël, met als specifiek component een ervaring van exclusie en wantrouwen ten opzichte van de Joodse-Israëli. De universitaire structuren bieden daarentegen paradoxaal genoeg ook een medium ofwel podium waarlangs de capaciteiten van de studenten om hun moreel discours en handelen vorm te geven worden vergroot. De universiteit van Haifa lijkt daarmee wel daarmee dus wel bij te dragen aan de ontwikkeling van democratische attitudes en vaardigheden. Maar er ontbreekt wederzijdse solidariteit en vertrouwen wat ertoe leidt dat met name de politiek actieve studenten deze attitudes en vaardigheden juist inzetten om de instituties te transformeren.

8: BIBLIOGRAFIE

- Abu-sa'ad. I & Champagne. D
2006 'Introduction: A historical context of Palestinian Arab education.' [Electronic version]. *American Behavioral Scientist*, 49, 8, 1035-1051
- Argyle. M
1975 *The psychology of interpersonal behavior*, Alphen aan de Rijn: Samson Uitgeverij
- Baart. I
2002 *Ziekte en zingeving - een onderzoek naar chronische ziekte en subjectiviteit*, Assen: Van Gorcum
- Battistich. V, Watson. M, Solomon. D, Lewis. C, & Schaps. E
1999 'Beyond the three R's: A broad agenda for school reform.' [Electronic version]. *The Elementary School Journal*, 99, 415-432
- Banks. J.A
2008 'Diversity, group identity and citizenship education in a global age.' [Electronic version]. *Educational Researcher*, 37, 3, 129-139
- Beerings. D & Steen. T
2004 *Mens en organisatie*, Antwerpen: De boeck
- Bellamy. R
2008 *Citizenship: A very short introduction*, New York: Oxford University Press
- Czarniawska, B.
2004 *Narratives in social science research*, London: Sage Publications Ltd.
- Dewalt & Dewalt
2002 *Participant observation: A Guide for Fieldworkers*, Walnut Creek: AltaMira Press
- Eriksen. T.H
2002 *Ethnicity and nationalism: Anthropological Perspectives*, London: Pluto Press
- Elrazik. A, Amin. R & Davis. U
1978 'Problems for Palestinians in Israel: Land, Work and Education', *Journal of Palestine Studies*, 7, 3, 31-54
- Es. R van
2004 *Communicatie en ethiek: Organisaties en hun publieke verantwoordelijkheid*, Den Haag: Boom Onderwijs
- Gordon. N
2002 'Apartheid in Israel's schools.' [Electronic version]. *Humanist*, 62, 2, 32
- Hoehst. E.H
2009 *Recognition and reification: Honneth and interpersonal psychology*, Georgetown: Georgetown University Ph.D

- Holstein. J.A & Gubrium. J.F
2000 *The self we live by: Narrative Identity in a Postmodern world*, New York/Oxford: Oxford University Press
- Honneth. A
2006 *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflict*, Cambridge: MIT Press
- Ichlov. O, Salomon. G & Inbar. D
2005 'Citizenship education in Israel; A Jewish democratic state.' [Electronic version]. *Israel Affairs*, 11, 2, 303-323
- Mazawi. A.E
1995 'University Education, Credentialism and Social Stratification among Palestinian Arabs in Israel.' [Electronic version]. *Higher Education*, 29, 4, 351-368
- Moser. C.O.N & Mcillwaine. C
2006 'Latin American urban violence as a development concern: Towards a framework for violence reduction, 34, 1, 89-112
- Peled. Y & Shafir. G
1997 *Being Israeli: The dynamics of multiple citizenship*, Cambridge: Cambridge University Press
- Rabinowitz. D.
1997 *Overlooking Nazareth: The ethnography of exclusion in Galilee*, Cambridge: Cambridge University Press
- Rollinson. D
2005 *Organizational behavior and analysis: An integrated approach*, Harlow [etc.] : Prentice Hall-Financial Times
- Rouhana. N
1997 *Palestinian Citizens in an ethnic Jewish State: Identities in conflict*, New Haven/London: Yale University Press
- Sa'di. A.H
2000 'Israel as ethnic democracy: What are the implications for the Palestinian minority.' [Electronic version]. *Arab Studies Quarterly*, 22, 1, 25-37
- Schwedler. J & Gerner. D.J [Et al.]
2008 *Understanding the contemporary Middle East*, Boulder/London: Lynne Rienner
- Smootha S.
1989 *Conflicting and shared attitudes in a divided society*, Boulder: Westview
- Smootha S.
2005 *The Index of Jewish-Arab relations 2004*, University of Haifa: Haifa
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
2007 *Identificatie met Nederland*, Amsterdam: Amsterdam University Press

Wolff T.
2006

Proefschrift: Multiculturalisme en neutraliteit, Amsterdam: Vossiuspers

9: BIJLAGEN

Bijlage 1: Open Letter to the Board of Governors of Trondheim University

Open Letter to the Board of Governors of Trondheim University

Haifa, 5 November 2009

We are Arab students at the Israeli universities writing to you in support of the proposed academic boycott of Israeli academic institutions. We believe that the boycott is timely and hopefully will help in upholding moral values of fairness, justice and equality which have been sorely missed in our region.

While the reason for the boycott is rightly what has been going on in the 1967 occupied territories, we propose another angle which affirms the need for boycott, namely our daily experience as Arabs in Israeli institutions. We are the lucky ones who have been able to pursue our studies in institutions of Higher Education, to which we arrived against great odds. Only very few among our generation have been qualified to attend universities due to the State's discriminatory policies. Our schools mostly lack the basic facilities needed for education, and the curriculum is structured to serve the State's goal in socializing the pupils for self-estrangement. It contains very little, if any at all, on our history and culture. Additionally, it aims to erase our historical memory and promote the official policy line of divide and rule. In short, it is modeled on curriculums that dark regimes, like Apartheid South Africa, have used to indoctrinate rather than educate. We arrive to universities with this "educational" baggage.

The idea that Israeli universities adhere to the values of free academic institutions, where academic freedom, objectivity and meritocracy prevail is widely accepted in the West. From our experience we attest – and indeed prove beyond doubt - that this is not the case. In recent years Israeli universities have changed the criteria of acceptance to various faculties in order - as a certain president of an Israeli university put it - to prevent large number of undesirable [i.e. Arab] students from attending prestigious faculties such as Medicine and Natural Sciences. Moreover, lecturers who presented findings which are at odd with the official ideology – such as Ilan Pappé and Neve Gordon – are bullied and harassed or forced to resign. Meanwhile raw racist statements by many lecturers are considered by the administrations of the universities as benign or even objective statements. For example, recently Dr. Dan Scheuftan stated in one of his lectures: "The Arabs are the biggest failure in the history of the human race... there's nothing under the sun that's more screwed up than the Palestinians"; "Throughout the Arab world, people fire guns at weddings in order to prove that they have at least one thing that's hard and in working order that can shoot." ¹

It goes without saying that none of these lecturers has ever been disciplined. Moreover, foreign students are warned by the security authorities of Haifa University not to visit Arab villages or towns.²

Although some Israeli universities – such as the University of Haifa – pride themselves on promoting “co-existence”, yet nothing is further from the truth than this. We are prevented from forming our [i.e. Arab] students’ union, and racial discrimination against us – under the pretext of not serving in the army – is widely practiced in the granting of scholarships, as well as in the provision of housing at the universities’ residential halls³. This is particularly grave as the universities are located in Jewish towns, and Arab students face many obstacles and hardships in finding appropriate housing due to prevailing prejudices and anti-Arab sentiments in Israeli society.

Yet, the restrictions imposed on our freedom of expression are more stifling. We are not allowed to express our collective sentiments or ideas publicly. It is quite often that our public gatherings are not only violently interrupted by extreme right-wing Jewish students, but also in various occasions the universities called on the police to intervene. In several occasions, as during our peaceful demonstration in Haifa University against the War on Gaza, the police sent in large number of its special units which are infamous for their brutality (pictures and videos attached). Needless to say that they do the job they are trained for⁴. Moreover, the universities collaborate with the internal security services (the feared Shin Bet) and provide it with names of the activists among the students who are regularly summoned, investigated and threatened.

In the end, we are hopeful that you will take a decision which reaffirms the true meaning of human values, and provide a proof that racism, religious tribalism, obfuscation and disregard for human dignity are no longer tolerated.

Sincerely yours,

Abnaa el-Balad- The Student Movement

Iqraa Student Association- Islamic Movement

National Democratic Assembly (NDA)- The Student Movement

1 Article *Studies in Racism* by Sara Leibovitz-Dar published in **Maariv**, 21 of October 2009

<http://www.pacbi.org/etemplate.php?id=1116>

2 Article *Haifa University spreads the message of fear towards Palestinians* by Adri Nieuwhof and Jeff Handmaker, published in **The Electronic Intifada**, 13 October 2005

<http://electronicintifada.net/v2/article4249.shtml>

3 Press Release published by **Adalah** - *Haifa District Court Issues Precedent-Setting Judgment that Considering Military Service Criterion in Allocation of Housing at Haifa University Discriminates Against Arab Students*

http://www.adalah.org/eng/pressreleases/pr.php?file=06_08_22

4 **Adalah (The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel)** report PROHIBITED PROTEST / Law Enforcement Authorities Restrict the Freedom of Expression of Protestors against the Military Offensive in Gaza

http://www.adalah.org/features/prisoners/GAZA_REPORT_ENGLISH_FOR_THE_NEWSLETTER.pdf

Bijlage 2: Reflectieverslag

Een thesis schrijven over een specifieke groep, Palestijnen in Israël, dat is wat ik wenste te doen en dat is waar ik me op had voorbereid. De voorgaande jaren had heb ik een grote hoeveelheid boeken aangeschaft en vele artikelen doorgespit met dit ene doel. Daarnaast heb ik heel mijn studie zodanig ingericht dat ik niet onbeslagen ten ijs zou komen. Ik zou dit wel even alleen gaan doen en alles zou precies lopen zoals ik dat zou willen, enkel en alleen omdat dit nou eenmaal is wat ik wilde. Eenmaal in het veld bleek echter dat dit cognitief raster en handelingskader getuigt van een zeer grote naïviteit. Ergens in het midden van mijn veldwerkperiode gaf ik hier blijk van in mijn veldnotities. In een periode dat ik mij redelijk verloren voelde ben ik toen eindelijk maar eens echt uiteen gaan zitten wat ik nou allemaal lastig vond. De desbetreffende aantekeningen beslaan zacht gezegd nogal wat bladzijden, ik zal hier in deze epiloog kort uitdrukking aan geven.

Ten eerste bleek gedurende mijn veldwerk dat boekenwijsheid misschien een gedegen basis kan geven voorde verdieping van observaties, maar dat deze soms tevens beperkend werkt omdat het leidt tot bepaalde aannames die je eigenlijk dient te bevragen. Ik ben mijn respondenten buitengewoon erkentelijk dat zij mij hier soms op harde wijze op hebben gewezen.

Daarnaast bleken de academische werken logischerwijs slechts modellen van de werkelijkheid. Ze gaven mij het idee dat de ervaren realiteit, hoe complex ook, duidelijk zou zijn en zich makkelijk zou laten lezen. Niets bleek gedurende mijn veldwerk minder ver van de realiteit af te staan dan dit. Zij is uiterst complex en zoals blijkt uit deze thesis, opgebouwd uit een verscheidenheid van individuele en gedeelde narratieven. Narratieven die zeker niet altijd even doorzichtig zijn en verscheidene malen ook tegenstrijdig blijken. Daarnaast waren deze narratieven vaak bijzonder heftig in content. Simpel gezegd, bij het lezen van een boek mis je de persoonlijke betrokkenheid en bij het veldwerk vond ik het juist uiterst moeilijk afstand te nemen van deze persoonlijke betrokkenheid. De achtergronden van studenten en bepaalde ervaringen die zij hebben, die ik overigens bewust, vanwege een anonimiteitsgarantie in deze thesis achterwege heb gelaten, gaan je niet in de koude kleren zitten. Het duiden en plaatsen van deze narratieven vormde dan ook een uitzonderlijk moeilijke taak. Na een dag in het veld verwachtte ik van mijzelf dat ik alle vergaarde opgenomen data direct zou verwerken. In praktijk bleek het voor mij echter lastig om mijzelf altijd aan te zetten om bepaalde verhalen met negatieve lading weer helemaal terug te luisteren na toch al een lange dag in het veld.

Ten tweede bleek, hoewel dit eigenlijk van te voren al evident diende te zijn, dat je veldwerk niet alleen doet, je bent afhankelijk. Afhankelijk van de bereidheid, van de tijd en de wil van de respondenten om met je te spreken, afhankelijk van de informatie die zij je geven, afhankelijk van de context van het veld en afhankelijk van je eigen opstelling. Vele malen voelde ik mij angstig om bepaalde respondenten te benaderen, voelde ik mij opdringerig, was ik bevreesd dat ze de continue stroom aan vragen zat zouden worden. Terwijl zij, als ik terugkijk naar mijn veldwerkperiode, juist bijna

altijd openstonden voor vragen, mij daarnaast bij zoveel specifieke gebeurtenissen deelgenoot hebben gemaakt van hun ervaringen. Hun hulp heeft mij een prachtige hoeveelheid, zeer rijke data opgeleverd. Terugkijkend valt te zeggen dat ik zeer veel heb geleerd van het gegeven dat je zelf het instrument van onderzoek bent, dat je stappen moet ondernemen, je niet passief moet opstellen, anders vorm jij je eigen barrière. Een zeer wijze les is daarnaast dat je niet alles zelf in de hand hebt. Je kan niet altijd alles controleren, ik diende deze instelling dan ook op een gegeven moment los te laten.

Taal vormde daarnaast tevens een barrière, hoewel het niveau van Engels onder mijn respondenten vrij hoog lag. Ik heb niet het idee gehad dat respondenten zich niet goed konden uitdrukken in het Engels, maar wel dat er af en toe in eerste instantie bepaalde nuances verloren gingen, die ik door veel door te vragen vele malen gelukkig wel boven tafel heb weten te krijgen. Daarnaast vormt het een barrière omdat er in jouw aanwezigheid niet altijd Engels wordt gepraat. Het geeft me nog steeds het gevoel dat ik veel data over het hoofd heb gezien.

De meest confronterende les was echter hoe om te gaan met al je ervaringen en hoe jezelf te positioneren. Ik zal bij voorbaat zeggen dat ik het erg lastig vind deze situatie uit te leggen. De specifieke context van mijn onderzoek was er één van een conflict gebied, een conflict dat voortschrijdt en waarvan dagelijks de impact in het nieuws is te lezen. Een dergelijke context is doorspekt van voortdurende tegenstellingen, er bestaat hierbinnen een zwart en wit terwijl ik het altijd graag grijs wens te houden. Dit levert persoonlijke dilemma's op, omdat je voortdurend in situaties wordt gebracht waarbij wordt verwacht dat je stelling neemt, dat je een keuze maakt. Op advies van mijn moeder had ik mij voorgenomen mij altijd te presenteren als iemand die van beide kanten zoveel mogelijk te weten wil komen, geen posities innemen maar altijd vragen te stellen. Dit bleek in praktijk lastig, omdat mensen altijd bepaalde verwachtingen koesteren, een bepaald vertrouwen in je tot uitdrukking brengen.

Ik leefde in twee werelden, ik woonde bij en leefde met een Joodse Israëli, maar bevond mij daarnaast heel mijn veldwerk voortdurend onder de Palestijnen. Ik heb bij beiden veelal het gevoel gehad dat ik een gedeelte van mijzelf weg moest cijferen, mijn eigen identiteit altijd sterk op de achtergrond moest houden om de relaties met beiden goed te houden. Ik bedoel dit niet in de zin dat ik geen kritische vragen kon of mocht stellen, maar wel in de zin dat ik altijd liep af te wegen op welke wijze ik een vraag moest stellen zonder mensen van mij te vervreemden. Een bepaalde positionering ten opzichte van anderen die ik hiervoor niet vaak had gebezigd. Daarnaast vond ik het lastig om bepaalde heftige ervaringen te plaatsen. Bijvoorbeeld zelf racisme ervaren, bij demonstraties aanwezig zijn waar conflicten uitbreken (de gehele situatie mede door een gebrek aan taalbeheersing niet kunnen duiden), et cetera. De aanwezigheid van iemand met wie je je kunt identificeren en met wie je hierop kunt reflecteren zou af en toe zeer welkom zijn geweest.

De verdere verwerking en analyse van de empirische data verliep eigenlijk zonder grote problemen. Het op papier zetten van deze thesis was echter een heel andere zaak. Ik vond het

uitzonderlijk moeilijk dit toch complexe verhaal duidelijk op papier te krijgen. Het brengen van structuur in het verhaal zag ik dan ook als de grootste opgave. Daarnaast had ik moeite met het gegeven dat je keuzes moet maken met betrekking tot welke empirische data je gaat gebruiken. Ik vind het nog steeds erg zonde dat zoveel interessante empirische data uiteindelijk niet de thesis heeft gehaald.

In retrospectief kan ik stellen dat dit veldwerk mij een uitzonderlijke kans heeft geboden even deelgenoot te zijn van componenten van de leefwereld van mijn respondenten. Dit was zeker niet altijd makkelijk en leuk, maar het vormde wel een prachtige en rijke ervaring waarvan ik zowel op persoonlijk als academisch vlak erg veel heb geleerd en waar ik goede vrienden aan heb overgehouden.

مع خالص الشكر

Met als laatste dank,

JanJaap van Eerten

Bijlage 3: Collage veldwerkfoto's

Linksboven: Journalist filmt de Landday-demonstratie.

Rechtsboven: Islamistische beweging profileert zich tijdens de Landday-demonstratie.

Linksonder: Soldaten op campus enkele dagen voor Independence day.

Rechtsonder: Confrontatie tussen 'right-winger' en een Palestijns politiek actieve student naar aanleiding van de situatie in Oost-Jeruzalem. Ze worden omringt door studenten van de verschillende partijen en bewegingen.

Bijlage 4: Summary

Assuming an ideal situation, academic education in a democratic state should contribute to the development of democratic attitudes and skills, and should help to ensure that individuals act in a way that democratic institutions can be maintained. Therefore it is of the utmost importance that people develop trust and mutual solidarity in their social environment. Both depend heavily on the development of broader social identifications. Identifications that could be developed in the social and academic environment that the university represents. This study examines the question whether the institutional culture of the University of Haifa, from the perspective of Palestinian students, adds to feelings of identification and misidentification within Israeli society.

The study is based on a two and a half month period of fieldwork at the University of Haifa, from the beginning of February till the end of April, 2010. The methods of research were semi-structured and unstructured interviewing, informal conversation, participant observation and observation. The main group of respondents consisted out of fifteen students of differing ages, from nineteen to twenty-four years old. They came from different faculties. ten of them were politically affiliated with parties active within the university, five were not.

The main findings can be summarized as follows, in this study Haifa university was treated as a microcosm in which identity, structure and agency have a mutual influence on each other. Within this microcosm there are various groups with their specific values and interests. These groups are not isolated within the university microcosm, but have multiple connections in larger society or the region. Findings show that the Palestinian respondents at the University of Haifa socially identify themselves with the labels 'Palestinian in Israel' or 'Palestinian living in Israel.' They feel both emotionally and cultural-normatively connected with the Palestinians in the occupied territories, and more specifically linked with the Palestinians in Israel. Although this affiliation has an internal cultural component, it seems mainly based on difference from the 'Jewish other', by which they mostly refer to the affective and ideological disputes and agreements concerning the Israeli-Palestinian conflict and more specifically to the position they occupy as a subordinate collective within the ethnic Israeli state and society. The Israeli component of this label seems to refer solely to formally being a citizen of Israel.

The students themselves as a result, categorize themselves in reflection to the "Jewish other" in society, and also within the university. This has an impact on how they relate and act towards them. Findings show that, regarding the relation between Palestinian and Jewish students, the patterns of their relationship are characterized by segregation. Although there is social interaction between the two groups, few respondents indicate that it has led to development of meaningful social relationships. The experienced segregation is based on components that can be linked to their primary social identification. Firstly they express that there are cultural differences, secondly they mention a barrier that is based on the influential socio-political processes within the power structure of Israeli society, as well as in the

relation of conflict between the Israeli state and the Palestinians in occupied territories. As a result, the Palestinian respondents have distrusting characterizations of Jewish students. Characterizations in which the Jewish student is represented as unified with the ethnic politics of the state, as hateful towards Palestinians. Some politically active students even see them as a potential danger. These stereotypes hamper the development of social identifications that transcend group boundaries. Experiences in which aspects of these stereotypes are confirmed contribute to the reproduction of their collective identity as a subordinate group in society, both within the university as within society as a whole. It reproduces the segregated structures and patterns of action that characterize the relationship of the two groups. University initiatives to improve the social relationships do not seem to reach the group of respondents or are seen with suspicion.

Patterns of the more formal relationship between the Palestinians and the management and student body also contribute to processes of misidentification and reproduction of their social identification. From the perspective of the students the patterns in this relation show a power differential in which the dominance of the Jewish majority over the Palestinian minority is expressed. Which is viewed as a continuation of the ethnic state within the university. Firstly, they experience an institutional preference for Jewish students and disregard for Palestinian students in different fields such as access to socio-cultural facilities and accessibility of education. Secondly, this is expressed in the perception that the management, student body and various professors align themselves with the ethnic policies of the state. They provide both symbolic support and show support in their policies.

For the politically active students, this seems particularly evident in the restrictions imposed on their political activities. The students collectively engage in moral action to transform the experienced dominant ethnic structures within the university and society in more accommodating structures. But from the side of the management they experience 'repressive tolerance'. They are allowed to engage in moral action to a certain extent, but under tight control of the management. This gives the politically active students again the confirmation that the management supports the state and its policies. This has led to distrust of the university's formal layer, which evolved in a call from the students to boycott the university. In their eyes these dominant structures reduce their capabilities as moral actors and form a barrier for developing mutual trust and solidarity. These structures of university's microcosm problematize the development of group transcending social identifications, leading to a reproduction of their social identity as a Palestinian in Israel, with the specific components of experienced exclusion and distrust.

Although the structures of the university's microcosm are often seen negatively by this specific group of students, it should be noted that they also provide enabling structures. Structures that are very context specific and give a contribution to the moral struggle they are engaged in. The structures provide educational training which increases their capacities for self-realization and their ability to shape and enhance their moral discourse in words and action. In addition, they give access to very context specific networks, such as academic networks, through which students can exert more influence on the perceived

negative structures. Since political activity is not forbidden as a whole it also provides a platform through which politically active students can broaden their existing political networks.